

**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΑΜΑΣΟΥ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΗΣ**

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ
ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2021

ΤΕΥΧΟΣ 2^ο

ΔΙΑΔΡΑΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 2^ο

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ:

Τμήματος Ποιμαντικής Διακονίας Ιεράς
Μητροπόλεως Ταμασού και Ορεινής.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ο Πρωτοσυγκελλεύων Πρωτ. Θεόδωρος
Στυλιανού, ο Διευθυντής του Τμήματος
Αρχιμανδρίτης Θεοτόκης Φαίδωνος και
ο κ. Αλέξανδρος Ταπάκης, τέως επιθεωρητής
μέσης εκπαίδευσης και μέλος του Τμήματος.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:

Ιερά Μητρόπολις Ταμασού και Ορεινής

τηλ: 22465452

e-mail: pdiakonia@imtamasou.org.cy

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Αρχιμ. Θεοτόκης Φαίδωνος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- σελ. 3 Χαιρετισμός του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου
Ταμασού και Ορεινής.
- σελ. 7 Ο Ιερομάρτυρας Αρχιεπίσκοπος Κύπρου
Κυπριανός (1756 - 1821)
- σελ. 17 Μαρτύριο, μία εξαγιαστική πράξη
- σελ. 21 Οι σφαγές στην Κύπρο κατά το 1821
- σελ. 26 Εφραίμ ο Αθηναίος, ο ξεχασμένος μεγάλος
διδάσκαλος και αναμορφωτής της Κύπρου επί
τουρκοκρατίας
- σελ. 32 Σχόλια στο ποίημα «Εις την εικοστήν πέμπτην
Μαρτίου» του Βασιλή Μιχαηλίδη
- σελ. 40 Αναφορά στον Κυπριακό κρυπτοχριστιανισμό
- λινοβαμβακισμό
- σελ. 48 Μαθητικός Διαγωνισμός:
- σελ. 48 Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Δημοτικού
- σελ. 56 Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Γυμνασίου
- σελ. 64 Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Λυκείου
- σελ. 75 Εκκλησιαστικά δρώμενα

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΤΑΜΑΣΟΥ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

*Αντάν αρτζιέψαν οι κρυφοί ανέμοι τζι εφνσούσαν
τζι αρκίνησεν εις την Τουρτζιάν να κρυφουσνεφκιάζη
τζιαι που τες τέσσερεις μερκές τα νέφη εκουβαλούσαν,
...είσιεν σγιαν είχαν ούλοι τους τζι η Τζιύπρου τα κακά της.*

Με αυτούς τους θάνατους στίχους ο Βασίλης Μιχαηλίδης περιγράφει τη συμμετοχή της Κύπρου στον αγώνα του 1821 και την πληρωμή του φόρου αίματος προς την Ελευθερία. Η Κύπρος έλαβε μέρος στον αγώνα της εθνικής παλιγγενεσίας. Παρόλο που ήταν πολύ μακριά, πολλοί Κύπριοι μετέβησαν στην μητέρα Ελλάδα και πολέμησαν στο πλευρό των αδελφών μας για απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό.

Το αποκορύφωμα της θυσίας των Ελλήνων της Κύπρου ήταν η αποφράδα μέρα της 9ης Ιουλίου, όπου πολλοί Κύπριοι θυσιάστηκαν, γιατί θεωρήθηκαν ότι έλαβαν μέρος σε συνω-

μοτικές ενέργειες εναντίον του Τούρκου κατακτητή. Η αποφράδα εκείνη ημέρα της 9ης Ιουλίου 1821 αποτελεί ημερομηνία σταθμό και φάρο αντίστασης του κυπριακού ελληνισμού απέναντι στη μακρόχρονη τουρκική δουλεία. Σε μια περίοδο που οι αγωνιστές του 1821 έδιναν αγώνες στην ελληνική επικράτεια, για να αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγό, οι Έλληνες της Κύπρου έδιναν τη δική τους μάχη, για να κρατηθούν Έλληνες και χριστιανοί σ' αυτή την εσχατιά της Μεσογείου.

Παρά το γεγονός ότι η Φιλική Εταιρεία είχε αποφασίσει πως, λόγω της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου, δεν θα διεξαχθεί ένοπλος αγώνας, οι Τούρκοι ήταν αποφασισμένοι να καταστείλουν εξ αρχής κάθε προσπάθεια αντίστασης.

Ο Τούρκος Κυβερνήτης της Κύπρου Κιουτσούκ Μεχμέτ διψούσε για αίμα και ήταν αποφασισμένος με κάθε τρόπο να κατασπαράξει τους ραγιάδες της Κύπρου, μήπως και τολμήσουν να σηκώσουν το κεφάλι. Με αφορμή προκηρύξεις που διένειμε στη Λάρνακα ο Αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησέας, ο Κιουτσούκ κατήγγειλε στην Υψηλή Πύλη ότι οι Έλληνες Κύπριοι ετοιμάζαν επανάσταση, υποβάλλοντας ταυτόχρονα και κατάλογο προγραφών επιφανών προσώπων.

Όπως αναφέρει, λοιπόν, ο ιστορικός Κηπιάδης, «με την κατηγορία ότι δήθεν συνεννοήθηκαν προς εξέγερση μετά των επαναστατησάντων Ελλήνων, 486 πρωτεύοντες Κύπριοι χριστιανοί, περιλαμβανομένου και του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, των τριών μητροπολιτών και των ηγουμένων των μοναστηριών της Κύπρου, δι αυτοκρατορικού ορισμού απαγχονίζονται ή αποκεφαλίζονται, βορά εις την εκδικητικήν μανίαν του βαρβάρου δυνάστου».

Μετά την έγκριση του αιτήματός του, ο Κυβερνήτης προχώρησε σε συλλήψεις, δημεύσεις περιουσιών και εκτελέσεις. Την 9η Ιουλίου άρχισε η μεγάλη σφαγή των αρχιερέων και των προκρίτων του νησιού. Πρώτος απαγχονίστηκε ο Αρχιεπίσκοπος και ακολούθησε ο αποκεφαλισμός των Μητροπολιτών Πάφου, Κιτίου και Κυρηνείας. Ακολούθησαν οι σφαγές των υπόλοιπων προκρίτων της Κύπρου.

Εκτός όμως από αυτά τα τραγικά γεγονότα της 9ης Ιουλίου, η Κύπρος είχε και άλλο μερίδιο συμμετοχής. Πολλοί Κύπριοι μετέβησαν στην Ελλάδα και αγωνίστηκαν παρά το πλευρό των αδελφών Ελλήνων για απελευθέρωση από τον Τουρκικό ζυγό. Μεγάλοι οπλαρχηγοί, όπως ο Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης,

ο Μαυρομιχάλης, αναφέρονται σε Κυπρίους που αγωνίστηκαν και έδωσαν τη ζωή τους για την Ελευθερία της Μητέρας Πατρίδας. Όλοι αυτοί οι Κύπριοι που αγωνίστηκαν στην Ελλάδα ανέρχονται περίπου σε εξακόσιους. Ακόμη στο Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο της Αθήνας φυλάσσεται πολεμική σημαία με την επιγραφή «ΣΗΜΕΑ ΕΛΛΗΝΗΚΙ ΠΑΤΡΗΣ ΚΗΠΡΟΥ» που πιθανόν να ανήκε σε ξεχωριστή ομάδα Κυπρίων αγωνιστών, οι οποίοι έλαβαν μέρος σε πολεμικές αναμετρήσεις. Ο αριθμός των συμμετασχόντων Κυπρίων στον αγώνα, ήταν αναλογικά πολύ μεγάλος, αν υπολογίσουμε ότι ο ελληνικός πληθυσμός της Κύπρου ήταν τότε γύρω στις 40 με 60 χιλιάδες.

Οι Κύπριοι, λοιπόν, παρά τη μεγάλη απόσταση που τους χωρίζει από την στερεωτική Ελλάδα δεν αισθάνονται λιγότερο Έλληνες, αλλά βοηθούν με κάθε τρόπο (και σε άψυχο και έμψυχο υλικό) στον απελευθερωτικό αγώνα. Είναι γνωστό ότι ο Κανάρης έφθασε με τα πλοία του στην Κύπρο και οι Κύπριοι έδωσαν πλουσιοπάροχα τρόφιμα και χρήματα για ενίσχυση του αγώνα.

Η θυσία πολλών Κυπρίων την 9η Ιουλίου 1821 αποτελεί σταθμό στην ιστορία της Κύπρου. Οι στιγμές της θυσίας του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού είναι

μεγαλειώδεις. Τις αποθανατίζει ο μεγάλος μας ποιητής Βασίλης Μιχαηλίδης και οι στίχοι του αποτελούν ένα επικό ύμνο προς την Κύπρο μας και ολόκληρη τη Ρωμιοσύνη. Όταν ο αιμοσταγής διοικητής της σκλαβωμένης Κύπρου Κουτσιούκ Μεχμέτ, λέει στον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό: «Έχω στον νουν μου πίσκοπε να σφάξω να κρεμμάσω/ τζι αν ημπορώ που τους Ρωμιούς την Τζύπρον να παστρέψω/τζί ακόμα, αν ηπόρεα τον κόσμο να γυρίσω/ εθεννά σφάξω τους Ρωμιούς ψυσιήν να μεν αφήσω», ο Κυπριανός, που περιβάλλεται πλέον εκείνη τη συγκεκριμένη ώρα με το φωτοστέφανο των διαχρονικών ελληνικών αρετών, της ανδρείας και της ευψυχίας, δίνει την απάντησή του, καθορίζοντας το στίγμα της εθνικής και της ιστορικής μοίρας του κυπριακού ελληνισμού:

*Η Ρωμιοσύνη έν φυλή συνότζιαιρη του κόσμου,
Κανένας δεν ευρέθηκεν για να την ηξηλείψει,
Κανένας γιατί σσιέπει την που τα΄ ψη ο Θεός μου.
Η Ρωμιοσύνη εννά χαθεί όντας ο κόσμος λείψει.*

Η συμμετοχή της Κύπρου στην Εθνική παλιγγενεσία ήταν σημαντική. Ιδίως τα παλικάρια του 1821 που έσπευσαν από την μακρινή Κύπρο και αγωνίστηκαν

για την επιτυχία του αγώνα είναι πραγματικοί ήρωες και αποτελούν πρότυπα ηρωισμού και αγάπης προς την μητέρα Ελλάδα. Η θυσία τους δείχνει την κοινή μοίρα και τους κοινούς δεσμούς που δένουν Έλληνες και Κυπρίους. Στη συνέχεια της ιστορίας της Ελλάδος αναφέρονται πολλά παραδείγματα Ελλήνων Κυπρίων που έτρεξαν και βοήθησαν στους Βαλκανικούς αγώνες, καθώς και στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κυρίως για να ενισχύσουν τον αγώνα της Μητέρας Ελλάδας εναντίον των Ιταλών και των Γερμανών.

Η συμμετοχή αυτή των Κυπρίων δείχνει τους στενούς δεσμούς που συνδέαν την Κύπρο με την μητέρα Ελλάδα. Είμαστε Έλληνες. Αυτό δεν πρέπει να το ξεχνούμε, ιδίως εμείς στην ημικατεχόμενη Κύπρο. Πάντα θα αγωνιζόμαστε για να κρατήσουμε τις ελληνικές ρίζες μας σε αυτό το νησί. Σ' αυτή την εσχασία της Μεσογείου μας έταξε η μοίρα να φυλάμε τις εθνικές μας Θερμοπίλεις.

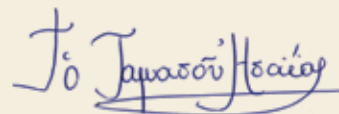
Με τη συμπαράσταση της Ελλάδας και όλων των φιλελεύθερων και προοδευτικών λαών της Ευρώπης και του κόσμου, θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε με συνέπεια και σταθερότητα στους στόχους μας, με στόχο να κάμψουμε την τουρκική αδιαλλαξία. Για να πετύχουμε επιτέλους τη δικαίωση των πολύχρονων αγώνων του λαού μας. Στόχος αμετάθετος, ελπίδα και προσδοκία

καθημερινή του λαού μας είναι, ένας καινούριος ήλιος, ήλιος ειρήνης, δικαιοσύνης και ελευθερίας να ξεπροβάλει σύντομα πάνω από την Κύπρο μας, που μπορεί και πρέπει να γίνει η κοινή, επανενωμένη και ευημερούσα πατρίδα για όλους ανεξαιρέτα τους κατοίκους της.

Ελπίζουμε να πετύχουμε τον στόχο της απελευθέρωσης της Κύπρου μας από τα δεσμά του Τούρκου κατακτητή και αυτό θα είναι το καλύτερο μνημόσυνο για όλους όσους έδωσαν τη ζωή τους για τα ιδανικά της Ελλάδας και της Ελευθερίας. Τιμή σε αυτούς που αγωνίστηκαν για την Ελευθερία της Ελλάδας το 1821, αλλά και όλους τους ήρωες μας που έδωσαν τη ζωή τους σε όλους τους αγώνες για την Ελευθερία της Πατρίδας μας.

Συγχαίρω θερμά το τμήμα Ποιμαντικής Διακονίας για την πρωτοβουλία του να εκδόσει το παρόν τεύχος, μέσα στα πλαίσια των εορτασμών για τη συμπλήρωση των 200 χρόνων της εθνικής μας παλιγγενεσίας.

Μετά πατρικών ευχών

ο Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής
Ησαΐας

Ο ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

(1756-1821)

Το να μιλά ή να γράφει κανείς για ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα του ύψους του ιερομάρτυρος αρχιεπισκόπου Κυπριανού, είναι ευθύνη μεγάλη, διότι δεν κάνει απλώς μια ιστορική αναδρομή στα διάφορα γεγονότα της ζωής ενός ανθρώπου, ενός αρχιεπισκόπου, ενός πραγματικά ρωμιού, ο οποίος θυσιάσε τον εαυτό του υπέρ του λαού του, αλλά είναι υποχρεωμένος να αφήσει τα γεγονότα και τα πρόσωπα να μιλήσουν στις καρδιές των ανθρώπων και την εποχή τους. Πρέπει να ακούσουμε τον λόγο του Κυπριανού, για να μπορέσουμε κι εμείς να συνεχίσουμε τον δικό μας αγώνα, εάν θέλουμε αυτός να έχει αίσιο τέλος για τον τόπο μας, την Εκκλησία μας, την πατρίδα μας, την Ρωμοσύνη.

Θα πω λίγα λόγια για την ζωή του αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού και εν συνεχεία θα σταθώ σε μερικά σημεία από την ζωή του, τα οποία νομίζω ότι έχουν να μας πουν σήμερα κάτι περισσότερο. Ο αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, σύμφωνα με πολλές μαρτυρίες, γεννήθηκε

στον Στρόβολο το 1756. Γονείς του ήσαν ο Γεώργιος και η Μαρία, η οποία καταγόταν από την Κοινότητα Καμπιά της επαρχίας Λευκωσίας. Υπάρχουν ισχυρές τοπικές παραδόσεις και πολιτιστικά αποτυπώματα που συνδέουν τον βίο και την πολιτεία του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού με την Κοινότητα Καμπιά. Σε νεαρή ηλικία, φλεγόμενος από τον πόθο του Θεού και την αγάπη προς την Εκκλησία, πήγε στην μονή Μαχαιρά, όπου αφιέρωσε τον εαυτό του. Στο ίδιο μοναστήρι ασκήτευε και ο θείος του, ιερομόναχος και οικονόμος Χαράλαμπος. Σ' αυτό το μοναστήρι, ο Κυπριανός, άρχισε να δέχεται την ασκητική αγωγή της παράδοσης της Εκκλησίας, να θέτει μέσα στον εαυτό του όλα τα αγαθά σπέρματα της ορθόδοξης παράδοσής μας και να χαράσσει την μελλοντική του πορεία. Αργότερα, κατέβηκε στον Στρόβολο, όπου σπούδασε τα γράμματα στο Ελληνομουσείο της Αρχιεπισκοπής. Σε ηλικία 27 ετών χειροτονήθηκε διάκονος στην μονή της μετανοίας του. Λίγο αργότερα η Μονή, εκτιμώντας τα μεγάλα

χαρίσματα και προτερήματά του, του ανέθεσε το υπεύθυνο διακόνημα να πορευθεί μαζί με τον θείο του, τον οικονομό Χαράλαμπο, στην Μολδοβλαχία, για να επιστατήσει τους εκεί εράνους που θα γίνονταν για βοήθεια της Μονής, η οποία, τότε, διήρχετο τεράστια οικονομική κρίση, όπως, βέβαια, και όλος ο κόσμος της Κύπρου.

Στην Βλαχία ο Κυπριανός χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, και διορίστηκε από τον ηγεμόνα της, Μιχαήλ Σούτσο, εφημέριος της ηγεμονικής εκκλησίας του Ιασίου. Παρέμεινε εκεί 19 ολόκληρα χρόνια, και παρακολούθησε μαθήματα στην ελληνική Σχολή του Ιασίου. Παρέδωσε τον εαυτό του στην παιδεία, στην εκμάθηση, την σωστή εκμάθηση της ιστορίας και της θεολογίας της Εκκλησίας. Αργότερα, όταν επέστρεψε στην Κύπρο, ήταν γεμάτος με πνευματικές γνώσεις και πνευματικά αγαθά. Εν συνεχεία, και μετά από ένα χρονικό διάστημα, κατά το οποίο τον συναντούμε στην Λάρνακα, επανήλθε στον Στρόβολο, όπου ανέλαβε την διεύθυνση και την φροντίδα του μετοχίου της μονής Μαχαιρά, το οποίο, κατά πάσαν πιθανότητα, είναι η σημερινή εκκλησία της Παναγίας της Χρυσελευούσης. Και εδώ, λόγω και της καταγωγής του, επέδειξε τεράστια φροντίδα. Οι αρετές του και η προσωπικότητά του έγιναν αιτία, πολύ σύντομα να θεωρηθεί ένα σημαντικό για την Λευκωσία πρόσωπο. Συνδέθηκε με τον αρχιεπίσκοπο Χρυσανθο και τον δραγουμάνο Κορνέσιο Χατζηγεωργάκη.

Το ότι η παρουσία του στην Λευκωσία και τον εκκλησιαστικό και εθνικό χώρο ήταν σημαντική, φάνηκε αργότερα, έντονα μάλιστα, όταν, κατά τον Μάρτιο του 1804, έγινε μία επανάσταση των τούρκων κατά του αρχιεπισκόπου και των χριστιανών, λόγω μιας βαριάς φορολογίας. Και θεώρησαν αυτοί (οι τούρκοι) ότι βρήκαν ευκαιρία να αρπάξουν χρήματα και ο,τιδήποτε άλλο από την Εκκλησία και τους προύχοντες του τόπου. Έγινε μία στάση στην Λευκωσία, η οποία εγκυμονούσε τεράστιους κινδύνους, μέχρι που αναγκάστηκε η υψηλή Πύλη να στείλει δύο χιλιάδες στρατιώτες, για να πολιορκήσουν την Λευκωσία και να καταστείλουν την στάση. Ο τόπος πραγματικά περιήλθε σε μεγάλη δυσκολία. Ο Κυπριανός, αν και οικονόμος, τότε, της Αρχιεπισκοπής, και ιερομόναχος, και κηδεμόνας του εν Στροβόλω μετοχίου του Μαχαιρά, έπαιξε μεγάλο ρόλο και κατάφερε να συμβιβάσει τα πράγματα. Ήταν ο συνδετικός κρίκος κι ο συμβιβαστικός άνθρωπος μεταξύ των πολιορκητών τούρκων στρατιωτών και των πολιορκημένων εντός της Λευκωσίας. Καί κατάφερε να φέρει την ειρήνη στον τόπο και να διασφαλίσει τους υπάρχοντες χριστιανούς, αλλά και τους τούρκους στασιαστές. Χύθηκε τότε αρκετό τουρκικό αίμα, παρά την διαμεσολάβηση του Κυπριανού, πράγμα το οποίον ως φαίνεται, οι τούρκοι, το εκτίμησαν, και αυτό φάνηκε στην μέτεπειτα πορεία της ζωής του Κυπριανού.

Στην Εκκλησία, παράλληλα, υπήρχε μία μεγάλη δυσκολία, διότι ο αρχιεπίσκοπος Χρύσανθος ευρίσκετο σε πολύ μεγάλη ηλικία και τα πράγματα της Αρχιεπισκοπής ήσαν αδιοίκητα. Τότε, πολλοί χριστιανοί απευθύνθηκαν στην υψηλή Πύλη, ζητώντας την διαμεσολάβησή της, προκειμένου η Εκκλησία της Κύπρου να ξαναβρεί τον εαυτό της.

Η υψηλή Πύλη με διαταγή της, εξόρισε τον αρχιεπίσκοπο Χρύσανθο στην Εύβοια, μαζί με τον μητροπολίτη Κιτίου Χρύσανθο, τον ανεψιό του αρχιεπισκόπου, και διέταξε να χειροτονηθεί αρχιεπίσκοπος Κύπρου ο Κυπριανός και μητροπολίτης Κιτίου ο Μελέτιος. Αυτό, είχε βέβαια την κοσμική κάλυψη, εκκλησιαστικώς όμως δεν μπορούσε να γίνει, διότι θα θεωρείτο αντικανονική ενέργεια. Γι' αυτό τον λόγο δεν εδέχθησαν οι δύο άνδρες την χειροτονία, αλλά περίμεναν μέχρις ότου η μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, δηλαδή το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως, αποφανθεί περί το πρακτέο.

Εν τω μεταξύ, ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρύσανθος πέθανε στην εξορία, και έτσι άνοιξε ο δρόμος της χειροτονίας του Κυπριανού, εκδοθείσης και σχετικής προς τούτο άδειας του Πατριαρχείου. Χειροτονήθηκε αρχιεπίσκοπος Κύπρου από τον αρχιεπίσκοπο του Σινά Κωνσταντίο, τον μητροπολίτη Κυρηνείας Ευγένιο και τον επίσκοπο Τριμυθούντος Σπυρίδωνα, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα την διοίκηση και την ποιμαντορία της Εκκλησίας. Περιττό

να πούμε ότι σ' αυτή την κατάσταση η Αρχιεπισκοπή Κύπρου και όλη η Εκκλησία ευρίσκετο σε δεινή περιπέτεια. Οι ιστορικοί μας αναφέρουν ότι από πλευράς οικονομικής η Αρχιεπισκοπή ήταν σε αθλία κατάσταση. Παρέλαβε ο Κυπριανός, λείη η ιστορία, τρία εκατομμύρια, διακόσιες ογδόντα πέντε χιλιάδες, οκτακόσια εβδομήντα γρόσια χρέος, το οποίο η Αρχιεπισκοπή χρωστούσε δεξιά και αριστερά. Στον κώδικα της αρχιεπισκοπής, δίπλα απ' αυτό το υπέρογκο ποσό, σημείωσε με δικά του γράμματα ο αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, εκφράζοντας τον πόνο και την αγωνία του, τα εξής: «Ίλεως γενοῦ ἡμῖν, Κύριε, και ἐπὶ τούτῳ». Δηλαδή, «να μας λυπηθείς, Θεέ μου, και σ' αυτή την δύσκολη κατάσταση». Είναι σημαντικές αυτές οι λεπτομέρειες της ζωής του Κυπριανού, γιατί μέσα απ' αυτές, αφ' ενός μεν εξάγεται το ήθος του ανδρός, αφ' ετέρου δε καθίστανται για μας πραγματικά σημεία, τα οποία μπορούν να μας καθοδηγήσουν και μέσα στην σημερινή δύσκολη εποχή, την οποία διάγομε.

Η χειροτονία του Κυπριανού σε αρχιεπίσκοπο Κύπρου ετελέσθη στις 30 Οκτωβρίου του 1810. Αμέσως αρχίζει το ποιμαντορικό του έργο με πάρα πολλούς αγώνες. Γνωρίζει επακριβώς τις ανάγκες του ποιμνίου του· ξέρει, σαν καλός πατέρας και σαν καλός ποιμένας, να περιθάλψει το ποίμνιό του, και να το περιφρουρήσει από πάσης απόψεως, από τις αιρέσεις π.χ., οι οποίες άρχισαν τότε να προ-

βάλλουν. Γι' αυτό και εξέδωσε αφορισμό κατά των μασόνων στην Λάρνακα. Εν συνεχεία, βλέποντας τον λαό να μαστίζεται από την πανώλη και τις ακρίδες και από άλλες ασθένειες, εξαπέλυσε εγκυκλίους, δίδαξε τον λαό σωστά πως να αντιμετωπίζει τα πράγματα αυτά, έδωσε εικόνες του αγίου Χαραλάμπους και του αγίου Τρύφωνος στις περισσότερες εκκλησίες, για να προτρέψει τον λαό να έχει ελπίδα στον Θεό και στους αγίους, και απ' αυτόν να περιμένει, μαζί με την βοήθεια της επιστήμης, την απαλλαγή από τα δεινά, τα οποία εφαινότο να τον βασανίζουν.

Ταυτόχρονα, δίπλα από την Αρχιεπισκοπή, στον μπαξέ, σε κήπο της μονής Μαχαιρά, ίδρυσε την Ελληνική Σχολή, το σημερινό Παγκύπριο Γυμνάσιο, το οποίο τελείωσε το 1812. Με πολύ πόθο και ενδιαφέρον έκτισε το σχολείο αυτό, παρ' όλα τα δυσβάστακτα χρέη, για να μπορούν οι έλληνες της Κύπρου να παιδεύονται στα γράμματα και να καλλιεργούνται στον πολιτισμό.

Η πορεία του χρόνου ήταν τραγική για τον Κυπριανό. Γιατί προχωρούμε σταθερά προς το 1821. Αρχίζει στον ελληνικό χώρο να ετοιμάζεται η εξέγερση των υποδούλων ελλήνων. Η Φιλική Εταιρεία ήταν αυτή, η οποία ετοίμασε όλην αυτή την πορεία προς την επανάσταση. Ήλθαν στην Κύπρο απεσταλμένοι, οι οποίοι πλησίασαν τον Κυπριανό και του μίλησαν για την εξέγερση, θέλοντας να

συμμαχήσει μαζί τους, ώστε και η Κύπρος να εξεγερθεί. Ο Κυπριανός, με την σοφία, την σύνεση και την πείρα, η οποία τον διέκρινε, κατάλαβε ότι αυτό ήταν πάρα πολύ επικίνδυνο, και μοιραία θα καταδικαζόταν σε αποτυχία. Γι' αυτό τον λόγο εξήγησε στους φιλικούς ότι δεν μπορούσε στην Κύπρο να γίνει εκείνη την στιγμή επανάσταση. Υποσχέθηκε οικονομική βοήθεια, πράγμα το οποίον έπραξε, και παρέμεινε στον τόπο του, στην θέση του, περιμένοντας την έκβαση των γεγονότων.

Το 1820 διορίζεται από την υψηλή Πύλη ως διοικητής της Κύπρου, ο Κιουτσιούκ Μεχμέτ, ο οποίος έτρεφε άσπονδο μίσος κατά των χριστιανών και είχε ακόρεστη επιθυμία να πάρει τις περιουσίες των δημογερόντων, των προσεστώτων και της Εκκλησίας. Με διάφορες προφάσεις προσπαθούσε να πείσει την υψηλή Πύλη ότι και στην Κύπρο άρχισαν τα πράγματα να γίνονται επικίνδυνα. Στην αρχή δεν το πετύχαινε, διότι η Κύπρος, όπως γράφει σ' ένα γράμμα του ο σουλτάνος, δεν έδωσε παραδείγματα τέτοιας διαγωγής απέναντι στην υψηλή Πύλη. Παρά ταύτα, όμως, λίγο αργότερα, όταν το 1821 ένας αρχιμανδρίτης, ο Θεοφύλακτος Θησεάς, άρχισε να μοιράζει προκηρύξεις και φυλλάδια για την επανάσταση εναντίον των τούρκων, εύκολα πλέον μπορούσε να πεισθεί η υψηλή Πύλη ότι και στην Κύπρο τα πράγματα έγιναν επικίνδυνα. Ο Κυπριανός εξαπέλυσε μίαν εγκύκλιο στις 22 Απρι-

λίου 1821, με την οποία προέτρεπε τους ρωμιούς να παραδώσουν στους τούρκους όλα τα όπλα που είχαν στην κατοχή τους. Και, ένα-δύο μήνες αργότερα, τον Μάιο, εξαπέλυσε και άλλη εγκύκλιο, με την οποία προέτρεπε τους ρωμιούς χριστιανούς να είναι πάρα πολύ προσεκτικοί στην διαγωγή τους, προσεκτικοί μέχρι λεπτομερείας, ακόμα και στα ρούχα που φορούσαν, να μην είναι προκλητικά, να είναι συννετοί και πολύ σώφρονες, διότι και η παραμικρή απροσεξία θα ήταν μοιραία και για τους ίδιους και για τον τόπο.

Τα πράγματα προχωρούσαν, μέχρι που φθάσαμε στην 9ην Ιουλίου του 1821, οπότε ο Κιουτσιούκ Μεχμέτ, με τα δικά του συνέδρια, αποφάσισε, αφού έλαβε την έγκριση της υψηλής Πύλης, να σκοτώσει 486 προεστώτες του τόπου, όλους τους μητροπολίτες, αρκετούς ηγουμένους, ιερομονάχους, ιερείς, δασκάλους, προύχοντες, οι οποίοι εθεωρούντο “επικίνδυνοι”. Έτσι άρχισε το ανόσιο έργο του την 9ην Ιουλίου, και αφού πρώτα απηγχόνισε τον αρχιεπίσκοπο Κυπριανό, στην συνέχεια καρατόμησε τους μητροπολίτες Πάφου Χρυσάνθο, Κιτίου Μελέτιο, Κυρηνείας Λαυρέντιο, τον ηγούμενο Κύκκου Ιωσήφ, τον οικονόμο του Τιμίου Σταυρού Ομόδου Ευτύχιο, τον αρχιδιάκονο Μελέτιο, τον ηγούμενο της μονής Χρυσοστόμου, τους ιερομονάχους από την μονή του Σινά και αρκετούς άλλους, κληρικούς και λαϊκούς. Τρεις ημέρες κράτησε η σφαγή όλων αυτών των ανθρώπων στην Λευκωσία.

Με λίγα λόγια αυτή είναι εξωτερικά η ζωή του εθνομάρτυρος Κυπριανού. Πιστεύω ότι είναι γνωστή σε όλους μας, την διαβάσαμε, την μάθαμε στα σχολεία μας, την ακούμε συχνά. Πέραν τούτων, εκείνο το οποίο θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε για τον εθνομάρτυρα Κυπριανό, είναι ότι ο Κυπριανός ήτο το απόσταγμα και το καταστάλαγμα αυτού του τόπου. Έκρυβε μέσα του το μυστήριο της Κύπρου. Τό μυστήριο της Ρωμιοσύνης. Ήταν

ένας άνθρωπος ζυμωμένος μέσα στην ασκητική παράδοση της Εκκλησίας. Άνθρωπος, ο οποίος έμαθε να προσφέρει, να διακονεί, χωρίς να είναι κλεισμένος σε στενά πλαίσια. Ήταν πραγματικός ρωμιός, ο οποίος μπορούσε ν’ αγαπά ακόμα και τους εχθρούς του. Δεν άφησε τον εαυτό του να φοβηθεί τον θάνατο, γιατί υπερέβη τον θάνατο, ενώ ακόμα ήταν στην ζωή αυτή, μέσα από την αγωγή της Εκκλησίας. Ήταν ο απαθής άνθρωπος, ο οποίος ήξερε να μην είναι παρορμητικός, αλλά τον ενθουσιασμό του και τα αισθήματά του τα τιθάσευε μέσα στα πλαίσια της σωφροσύνης και της ευθύνης απέναντι στον λαό του. Ακόμα ο Κυπριανός ήξερε πάρα πολύ καλά πως μπορούσε να γίνει σωστά μια επανάσταση για την ελευθερία του τόπου αυτού.

Γι’ αυτό μπορεί σήμερα να μιλήσει, να γίνει για μας παράδειγμα, γιατί δεν ήταν συνθηματολόγος, ούτε απερίσκεπτος, ούτε παρορμητικός. Αρκετοί κακίζουν την εγκύκλιο του περί παράδοσης των όπλων των κυπρίων στους τούρκους. Και την κακίζουν επειδή δεν μπορούν, ίσως, να δουν την σοφία του. Όντως, έγραψε στην εγκύκλιο αυτή: «δώστε τα όπλα όλα στους τούρκους». Μπορεί κανείς να θεωρήσει αυτή την εγκύκλιο προδοτική, η και πολύ δολοπρεπή έναντι των τούρκων. Εάν διαβάσουμε όλες τις επιστολές του αποστόλου Παύλου, θα δούμε ότι ο απόστολος, παιδαγωγώντας τους χριστιανούς, τους έλεγε

ότι «αν είσαι δούλος, μη σε μέλλει που είσαι δούλος, να γίνεις ελεύθερος εν Χριστώ»¹. Ήξερε ο Κυπριανός ότι η ελευθερία δεν κατακτάται με τα όπλα, γι' αυτό είπε «δώστε τα όπλα σας στους τούρκους, και μη φοβάστε. Δεν γίνεστε υπόδουλοι, αν δεν έχετε όπλα. Γίνεστε υπόδουλοι, αν δεν είσθε ελεύθεροι άνθρωποι».

Γ' αυτό τον λόγο δεν τον ενδιέφεραν τα όπλα. Τόν ενδιέφερε το σχολείο. Και τούτο διότι στοιχούσε στην παράδοση του Κοσμά του Αιτωλού και των πατέρων της Εκκλησίας, οι οποίοι ήξεραν ότι μπορούσαν να καλλιεργήσουν τον λαό, και ότι το εθνικό έργο δεν είναι μόνο να δίνεις όπλα στους ανθρώπους, αλλά και το πως να τους κάνεις ελεύθερους. Κι όταν ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός γύριζε την Ελλάδα και έκτιζε σχολεία, έλεγε: «τα σχολεία ανοίγουν εκκλησίες». Και γέμισε τον τόπο σχολεία, κι έλεγε στους υπόδουλους έλληνες, «να στέλλετε τα παιδιά σας στα σχολεία, γιατί, αν δεν πάνε σχολείο, είναι σαν τα ζώα». Το ίδιο και ο αρχιεπίσκοπος Κυπριανός. Παρά τις φοβερές δυσκολίες που αντιμετώπιζε, ένα από τα πρώτά του έργα ήτο να κτίσει σχολείο, για να οικοδομήσει τους ανθρώπους της εποχής του.

Γράφει, λοιπόν, ο Κυπριανός στην εγκύκλειό του για την ίδρυση της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας: «Εννοήσαντες ότι η ημετέρα πολιτεία της καθ' ημάς νήσου Κύπρου πάσχει μέγαν αυχμόν παιδείας, και έλλειψιν ελληνικών μαθημάτων, τα οποία είναι το μόνον μέσον οπού στολίζουσι τον ανθρώπινον νουν, και οπού αποκαταστήνουσι τον άνθρωπον άξιον τω όντι άνθρωπον. Τούτου χάριν ζήλω θείω κινηθέντες και φιλοτιμηθέντες, απεφασίσαμεν, άμα του πνευματικού σκάφους διαδεξάμενοι τα πηδάλια, εν πάση τη ασθενεία ημών, να συστήσωμεν μίαν ελληνικήν Σχολήν επάνω εις την πατρίδα, δια να ωφελήσωμεν και ημείς οπωσούν τους συμπατριώτας ημών. Καθότι ενενοήσαμεν προσέτι, ότι της απαιδευσίας και κακοηθείας των ομοπατριών, αφ' ης πηγάζουσι τόσα και τόσα δεινά, δεν είναι άλλο το αίτιον, παρά η στέρησις των μουσών, με το να μην εστάθη τρόπος μέχρι της αυτής να συστηθή και εις την εδικήν μας πατρίδα, καθώς και εις άλλας πολιτείας, ένα κοινόν σχολείον, δια να διδάσκωνται οι παίδες της πολιτείας, τέλος πάντων, την πάτριον πίστιν αυτών, το μόνον προτιμότερον και αναγκαϊότερον, και να εκπαιδευώνται ενταυτώ, και ήθη χρηστά, οπού με το μέσον της μαθήσεως προβαίνοντες εις την ανδρικήν ηλικίαν να γίνωνται

¹ Α' Κορ. ζ' 21-24. Εφ. ζ' 6-9.

άνδρες θεοσεβείς, φρόνιμοι, πολιτικοί, χρηστοί, δίκαιοι, φιλοπάτριδες, φιλέμποροι, οπού να ημπορούσι να προσπορίζωνται τα συστατικά της ζωής αυτών με τρόπους δικαιοσύνης, και όχι να περιφέρονται τήδε κακέισαι τηνάλλως, εν απορία και αμηχανία το πλείστον διάγοντες. Τούτου χάριν αποφασιστικώς με όλην μας την αδυναμίαν, και με κάθε δύσκολον τρόπον, ηγείραμεν εκ θεμελίων, και εις κάλλος οπωσούν, την ήδη οικοδομηθείσαν νέαν Σχολήν, την έξωθεν και πλησίον κειμένην της καθ' ημάς αγιωτάτης Αρχιεπισκοπής, εν τω κατά ανατολάς ευρισκομένω παξέ, τον οποίον παξέν είχε προ χρόνων αφιερωμένον εις την ιεράν σταυροπήγιον και βασιλικήν μονήν της κυρίας Μαχαιράδος ο συναδελφός ημών άγιος Κυρηναίος κυρ Ευγένιος... Παρώτρυνε δε ημάς εις τούτο το ευσεβές και θεάρεστον έργον, ναι και ο ζήλος της πατρίδος, ως έφημεν, και το απαραίτητον ημών χρέος, αλλά και αι εξ αμάξης λαλούμεναι κατά των κυπρίων ημών αναριθμητοι εκείναι κατηγορίαί, ων αυτήκοοι πολλάκις εν πολλοίς εγενόμεθα. Καθότι εις όσους περιήλθομεν τόπους και ξένας επαρχίας, άλλο δεν ηκούομεν, παρά μίαν αδιάκοπον ρύμην κατηγοριών εις τους κυπρίους ημάς, ότι τα παραμικρότερα νησία, και αι παραμικρότεραι πολιτείαί, έχουσι κοινά σχολεία συστημένα, και μία περίφημος Κύπρος, ένα κοινόν μουσειόν,

και των γραμματικών, δεν είναι άξιοι να συστήσωσι, δια να σπουδάζωσι τα παιδία της πολιτείας και να ρυθμίζωσι και την βάρβαρον γλώσσάν τους. Αλλά πηγαίνεις και βλέπεις μίαν αμάθειαν εις όλους γενικώς, και εις ιερωμένων, και εις λαϊκούς, και κάποια ήθη σχεδόν ανυπόφορα»².

Νομίζω είναι πολύ βασικό σημείο αυτό, γιατί μας δείχνει την φιλοσοφία και την στάση του Κυπριανού απέναντι στο εθνικό πρόβλημα. Ο Κυπριανός ήθελε να φτιάξει ανθρώπους ελεύθερους. Ανθρώπους, οι οποίοι θα μπορούσαν, αφού ήταν οι ίδιοι ελεύθεροι, να αποκτήσουν και ελεύθερη πατρίδα. Γιατί πίστευε ότι δούλος άνθρωπος και ελεύθερη πατρίδα να έχει, θα την υποδουλώσει. Και ότι η ελευθερία δεν είναι μόνον γεωγραφική, αλλά πρωτίστως γεγονός το οποίο συντελείται μέσα στο είναι του ανθρώπου, στο οποίο συντελούν η γνώση της ιστορίας και της θεολογίας. Αυτό σημαίνει Ρωμιοσύνη και ρωμαϊκόν ήθος. Και γι' αυτό ο Κυπριανός έφτιαξε την Σχολή και έδωσε σ' αυτή σημασία και δεν δίστασε ουδόλως να πει στους χριστιανούς να δώσουν όλα τα όπλα στους τούρκους. Διότι ήξερε πολύ καλά πως αποκτάται η ελευθερία.

Ένα άλλο σημείο, το οποίο παρουσιάζει την μεγάλη ψυχή και την μεγάλη διάνοια του Κυπριανού είναι το

² Ιδρυτική πράξη ελληνικής Σχολής Λευκωσίας.

εξής: Όταν ήλθε η ώρα της επανάστασης, δεν νικήθηκε από τα συναισθήματά του, δεν κινήθηκε συναισθηματικά και ενθουσιαστικά (ως έλληνας ήθελε βέβαια την ελευθερία του τόπου του), αλλά υπεύθυνα και σοβαρά. Διείδε τις αιμοχαρείς διαθέσεις του Κιουτσιούκ Μεχμέτ, ο οποίος ήταν έτοιμος να σφάξει όλους τους ραγιάδες του τόπου. Σαν καλός ποιμένας και πατέρας είπε ότι σ' αυτόν τον τόπο δεν μπορεί να γίνει τώρα επανάσταση. Οι γύρω χώρες ήταν υπό την τουρκική κατοχή, και σε λίγες ώρες ήταν δυνατόν να πνιγεί ολόκληρη η Κύπρος στο αίμα. Οπότεν είχε το θάρρος, μπροστά στην απαίτηση των φιλικών, να πει ότι αυτή την στιγμή δεν μπορεί

στον τόπο τούτο να γίνει επανάσταση. Πράγμα το οποίον οι φιλικοί εδέχθησαν, εσεβάσθησαν, επήνεσαν. Βοήθησε την επανάσταση με άλλο τρόπο.

Προχωρώντας, βλέπουμε αυτό τον άνθρωπο, τον αρχιεπίσκοπο, όταν ήλθε η ώρα του θανάτου του, και του πρότειναν να γλυτώσει τον εαυτό του, αυτός να αρνείται. Καί δεν είναι παράδοξο ότι ένας τούρκος του πρότεινε να πάει στα προξενεία της Λάρνακας και να σωθεί. Ο Κυπριανός δεν ήταν άνθρωπος ο οποίος ήθελε να ζήσει. Γιατί, όπως λέει κάποιος, «ένας ρωμιός δεν μαθαίνει μόνο να ζει, αλλά προ πάντων μαθαίνει να πεθαίνει». Ο Κυπριανός ήξερε να πεθαίνει, γιατί ολόκληρη η ζωή του ήταν μια μελέτη θανάτου, ήταν η υπέρβαση του θανάτου, ήταν η πορεία του μέσα στην αιωνιότητα. Γι' αυτό τον λόγο αρνήθηκε να διαφύγει, έμεινε εκεί πιστός και παρέμεινε στον χώρο τον δικό του, με αξιοπρέπεια και αρχοντιά, χωρίς να τρομάξει, χωρίς να σκεφθεί τίποτε το οποίο μπορούσε να του προσάψει μομφή.

Και όταν οδηγήθηκε μπροστά στον Μεχμέτ, και αυτός άρχισε να του λέει εκείνα όλα τα δελεαστικά και τα φοβερά και να προσπαθεί να φέρει τον Κυπριανό σε μια δύσκολη κατάσταση, ο αρχιεπίσκοπος με αξιοπρέπεια του εξήγησε ότι αυτή η πράξη είναι άδικη, ότι οι κύπριοι και οι ρωμιοί του τόπου δεν ήταν άξιοι αυτής της συ-

μπεριφοράς. «Κοίταξε», του είπε, «εμείς είμαστε άνθρωποι ήσυχoi, δεν είμαστε αυτοί που εσύ νομίζεις, αλλά, αν θέλεις να μας σκοτώσεις, κάνε όπως προτιμάς. Νά ξέρεις, όμως, ότι η Ρωμιοσύνη είναι φυλή συνόκαιρη του κόσμου. Και δεν πρόκειται να εκλείψει, όχι γιατί έχει όπλα, σου τα δώσαμε τα όπλα, αλλά γιατί αυτή η Ρωμιοσύνη έχει άλλες δυνάμεις, και έχει ένα άλλο έδαφος, το οποίο εσύ δεν μπορείς να φθάσεις. Εσύ μπορείς να σκοτώσεις το σώμά μας, την ψυχή μας όμως δεν μπορείς να την σκοτώσεις». Γιατί ο Κυπριανός ήταν μαθητής, αληθής μαθητής και μιμητής του Χριστού, ο οποίος είπε: «Μή φοβάσθε απ' αυτούς που μπορούν να σκοτώσουν το σώμά σας, την ψυχή σας, όμως, δεν μπορούν να σκοτώσουν»³.

Έτσι και ο Κυπριανός, όταν πήγε στην αγχόνη, ως επίσκοπος, ως μιμητής του Χριστού, ως άνθρωπος ο οποίος εγεύετο την αιώνια ζωή, δεν τρόμαξε, αλλά ευλόγησε την θηλειά (σχοινί) του απαγχονισμού, όπως ευλογούμε ιερατικώς τα άμφια και τα φορούμε, και γύρισε με αξιοπρέπεια και αρχοντιά και είπε στον δήμιο: «Εκτέλεσον την εντολήν του απηνούς κυρίου σου». Με το παράδειγμά του, με την σύνεσή του, με την φρόνησή του, μπορεί να μας πει πολλά. Προ πάντων, μπορεί να μας πει πολλά

μ' αυτήν την ρωμαϊκή αρχοντιά, η οποία τον διακατείχε. Να μας πει και να μας διδάξει πως κι εμείς σήμερα, μπροστά στο τεράστιο εθνικό πρόβλημα, μπροστά στην τεράστια εθνική δυσκολία, πως να σταθούμε συνετοί, φρόνιμοι, άνθρωποι που να ξέρουμε πως να πολεμούμε και που να πολεμούμε. Και να μάθουμε, ώστε κι εμείς να μη φοβόμαστε και να μη δειλιάζουμε, αλλά ούτε κι από την άλλη να είμαστε συνθηματολόγοι και άνθρωποι οι οποίοι τρέχουμε δεξιά και αριστερά απερισκέπτως, δημιουργώντας προβλήματα στον τόπο μας και στην πορεία μας.

Η Ρωμιοσύνη είναι γέννημα της ορθόδοξης Εκκλησίας και της ελληνικής παράδοσης. Και ο ρωμιός και οι πατέρες μας ήσαν άνθρωποι μεγάλης υπομονής. Και επειδή είχαν υπομονή, δεν έκαναν λάθη, γιατί δεν εβιάζοντο, γιατί είχαν υπομονή, γιατί πίστευαν. Διότι αυτός που πιστεύει, δεν βιάζεται και δεν πανικοβάλλεται και δεν αγχώνεται. Αυτός που δεν πιστεύει, αυτός αγχώνεται και βιάζεται και πανικοβάλλεται και οπωσδήποτε κάνει πολλά λάθη.

Επιβάλλεται στις μέρες μας να ακούσουμε την φωνή και να δούμε το παράδειγμα του αρχιεπισκόπου Κυπριανού, του οποίου η παρουσία σφράγισε και θα σφραγίζει την ιστορία της πατρίδας και της Εκκλησίας μας.

³ Ματθ. ι' 28. Λουκ. ιβ' 4-5.

Μαρτύριο, μία εξαγιαστική πράξη

Οι μάρτυρες είναι οι άνθρωποι που ακολούθησαν πιστά το παράδειγμα του Χριστού και θεωρούσαν μεγάλη τιμή και ευλογία να μιμηθούν το Πάθος του Κυρίου, όπως το δίδαξε πρώτος ο ίδιος. Οι μάρτυρες αποδεικνύουν ότι είναι άξιοι αθλητές των εντολών του Θεού, οι οποίοι με τη θέλησή τους θυσίασαν ό,τι είχαν στην κοσμική ζωή τους για το όνομα του Ιησού Χριστού.

Αυτό δεν διαφέρει από τη θυσία του εθνοϊερομάρτυρα Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, που απαγχονίστηκε μαζί με άλλους τρεις επισκόπους, αλλά και πολλούς άλλους, που αποκεφαλίστηκαν από τους Τούρκους.

Ο σεβασμός της ανθρώπινης ύπαρξης αποτελεί βασική αρχή του Χριστιανισμού. Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις όπου ο άνθρωπος, χρειάζεται να θυσιάσει τη ζωή του για χάρη της πίστεως του, της πατρίδος του και των ιδανικών του. Αυτό συνέβαινε κυρίως σε περιόδους όπου ο χριστιανισμός καταδιωκόταν, την περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και την περίοδο της τουρκοκρατίας.

Με το μαρτύριο τους θεμελιώθηκε μια νέα πράξη ήθους και αυτοθυσίας. Αυτή η υπέρτατη θυσία και αυταπάρνηση, που έγινε πράξη από τους μάρτυρες, όποτε και αν αυτοί εμφανίστηκαν στην ιστορία της Εκκλησίας, προβάλλει την αξία του προσώπου - της προσωπικότητας, που υπερνικά ακόμα και τη βιολογική αξία. Αυτήν την οδό της αυτοθυσίας, του μαρτυρίου, που ακολούθησαν οι χριστιανοί Μάρτυρες και Νεομάρτυρες.

Είναι σ' όλους μας γνωστό ότι την 9η Ιουλίου 1821, σε συγκέντρωση που καλέστηκαν στη Λευκωσία οι εκκλησιαστικοί ηγέτες και πρόκριτοι της Κύπρου από τον Οθωμανό διοικητή Κουτσιούκ Μεχμέτ και, κατόπιν έγκρισης από τον Σουλτάνο για μαζικές εκτελέσεις, κορυφώθηκε το δράμα με τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού σε μια σκαμιά στη πλατεία του Σεραγίου (σήμερα βρίσκεται στο κατεχόμενο από τους Τούρκους τμήμα της πρωτεύουσας). Μετά τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου ακολούθησε την ίδια ημέρα ο αποκεφα-

λισμός τριών μητροπολιτών, των Πάφου Χρύσανθου, Κιτίου Μελετίου και Κυρηναίας Λαυρεντίου.

Μαρτύρησαν υπέρ πίστεως και πατρίδος, αφού πρώτα αρνήθηκαν την ισλαμοποίηση τους και δεν πρόδωσαν αυτά που πίστευαν και διαφύλατταν τόσα χρόνια, για να μπορέσουν να ζήσουν μια ελεύθερη και άνετη ζωή.

Όσοι αρνήθηκαν την ισλαμοποίηση, να τουρκέψουν, και υπερασπίστηκαν την πίστη τους στον Χριστό κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας και ακολούθως σκοτώθηκαν με οποιονδήποτε τρόπο ονομάζονται νεομάρτυρες. Συνεπώς, νεομάρτυρες είναι ο μεγάλος αριθμός μαρ-

τύρων της συγκεκριμένης περιόδου της τουρκικής κατοχής. Η Ορθόδοξη Εκκλησία θεώρησε, ότι με το μαρτύριό τους, όχι μόνο παίρνουν άφεση αμαρτιών και καθαίρονται, αλλά λαμβάνουν και την αγιότητα. Υπήρχαν, βέβαια, και αντιρρήσεις. Εκκλησιαστικοί πατέρες, όπως ο Νικόδημος Αγιορείτης, ο Μακάριος Νοταράς και ο Αθανάσιος Πάριος χαρακτήρισαν εωφορική ενέργεια και πλάνη την όποια αμφισβήτηση της αγιοσύνης τους. Επίσης το μαρτύριο ονομάστηκε και ως «βάπτισμα αίματος», το μοναδικό βάπτισμα, που μπορεί να πάρει κάποιος μετά από το βάπτισμα της κολυμβήθρας.

Οι δοκιμασίες και τα άλλα κακά έχουν επιτραπεί από το Θεό στους πιστούς, για να αποδειχθεί η υπομονή τους και η σταθερότητα της πίστεως τους εις τον Χριστό. Διότι η αγία ζωή τους γεννά και στερεώνει την Αγία Πίστη, αφού το ένα είναι συστατικό του άλλου, κατά τον Ιωάννη Χρυσόστομο. Ο ίδιος ο ιερός πατήρ παρατηρεί ότι «είναι προτιμότερον να υποφέρετε δια την αγάπην του Χριστού, αλλά και θαυμασιώτερον και ανώτερον, από το να ανασταίνετε νεκρούς και να κάνετε θαύματα».

Κατά τον Γρηγόριο Θεολόγο «το μετά Χριστού πάσχειν και υπέρ Χριστού, του μετ' άλλων τρυφάν αιρετώτερον». Η μεγαλύτερη τιμή που γίνεται στους Νεομάρτυρες

κατά τον Νικόδημον Αγιορείτη, είναι η μίμηση στο έργο του Χριστού και η υπομονή εις το μαρτύριο για το όνομα του Χριστού. «Τιμή μάρτυρος, μίμησις μάρτυρος» λέγει ο Ιερός Χρυσόστομος. Έτσι ανταποκρίνεται καλύτερα στους λόγους του Κυρίου «ος δ'αν απολέση την ψυχήν αυτού ένεκεν εμού, ευρήσει αυτήν» (Μτ. 16, 25) και «γίνεσθέ μοι μάρτυρες και εγώ μάρτυς λέγει Κύριος ο Θεός» (Ησ. 43,10).

Οι Νεομάρτυρες στην ιστορία της Εκκλησίας δεν ήταν κατώτεροι των αρχαίων μαρτύρων, ούτε κατά την παρηγορία τους ενώπιον των τυράννων, ούτε κατά την ομολογία της πίστεως τους, ούτε κατά τα μαρτύρια και τα θαύματά τους. Απλώς ήταν νεότεροι κατά το χρόνο του μαρτυρίου τους και όχι κατά τα μαρτύριά τους. Η Αγία του Χριστού Εκκλησία δοξάζεται, όχι μόνο με τους παλαιούς μάρτυρες, αλλά και με τους καινούργιους, τους Νεομάρτυρες.

Υπάρχει πληθώρα νεομαρτύρων. Στην περίοδο της τουρκοκρατίας, ο αριθμός αυτών που μαρτύρησαν και ομολόγησαν την πίστη τους, είναι πολύ μεγάλος. Το πρόβλημα της μη σωστής καταγραφής των Νεομαρτύρων οφείλεται στις ιδιαίτερες συνθήκες τρόμου και ανελευθερίας που επικρατούσαν στο τότε τουρκικό κράτος, αλλά και στην αδυναμία της Εκκλησίας να αναγνωρίσει την υπέρτατη θυσία των νεομαρτύρων ανακηρύσσοντάς τους σε αγίους, για να μην προκαλέσει τις τουρκικές αρχές. Παρόλο το κλίμα τρομοκρατίας υπάρχουν ατομικές, μεμονω-

μένες προσπάθειες καταγραφής ονομάτων των νεομαρτύρων, ο αριθμός των οποίων πρέπει να ήταν πολύ μεγάλος.

Συνεπώς, λόγω ακριβώς της ομολογίας του ονόματος του Χριστού, αλλά και της προσφοράς του αίματός τους χάριν του Χριστού, το Μαρτύριο των Νεομαρτύρων έχει Χριστοκεντρικό χαρακτήρα. Οι Νεομάρτυρες της πίστεως φέρουν τον ονειδισμό του Χριστού, περιφρονούν τη φιλία του κόσμου αυτού, γίνονται μισητοί ακόμη και από τους οικείους τους, για να ακολουθήσουν την μαρτυρική πορεία, που θα τους οδηγήσει στο θάνατο για να

κερδίσουν το Χριστό. Το μαρτύριο του κάθε μάρτυρα προϋποθέτει απαρασάλευτο εμμονή στην ορθόδοξη πίστη, θαρραλέα ομολογία ενώπιον των διωκτών και διαπρύσια διακήρυξη της αληθείας του Χριστού, για να έχει εφαρμογή ο λόγος του Κυρίου.

Η προσφερόμενη θυσία για τον Χριστό παραμένει ασύγκριτη έναντι κάθε άλλης ευγενικής θυσίας, γιατί η μαρτυρία του μάρτυρα προϋποθέτει τη μαρτυρία του πρώτου Αρχιμάρτυρα Χριστού.

Ας ακολουθήσουμε λοιπόν το παράδειγμα των μαρτύρων και των νεομαρτύρων της Εκκλησίας μας τηρώντας και τα λόγια του Ιησού Χριστού «Πᾶς ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. 10, 32).

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- ΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟΣ - ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ ΤΩΝ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ Κ. ΧΡΙΣΤΟΥ Θ. ΚΡΙΚΩΝΗ
- ΜΑΡΤΥΡΕΣ - ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΜΕΝΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΤΟΥΡΑΚΗΣ ΟΙ ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

ΟΙ ΣΦΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες πηγές, στα τέλη της δεκαετίας του 1810 η Φιλική Εταιρεία δραστηριοποιήθηκε και στην Κύπρο, όπου αφίχθη ο Φιλικός Δημήτριος Ίπατρος από το Μέτσοβο, είτε την άνοιξη του 1819, είτε το καλοκαίρι του 1820, ή και κατά τις δύο χρονολογίες, στα πλαίσια των περιοδίων του στην περιοχή για την προετοιμασία της Επανάστασης. Όπως αναφέρει ο πρωτοπόρος ιστορικός για τα γεγονότα του 1821 στο νησί Γεώργιος Κηπιάδης, ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός φιλοξένησε τους απεσταλμένους της Φιλικής Εταιρείας σε χώρο, που βρισκόταν στο κτήριο της παρακείμενης στο αρχιεπισκοπικό μέγαρο Ελληνικής Σχολής, όπου από το 1893 στεγάζεται το Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Οι πολλαπλές δυσχέρειες, όμως, που πήγαζαν από τη μεγάλη απόσταση του νησιού από τις περιοχές της επικείμενης εξέγερσης, και ειδικά η εγγύτητά του στην Αίγυπτο και τη Συρία, όπου υπήρχαν συμπαγείς μουσουλμανικοί πληθυσμοί και μεγάλη συγκέντρωση οθωμανι-

κών στρατευμάτων, η άμεση μεταφορά των οποίων στο νησί θα οδηγούσε σε ανώφελη αιματοχυσία, συνέτειναν ώστε η Κύπρος να μη συμπεριληφθεί στον κεντρικό επαναστατικό σχεδιασμό. Για τον λόγο αυτό, καθορίστηκε στο άρθρο 15 του σχεδίου δράσης των Φιλικών, που διαμορφώθηκε στο Ισμαήλιο της Βεσσαραβίας, τον Οκτώβριο του 1820, ότι θα συμμετείχε στον Αγώνα με οικονομική συνδρομή και αποστολή εφοδίων, σύμφωνα, όπως σημειώνεται, και με τη διαβεβαίωση του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, γεγονός που μαρτυρεί προσωπικές επαφές του με Φιλικούς, όπως τον προαναφερθέντα Δημήτριο Ίπατρο.

Στο μεταξύ, αμέσως μετά το συνέδριο της Βεσσαραβίας, ο επικεφαλής της επαναστατικής κίνησης Αλέξανδρος Υψηλάντης απέστειλε επιστολή, στις 8 Οκτωβρίου 1820, προς τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο, με την οποία τον καλούσε να στείλει τη συνδρομή του, «διότι η έναρξις του Σχολείου εγγίζει», όπως σημείωνε κατά τον μυστικό τρόπο επικοινωνίας των Φιλικών. Η επιστολή, όπως συμπεραίνεται από το περιεχόμενό της, εστάλη προς τον Κύπριο Αρχιεπίσκοπο μέσω του Φιλικού Αντώνιου Πελοπίδα από τη Στεμνίτσα της Πελοποννήσου, προς τον οποίο ο Υψηλάντης έγραψε την ίδια μέρα και ιδιαίτερη επιστολή, δίνοντάς του σχετικές οδηγίες για κάθοδό του στην Κύπρο και παραλαβή της οικονομικής βοήθειας από τον Κυπριανό.

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης στην Κύπρο

Σύμφωνα με την παράδοση, μέρος από την υλική συνεισφορά της Κύπρου στον Αγώνα παρέλαβε, ύστερα από επίσκεψή του στο νησί, ο Έλληνας μπουρλοτιέρης Κωνσταντίνος Κανάρης. Ο πρώτος που κάνει λόγο για την ανωτέρω παράδοση είναι ο προαναφερθείς Γεώργιος Κησιάδης, ο οποίος σημειώνει ότι ο Κανάρης κατέπλευσε από τα παράλια της Αιγύπτου στην Κύπρο, στις 19 Ιουνίου 1821, αρχικά σε λιμενίσκο κοντά στο χωριό Άγιος Σέργιος και ακολούθως στο παρακείμενο στη Λά-

πηθο λιμανάκι της Ασπρόβρυσης. Όπως αναφέρει, σε αμφότερες τις περιοχές οι κάτοικοι των γύρω χωριών τον προμήθευσαν με τα απαραίτητα για τον Αγώνα χρήματα, τρόφιμα και ζώα, τα οποία φορτώθηκαν σε τρία καράβια.

Ωστόσο, παρά την απουσία οποιασδήποτε τεκμηρίωσης της παράδοσης, ανάμεσα στους κατοίκους των κωμοπόλεων Λαπήθου και Καραβά διασώθηκαν πολλές αναφορές για άφιξη του Κανάρη στην περιοχή, που συνέτειναν ώστε να θεωρούν δεδομένη την εκεί επίσκεψη του σπουδαίου αυτού αγωνιστή. Η έκδοση πριν από μερικά χρόνια του επίσημου οθωμανικού καταλόγου με τα ονόματα των προγραφέντων αναζωπύρωσε τη σχετική συζήτηση για τη θρυλούμενη επίσκεψη του Κανάρη, αφού σε αυτόν συμπεριλαμβάνονται δέκα κάτοικοι από τη Λάπηθο και τον Καραβά, ανάμεσα στους ενενήντα έξι συνολικά του καταλόγου. Υποστηρίχθηκε μάλιστα, ότι ο λόγος για να επικεντρωθεί η οργή των κρατούντων στους προύχοντες των δύο κωμοπόλεων και να τους εκτελέσουν ήταν κάποιο συνταρακτικό γεγονός, που συνέβη στην περιοχή, και ως τέτοιο ίσως να ήταν τα όσα διαδραματίστηκαν με την άφιξη του Κανάρη στο λιμανάκι της Ασπρόβρυσης και την παροχή βοήθειας για τον Αγώνα. Διαφορετικά, όπως αναφέρεται, είναι πολύ δύσκολο να ερμηνευτεί το γεγονός ότι οι προγραφέντες των δύο κωμοπόλεων ανέρχονταν σχεδόν στο 10% του συνόλου του επίσημου οθωμανικού καταλόγου.

Τα γεγονότα στην Κύπρο μετά την έναρξη της Επανάστασης

Ένα μήνα ύστερα από την έναρξη, τον Μάρτιο του 1821, της Ελληνικής Επανάστασης εκδόθηκε διάταγμα από την Πύλη, που επέβαλλε τον αφοπλισμό των Ραγιάδων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το οποίο εστάλη για άμεση εφαρμογή και στην Κύπρο. Με βάση το διάταγμα αυτό, έπρεπε να παραδοθούν τυχόν όπλα, όπως τα κυνηγετικά, καθώς και οποιοδήποτε τέμνον εργαλείο, όπως τα μαχαίρια των κρεοπωλών, που οι υπόδουλοι είχαν στην κατοχή τους. Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός κάλεσε τότε τον λαό με εγκύκλιο, στις 22 Απριλίου 1821, να πειθαρχήσει και να παραδώσει οτιδήποτε σχετικό.

Παρά την εφαρμογή του διατάγματος, όμως, ακολούθησαν βιαιοπραγίες, απειλές και λεηλασίες από τα οθωμανικά στρατεύματα, αποτελούμενα από «ανυπότακτη βαρβαρική ορδή» 4000 ανδρών, που αφίχθη την 3η Μαΐου (ν.η.μ.) από τη γειτονική Άκρα, δηλαδή την Πτολεμαΐδα της Παλαιστίνης, με σκοπό τον εκφοβισμό των Χριστιανών κατοίκων, ώστε να αποτραπεί η εκδήλωση επαναστατικού κινήματος. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, ο Αρχιεπίσκοπος, με νέα εγκύκλιο, στις 16 Μαΐου 1821, προσπάθησε να προστατέψει το ποίμνιό του και προέτρεψε τους Έλληνες κατοίκους να αντιμετωπίσουν με υπο-

μονή τις δοκιμασίες και να αποφύγουν ενέργειες που θα προκαλούσαν τους κατακτητές.

Οι Κύπριοι Πρωτομάρτυρες

Την ίδια περίοδο, σύμφωνα με αρθρογράφο της ιταλικής εφημερίδας «Notizie del Giorno», ο οποίος αντλεί τις πληροφορίες του από την ευρωπαϊκή παροικία της Λάρνακας, βρέθηκε από τις Τουρκικές αρχές βαρέλι με πυρίτιδα σε δωμάτιο του ναού της Παναγίας Φανερωμένης στη Λευκωσία, όπου το είχε φυλαγμένο κάποιος κάτοικος της πόλης, ονόματι Σάββας. Ο τελευταίος, όμως, κατάφερε να διαφύγει και αντί αυτού οι Τούρκοι στρατιώτες συνέλαβαν τον εφημέριο του ίδιου ναού, Ιερομόναχο Λεόντιο, τον οποίο θεώρησαν ένοχο, και τον αποκεφάλισαν δημόσια. Σύμφωνα με μαρτυρία του ανεψιού του Λεοντίου, υποστράτηγου Κωνσταντίνου Χατζηγιάννου, η εκτέλεσή του συνέβη «τεσσαράκοντα ημέρας προ του απαγχονισμού των τεσσάρων Αρχιερέων», δηλαδή γύρω στην 30ή Μαΐου 1821.

Στο ίδιο δημοσίευμα της ιταλικής εφημερίδας αναφέρεται ακόμη, ότι ύστερα από την εκτέλεση του Λεοντίου οι Τούρκοι αποκεφάλισαν για ασήμαντη αιτία άλλους πέντε Έλληνες. Η αναφορά αυτή επιβεβαιώνεται από γραπτές μαρτυρίες της εποχής, όπως σε κώδικα της

Μητρόπολης Πάφου, όπου αναφέρεται ότι πράγματι έγιναν εκτελέσεις πέντε Ελλήνων κατοίκων του νησιού, πριν από τις μαζικές σφαγές της 9ης Ιουλίου. Επρόκειτο για τρεις ιερείς και δύο λαϊκούς, τους πρωτόπαπα Γεώργιο, παπα-Λοΐζο και παπα-Αργυρό, τον εκκλησιαστικό επίτροπο Λοΐζο και κάποιο λαϊκό ονόματι Χρίστο. Αναφέρεται δε, ότι εκτελέστηκαν στις 25 Μαΐου 1821, εξαιτίας ενός επεισοδίου, το οποίο αφορούσε υπόθεση με ένα Τούρκο στο χωριό Γιόλου.

Οι σφαγές της 9ης Ιουλίου

Στο μεταξύ ο Τούρκος διοικητής Κιουτσούκ Μεχμέτ, με αφορμή επαναστατικές προκηρύξεις, που δίνε- με στη Λάρνακα ο Αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησεάς και οι οποίες περιήλθαν στην κατοχή των τοπικών Αρχών, υπέβαλε στην Πύλη κατάλογο προγραφών 486 επιφανών Κυπρίων, για να αποτρέψει, όπως ανέφερε, οποιαδήποτε αντικαθεστωτική ενέργεια. Την έγκριση του αιτήματός του ακολούθησαν, στις 9 Ιουλίου 1821, μαζικές εκτελέσεις. Οι εκκλησιαστικοί ηγέτες, με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό και τους τρεις Μητροπολίτες Κιτίου Μελέτιο, Πάφου Χρύσανθο και Κυρηνείας Λαυρέντιο, καθώς και μεγάλος αριθμός προκρίτων, εκτελέστηκαν και οι περιουσίες τους δημεύθηκαν.

Σύμφωνα με όσα διέσωσε ο Γεώργιος Κηπιάδης και τα οποία στηρίζονται, κυρίως, στην τοπική παράδοση, οι εκτελέσεις των προγραφέντων άρχισαν στις 9 Ιουλίου με τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και την καρατόμηση του επιτετραμμένου της Κύπρου στην Κωνσταντινούπολη, Γεώργιου Μασούρα. Ακολούθως, όπως σημειώνεται, την ίδια ημέρα καρατομήθηκαν οι Μητροπολίτες Πάφου, Κιτίου και Κυρηνείας, απαγχονίστηκε ο Αρχιδιάκονος του Κυπριανού, Μελέτιος, και καρατομήθηκε ο βοσκός Δημήτριος από τον Άγιο Ιωάννη Μα-

λύντας, τον οποίο οι Τούρκοι είχαν χρησιμοποιήσει ως ψευδομάρτυρα εναντίον του Αρχιεπισκόπου, υποστηρίζοντας ότι ενεργούσε για επανάσταση των κατοίκων. Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει ακόμη, ότι την επόμενη μέρα, 10 Ιουλίου, οι εκτελέσεις συνεχίστηκαν με τον απαγχονισμό του Ηγουμένου Κύκκου Ιωσήφ, του Ιεροδιακόνου στη Μόρφου Χριστοφόρου και του ανεψιού του Αρχιεπισκόπου Χατζησάββα, καθώς και με την κατατόμηση πολλών κληρικών και λαϊκών. Προσθέτει δε, ότι οι εκτελέσεις εξακολούθησαν και τις επόμενες ημέρες.

Εκτός από τις σφαγές στη Λευκωσία, οι διώξεις και οι εκτελέσεις επεκτάθηκαν και σε πολλές άλλες περιοχές του νησιού, με αποτέλεσμα να μαρτυρήσουν και αρκετοί κάτοικοι, οι οποίοι δεν περιλαμβάνονταν στον αρχικό κατάλογο. Οι σφαγές συνεχίστηκαν και στα χρόνια που ακολούθησαν, ιδίως κληρικών, όπως για παράδειγμα του Οικονόμου Θεόδουλου στο Σιναϊτικό Μετόχιο Άγιος Γεώργιος Πυργώτης στο Χα Ποτάμι, στις αρχές του έτους 1822. Επίσης, το 1827, αμέσως μετά τη ναυμαχία στην Πύλο και την καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου, στις 8 Οκτωβρίου 1827, έγιναν και πάλι σφαγές, όπως δύο των προκρίτων αδελφών Χατζηνικόλα και Χατζηγεώργιου Χατζητομάζου από το χωριό Κρήτου Τέρρα. Από τις σφαγές του καλοκαιριού του 1821 στην Κύπρο σώθηκαν μόνο ορισμένοι από τους προγραφέντες, οι

οποίοι, διαισθανόμενοι τον κίνδυνο που τους απειλούσε, κατέφυγαν στα προξενία της Λάρνακας, από όπου επιβίβαστηκαν σε πλοία και διέφυγαν στο εξωτερικό.

Βασική Βιβλιογραφία

Θεοχαριδίδη Ιωάννη, «Οι Κύπριοι προγραφέντες το 1821 σύμφωνα με άγνωστη οθωμανική πηγή», *Δωδώνη* 24,1 (1995) 67-109 [= Του ίδιου (επιμ.), *Πρακτικά του Τρίτου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου (Λευκωσία, 16-20 Απριλίου 1996)*, τ. Γ', *Νεώτερο Τμήμα*, Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, Λευκωσία 2001, σ. 329-365].

Κηπιάδη Γεώργιου, *Απομνημονεύματα των κατά το 1821 εν τη νήσω Κύπρω τραγικών σκηνών*, Αλεξάνδρεια 1888.

Κοκκινόφτα Κωστή, *Κύπρος και 1821*, Λευκωσία 2021.

Τρικούπη Σπυρίδωνος, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, τ. Α', Λονδίνο 1853, σ. 292-295.

Φιλήμονος Ιωάννη, *Δοκίμιον ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τ. Γ', Αθήνα 1860, σ. 258-262.

Παπαδόπουλλου Θεόδωρου (επιμ.), *Η εκατόμβη της 9ης Ιουλίου. Ιστοριογραφική - Ποιητική - Εκκλησιαστική τεκμηρίωσις*, Λευκωσία 2013.

Πρωτοψάλτη Εμμανουήλ, *Η Κύπρος εις τον αγώνα του 1821*, Αθήνα 1971.

Αλέξανδρος Ταπάκης
Θεολόγος - τ. επιθεωρητής Δημοτικής εκπαίδευσης

Εφραίμ ο Αθηναίος, ο ξεχασμένος μεγάλος διδάσκαλος και αναμορφωτής της Κύπρου επί τουρκοκρατίας

Το 1742 ήλθε στην Κύπρο ο μεγάλος διδάσκαλος Εφραίμ ο Αθηναίος¹ ο οποίος αναβάθμισε την Σχολή που λειτουργούσε στη Μονή Κύκκου και της έδωσε τα πρότυπα των άλλων σχολών που λειτουργούσαν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας (Πατμιάδα, Αθωνιά-

δα κ.ά.). Η κάθοδος του Εφραίμ σημάδεψε την πνευματική ζωή της Κύπρου. Τα 20 σχεδόν χρόνια της παρουσίας του στην Κύπρο² είναι χρόνια γόνιμα και πλούσια σε πνευματική δράση.

¹ Περισσότερα για τον Εφραίμ δεσ Κ.Ν. Σάθα, νεοελληνική Φιλολογία (1868) σσ. 507-510/ Γ. Ζαβίρα, Νέα Ελλάς (1872) σσ. 299-330/ Κ. Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη, Γ' (1872) σσ. 99,236,253,280, 286 / Κ. Αθανασιάδου αρχ., «Τα κατά τον αοίδιμον Εφραίμ, πατριάρχην Ιεροσολύμων», Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, Δ' (1892) σσ. 253-262 / Λ. Φιλίππου, Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω κατά την περιόδον της Τουρκοκρατίας, Β' (1956) σσ. 238-246/ Κ. Χατζηψάλτη, «Συμπληρωματικά περί Εφραίμ του Αθηναίου και των υπ' αυτού γενομένων εκδόσεων», Κ.Σ. , ΚΣΤ' (1962) σσ. 1-9.

² Ο Εφραίμ, όπως γράφει ο πρώην Αγκύρας Σεραφείμ ο Πισιδίειος στην «Περιγραφή της Μονής Κύκκου» (σ.11) «εννέα καί δέκα χρόνους υπήρξεν εν Κύπρω καθηγμένων του Ελληνομουσείου και πολλούς των μαθητών παιδεία και νουθεσία και μαθήσει κατακοσμών μετέβη κακείθεν εις τα Ιεροσόλυμα πορευθείς τον Πατριαρχικόν Θρόνον των Ιεροσολύμων επληρώσατο».

Ο Εφραίμ, κατά κόσμον Ευθύμιος, γεννήθηκε στην Αθήνα, από πατέρα Ηπειρώτη και μητέρα Αθηναία³. Τα πρώτα γράμματα έμαθε από τον διδάσκαλο Παύλο, (τον μετέπειτα Παΐσιο) και τον Αγάπιο Βουλισμά. Ύστερα πήγε στην Πάτμο, όπου έγινε μαθητής του Γερασίμου του Βυζαντίου⁴. Η επίδοσή του στα Γράμματα ήταν πολύ μεγάλη, γι' αυτό πολλές πόλεις τον ζητούσαν ως διδάσκαλο, αλλά ο Εφραίμ προτίμησε την Κύπρο, όπου ο Αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος του ζήτησε να έρθει ως διδάσκαλος και ιεροκήρυκας⁵. Μάλιστα, υπήρξε σύμβουλος του Αρχιεπισκόπου, όπως φαίνεται σε διάφορους κώδικες της Αρχιεπισκοπής⁶.

Μπορούμε να τοποθετήσουμε χρονολογικά την κάθοδό του στην Κύπρο το 1742, αφαιρώντας 19 χρόνια από το 1761, που σίγουρα αποχώρησε από την Κύπρο και πήγε στα Ιεροσόλυμα⁷. Μετά την αναχώρησή του από την Κύπρο, ο Εφραίμ πήγε στα ιεροσόλυμα, όπου εξελέγη πατριάρχης Ιεροσολύμων μέχρι τον θάνατό του τον 1771.

Ο Εφραίμ ο Αθηναίος υπήρξε ο πρώτος Σχολάρχης της Ελληνικής Σχολής Μέσης Παιδείας στη Λευκωσία, του Ελληνομουσείου, που ιδρύθηκε από τον Αρχιεπίσκοπο Φιλόθεο το 1741. Η Σχολή λειτούργησε με ευθύνη της Αρχιεπισκοπής και ο Φιλόθεος κάλεσε τον Ιερομόναχο Εφραίμ για να αναλάβει τη διεύθυνσή της.

³ Ο Ν'. Φορόπουλος (Θρησκευτική Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, Τομ. Ε' δεν αναφέρεται καθόλου στο επώνυμο Αθηναίος, που του έδωσαν φαίνεται οι Κύπριοι. Πάντως στην Περιγραφή της Μονής Κύκκου, που συνέγραψε ο ίδιος ο Εφραίμ, αυτοαποκαλείται Αθηναίος. (Περιγραφή σελ. 58).

⁴ Περιγραφή... σ. 15 και Κ. Σάθα, Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 1867, σ. 507.

⁵ Στο φωτισμένο Αρχιεπίσκοπο Φιλόθεο αναφέρεται και ο Βασίλειος Μπάρσκυ (Α. Στυλιανού «Αι περιηγήσεις του ...Μπάρσκυ... εν Κύπρω» Κ.Σ., Τομ. ΚΑ', Λευκωσιά 1957, σ. 32.

⁶ Λ. Φιλίππου Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, Τόμος Α' Λευκωσία 1930, σ. 22.

⁷ Αυτό συμπεραίνεται από επιστολή του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Παΐσιου της 119ης Αυγούστου 1761, που απευθύνεται προς τον Σχολάρχη Ιάκωβο ιερομόναχο στην Αντιόχεια και αναφέρει ότι «μετά λευπημένης καρδίας εσυγκατένευσεν εις την αναχώρησιν του Σοφολογιωτάτου» (ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΚΑΡΝΑΠΑ Κυπριακά Ανέκδοτα Έγγραφα, Αμμόχωστος, 1904, σελ. 33)

Δεν είναι γνωστές πολλές λεπτομέρειες για τη λειτουργία της Σχολής και τα διδασκόμενα μαθήματα. Γνωρίζουμε όμως ότι η Σχολή αποτελείτο από τρεις τάξεις. Ο υποδιδάσκαλος Παρθένιος δίδασκε Τεχνολογία και οι μαθητές διδάσκονταν ακροαματικά μαθήματα. Στη Σχολή Μουσικής (παράρτημα της Ελληνικής Σχολής) δίδασκε ο Ιερομόναχος Χρύσανθος. Το πρόγραμμα της Σχολής είχε ως πρότυπο του το πρόγραμμα της Πατριμιάδας Σχολής, από την οποία είχε αποφοιτήσει ο Εφραίμ. Μετά την αποχώρηση του Εφραίμ τη διεύθυνση της Σχολής ανέλαβε ο Παρθένιος μέχρι το 1771. Επί αρχιεπισκοπείας Χρυσάνθου η σχολή έκλεισε, πιθανότατα μεταξύ 1775-1784, εξ αιτίας των σκληρών καταπιεστικών μέτρων του Χατζημπακκή αγά και των πολλών χρεών της Αρχιεπισκοπής.

Το 1811 ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός ίδρυσε την Ελληνική Σχολή σε γη που ανήκε στη Μονή Μαχαιρά, και αφιερώθηκε στην Αγία Τριάδα. Η Σχολή έκλεισε το 1821, μετά τα φοβερά γεγονότα της 9ης Ιουλίου.

Εννέα χρόνια αργότερα, το 1830 επί ημερών του Αρχιεπισκόπου Παναρέτου, η Ελληνική Σχολή Λευκωσίας ανασυστάθηκε με διευθυντή τον Ονούφριο Μικελλίδη, τον οποίο κάλεσε από την Κωνσταντινούπολη ο Αρχιεπίσκοπος Πανάρετος. Η Ελληνική Σχολή Λευκωσίας με-

τονομάστηκε το 1893 σε Παγκύπριο Γυμνάσιο, το οποίο λειτουργεί μέχρι σήμερα με το ίδιο όνομα και αποτελεί το πιο ιστορικό Σχολείο της Κύπρου.

Ο Εφραίμ κλήθηκε και από τους αδελφούς της Μονής Κύκκου για να ιδρύσει νέα σχολή και στον Κύκκο, σε συνέχεια της παλαιάς σχολής που υπήρχε εκεί. Αναφέρεται ότι ο Εφραίμ έζησε αρκετό καιρό στη Μονή Κύκκου και αναβάθμισε τη σχολή που υπήρχε εκεί ως στοιχειώδης, παρέχοντας στους δόκιμους απλές γνώσεις Ανάγνωσης και γραφής καθώς και Εκκλησιαστικής Μουσικής⁸.

Την πληροφορία ότι ο Εφραίμ δίδαξε και στον Κύκκο, την αναφέρει ο Παρανίκας: «το 1760 εδίδασκε εν Κύ-

πρω (πιθανώς εν Λευκωσία ή εν τη Μονή Κύκκου) από τε έδρας και άμβωνος ο Εφραίμ ο εξ Αθηνών, ο μετά ταύτα Ιεροσολύμων Πατριάρχης αναρρηθείς»⁹.

Μετά το θάνατο του αρχιεπισκόπου Φιλοθέου το 1759 προτάθηκε στον Εφραίμ το αξίωμα του αρχιεπισκόπου Κύπρου, αλλά ο ίδιος δεν το αποδέχτηκε¹⁰.

Ο Εφραίμ υπήρξε πολυγραφότατος. Κλήθηκε στη Μονή Κύκκου όπου δίδαξε στην εκεί Σχολή για ένα διάστημα και συνέγραψε την Περιγραφή της Μονής Κύκκου. Το 1754 συνέγραψε την Ευαγγελική Σάλπιγγα, Πανηγυρικό λόγο στο Γενέσιον της Θεοτόκου, Ακολουθία του Οσίου πατρός ημών Χριστοδούλου του θαυματουργού του εν Πάτμω

⁸ Κλ. Καρναπά «Ανέκδοτα Κυπριακά έγγραφα του ΙΗ' αιώνα» Αμμόχωστος, 1904, σσ. 50-51.

⁹ Μ. Παρανίκας, Σχεδιάσμα περί της εν τω Ελληνικώ έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από αλώσεως Κ/Πόλεως μέχρι των αρχών της ΙΘ' εκατονταετηρίδος εν Κ/ Πόλει 1867, σ. 164.

¹⁰ Ο Ζαβίρας λέγει ότι «η αρετή του Εφραίμ εις τοσούτον σέβας και αγάπην τους Κυπρίους εφείλκυσε, ώστε μετά τον θάνατον του αρχιερέως αυτών, πάντες ομοθυμαδόν αρχιεπίσκοπον της περιφήμου ταύτης νήσου εξελέξαντο. Αλλ' ούτος, πρᾶος και ταπεινός τη καρδία ων, απείπε το πρόβλημα, και λάθρα εκείθεν φυγᾶς εις Ιεροσόλυμα ώχето, και τα εκείσε ασκητήρια κατέλαβε» (Σάθα, Κ., Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 111868, σ. 508 και Κλήμεντος Καρναπά Ανέκδοτα Κυπριακά Έγγραφα, Αμμόχωστος 1904, σ. 51). Όμως ο Καρναπάς αντικρούει αυτή τη γνώμη, αναφέροντας ότι η πρόταση αυτή δεν έγινε μετά τον θάνατο του Αρχιεπισκόπου Κύπρου. Η πρόταση 'έγινε από κάποιους υψηλά ιστάμενους Κυπρίους, που βρίσκονταν στην Κωνσταντινούπολη, όταν πήγε εκεί ο Εφραίμ με ειδική αποστολή για ελάττωση των φόρων. Ο Εφραίμ όμως, αποποιήθηκε την πρόταση αυτή. (Κλ. Καρναπά, οππ. σ. 52).

ασκήσαντος. (Ενετία 1755), Τυπική Διάταξις της Σεβασμίας και βασιλικής Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου, Μαχαιράδος επικαλουμένης.. Βενετία 1756 και άλλα πολλά.

Η σημασία του έργου του Εφραίμ

Το πέραςμα του Εφραίμ από την Κύπρο είχε καθοριστική σημασία για την πολιτιστική ανάπτυξη της νήσου. Υπήρξε ένας κορυφαίος διδάσκαλος, ο οποίος πρόσφερε τόσα πολλά στην Κύπρο ως διευθυντής της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας και της Σχολής Κύκκου, και ως ιεροκήρυκας σε όλη την Κύπρο. Πολλοί μαθητές του Εφραίμ έγιναν διδάσκαλοι και βοήθησαν στην πνευματική αφύπνιση των Κυπρίων¹¹.

Η συμβολή του Εφραίμ στην ανάπτυξη της ελληνικής παιδείας στην Κύπρο, τονίζεται από πολλούς ερευνητές και ιστορικούς¹². Δεν θα ήταν υπερβολή να λέγαμε πως ο Εφραίμ υπήρξε ο μεγάλος διδάσκαλος της Κύπρου,

ο πρώτος κατά τα χρόνια της αμάθειας της Τουρκοκρατίας. Με την πλούσια πείρα του, τη βαθύτατη γνώση του και τις άοκνες προσπάθειές του έδωσε στην Κύπρο μια νέα πνοή και άνοιξε τους ορίζοντες της μάθησης, χαράζοντας το δρόμο της κυπριακής παιδείας, που ήταν μια παιδεία υποτυπώδης και περιοριζόταν κυρίως στα στοιχειώδη γράμματα. Ο Εφραίμ ανέλαβε την οργάνωση και τη διεύθυνση της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας σύμφωνα με τα πρότυπα της Πατριάρχουσας Σχολής από την οποία αποφοίτησε και δίδαξε. Κατά παρόμοιο τρόπο οργάνωσε και τη Σχολή Κύκκου. Ο Εφραίμ στερέρωσε τις δύο αυτές σχολές και λειτούργησαν με επιτυχία τα επόμενα χρόνια με αποτέλεσμα πολλοί απόφοιτοι αυτών των σχολών να διδάξουν σε σχολεία σε όλη την Κύπρο.

Ο καθηγητής Σ. Μενάρδος γράφει ότι «ο Εφραίμ υπήρξε χρησιμώτατος εις την Κύπρον...εδίδασκε συχνά διαμένων εν ταις μοναίς, επί 19 έτη εν τη νήσω»¹³. Ο Πε-

¹¹ Ο Εφραίμ σε μια επιστολή του χαρακτηρίζει τους Κυπρίους ως ανέραστους παιδείας και των εκ ταύτης καλών» Μ.Κ.Ε., Τομ. Ε' σ. 225.

¹² Σ. Μενάρδου, Η Ιερά Μονή της παναγίας του Μαχαιρά, Λευκωσία 1 914, σ. 137) Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 1868, σ. 508 και Περιγραφή... σ. 11.

¹³ Σ. Μενάρδου, Η Ιερά Μονή της παναγίας του Μαχαιρά, Λευκωσία 1 914, σ. 137) Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνική Φιλολογία, Αθήναι 1868, σ. 508 και Περιγραφή... σ. 11.

ριστιάνης αναφέρει ότι «Ο Εφραίμ, αν και δεν ήταν Κύπριος, αλλ' επί 19 έτη εν Κύπρω διατρίψας και μεταλαμπαδεύων τα φώτα της Ελληνικής παιδείας εις την κυπρίαν νεότητα, ιεροκηρύττων δε επ' εκκλησίαις και συγγράφων και εκδίδων, υπήρξεν εις των μάλλον διακεκριμένων συντελεστών και υποστηρικτών της ελληνικής παιδείας εν Κύπρω κατά την τελευταίαν δεκαετίαν του πρώτου ημίσεος και την πρώτην δεκαετηρίδα του δευτέρου ημίσεος του 18ου αιώνος»¹⁴. Δεν πρέπει επίσης να παραβλέπουμε ότι ο Εφραίμ υπήρξε και ιεροκήρυκας και επομένως η διδασκαλία του δεν περιορίστηκε μόνο στη Σχολή, αλλά και στο χριστιανικό ποίμνιο όλης της Κύπρου.

Ο Εφραίμ στα είκοσι σχεδόν χρόνια της παραμονής του στην Κύπρο εγκαθίδρυσε στενές σχέσεις με την Αρχιεπισκοπή, τις μονές Κύκκου και Μαχαιρά. Ιδιαίτερα στη μονή Κύκκου αναβάθμισε και οργάνωσε την εκεί Σχολή. Με την καθοδήγησή του ο σπουδαίος μαθητής του Σεραφείμ Πισιδίειος ανέλαβε την επιμέλεια και την έκδοση πολλών βιβλίων που εκδόθηκαν στη Βενετία με δαπάνες της Μονής Κύκκου. Στον τομέα των εκδόσεων ο Εφραίμ

υπήρξε πρωτοπόρος, διότι οι εκδόσεις αυτές υπήρξαν οι πρώτες κυπριακές εκδόσεις.

Ο Εφραίμ υπήρξε μια λαμπρή προσωπικότητα της Εκκλησίας, ένας από τους κορυφαίους ιεράρχες της εποχής του. Η δράση του ξαπλώθηκε στην Πάτμο, Κύπρο, Μολδοβλαχία, Άγιο Όρος, Κωνσταντινούπολη, Ιεροσόλυμα. Η Κύπρος, στην οποία έζησε και αφιέρωσε είκοσι σχεδόν χρόνια της ζωής του, ωφελήθηκε πάρα πολύ από την ποικίλη πνευματική του δράση. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Εφραίμ ο Αθηναίος είναι ο Κοσμάς ο Αιτωλός της Κύπρου, που την βοήθησε να αναπτυχθεί πνευματικά και να εξέλθει από το σκοτός της αμάθειας.

Είναι πολύ περίεργο που σπάνια ή σχεδόν καθόλου γίνεται αναφορά στο μεγάλο αυτό όνομα, που είναι πολύ λίγο γνωστό στους πνευματικούς, εκκλησιαστικούς και εκπαιδευτικούς κύκλους της Κύπρου. Η Εκκλησία της Κύπρου και η Μονή Κύκκου πρέπει να βρουν τρόπους για να τιμήσουν τον εξαιρετικό αυτό κληρικό, τον αναμορφωτή της Κύπρου κατά τα σκοτεινά χρόνια της Τουρκοκρατίας.

¹⁴ Ι. Περιστιάνη οππ. σ. 419.

Σχόλια στο ποίημα «Εις την εικοστήν πέμπτην Μαρτίου» του Βασίλη Μιχαηλίδη

Στους Κυπρίους που πολέμησαν στην Ελληνική Επανάσταση του 1821

Όπως είναι γνωστό, η Ελληνική Επανάσταση του 1821 αποτέλεσε πηγή γόνιμης και δημιουργικής έμπνευσης για πάρα πολλούς (μείζονες αλλά και ελάσσονες) ποιητές της (ευρύτερης) νεοελληνικής λογοτεχνίας. Θα μπορούσαν να αναφερθούν χαρακτηριστικά οι Διονύσιος Σολωμός, Ανδρέας Κάλβος, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, Κωστής Παλαμάς, Γεράσιμος Μαρκοράς, Παύλος Νιρβάνας, Βασίλης Μιχαηλίδης, Δημήτρης Λιπέρτης, Μιλτιάδης Μαλακάσης, Κώστας Καρυωτάκης, Οδυσσεύς Ελύτης, Ζήσιμος Λορεντζάτος, Όλγα Βότση, Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Κώστας Βασιλείου κ.ά.

Ο Η. Γκρης, στο τέλος της ανθολογίας του για το 1821 στην ελληνική ποίηση, διαπιστώνει ότι «από τον Σολωμό και τον Κάλβο ως σήμερα, όλες οι γενιές των ποιη-

τών έγραψαν για την Επανάσταση [του 1821] ή αναφέρθηκαν ακροθιγώς σ' αυτή με κείνο το ηθικό χρέος που διά της ποιήσεως μετράται στο ύψος του ανθρώπου όταν θέλει να λέγεται Άνθρωπος» (Η. Γκρης, *Το 1821 στην ελληνική ποίηση*, Αθήνα, Κέδρος, 2011, σ. 274). Χωρίς αμβολία, ένας από τους ποιητές αυτούς είναι ο Βασίλης Μιχαηλίδης (Λευκόνοικο 1849-Λεμεσός 1917).

Το ποίημα «Εις την εικοστήν πέμπτην Μαρτίου» είναι το μοναδικό ποίημα του Β. Μιχαηλίδη το οποίο αναφέρεται αποκλειστικά στον επίσημο εορτασμό της έναρξης της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Παραθέτουμε ολόκληρο το ποίημα με βάση την έκδοση των *Ποιημάτων* του 1911:

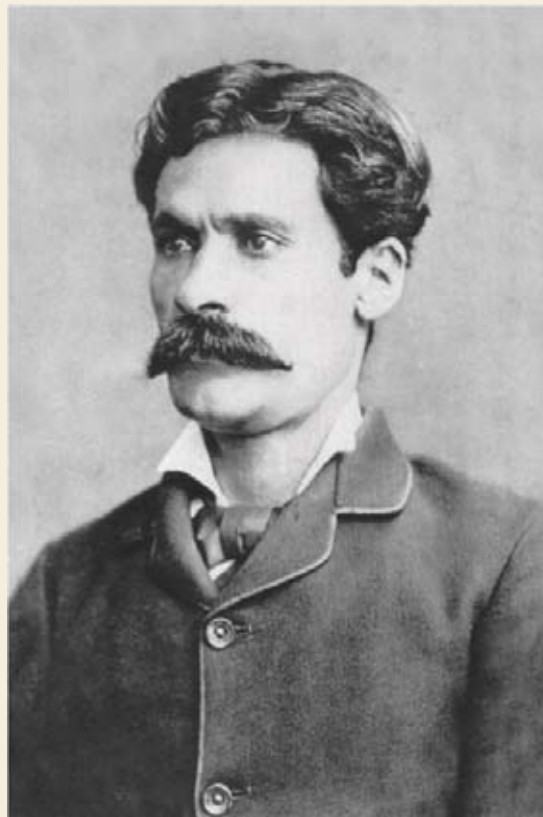
Εἰς τὴν εικοστήν πέμπτην Μαρτίου

Αυτὴ ἡ μέρα σήμερον που ξύπνησε τὸν Ἄρην
καὶ κάθε χρόνον ὡς θεὰ μᾶς χαιρετὰ με χάριν,
που τὴν εὐλόγησε ὁ Θεὸς με τὸ δεξί Του χέρι
κι ἐκτοτε λάμπει ἀνάμεσα στὲς ἄλλες σαν ἀστέρι,
εἰν' ἡ χρυσή ανατολή που γέννησε τὸν ἥλιον,
που ἐβγαλε ἀπὸ τὴν σκλαβιὰν ἐλεύθερον βασιλῆιον·
εἰν' ἡ ἡμέρα ἡ λαμπρὰ τῆς παλιγγενεσίας,
ἡμέρα ἀλησιμόνητη, που τῆς Ἐλευθερίας
«Σήκω» τῆς εἶπεν ὁ Θεός, καὶ μ' ἕνα πῆδημά τῆς
ὡς λέων ἐκοίσε μεμιάς τὰ σιδηρὰ δεσμά τῆς,
κι ἐσήκωσε ἀρειμάνιος τὸ κοπτερόν σπαθί τῆς,
κι ἐκτύπησε τὸν δράκοντα, κι ἐβρόντησεν ἡ γῆ τῆς,
κι ἐσειόσθη ἡ ανατολή, ἀντήχησεν ἡ δύσις,
κι ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ κι ἐσκίρτησεν ἡ φύσις.

Εἰς τὸ ἴνα χέρι του σταυρόν κι εἰς τ' ἄλλο τὸ σπαθί τῆς,
ἐκεῖ που εἶχαν μα φορὰ τὸν θρόνον οἱ θεοὶ τῆς,
που ἡ θεὰ ἡ Ἀθηνὰ ἐκεῖ ἐφωτοβόλει,
καὶ με τὸ φῶς τῆς σήμερον λάμπει ἡ Ἐυρώπη ὅλη,
ἐκεῖ ουρανοχρώματον στολίδι στολισμένη,
ἐκάθισε βασιλίσσα δαφνοστεφανωμένη.
Ἐκεῖ σκεπάζει ολίγην γῆν με τὰ μικρὰ φτερά τῆς,
τὴν ιερὰν καὶ μητρικὴν ἀνοίγει ἀγκαλιά τῆς
καὶ βλέπει τὴν ανατολήν με μάτια δακρυσμένα,
θαρρεῖς πῶς λέγει μέσα τῆς: «Παιδιά μου σκλαβωμένα,

ἀχ, πότε, πότε θα σας δω κι ἐσὰς στὴν ἀγκαλιά μου;
Πότε; Να σβήσει ὁ πόθος μου καὶ να χαρεῖ ἡ καρδιά μου;»
Βλέπουν πολλοὶ τὰ μέσα τῆς, τὰ χολοποτισμένα,
ἀλλὰ μα φιλικὴ ματιὰ δὲν βλέπει ἀπὸ κανένα.
Βλέπει τὸν κόσμον, καὶ πικρόν παράπονον τὴν πνίγει,
διότι Βύρωνες γι' αὐτὴν ἐπλάσθησαν ολίγοι.
Ἀχ, ἐπρεπεν ἡ ατυχὴς να μὴ πλασθεῖ ἀνδρεία,
να μὴ πληγῶσει πρώτη αὐτὴ τὴν τρομεράν Τουρκίαν,
να ἴναι δεμένη ἐπρεπεν ἀκόμα με ἀλύσεις,
διὰ να τρέμουν τὴν Τουρκία κι ἡ ἄρκτος καὶ ἡ δύσις,
για να φοβούνται τὸ βαρὺ σπαθί του μουσουλμάνου,
κι ἐμπρός στον φοβερόν περτέ του τρομεροῦ σουλτάνου
να γονατίζουν ἐντρομοὶ, με θαμβωμένο μάτι,
καὶ να φιλοῦν τὸν θρόνον του τὸ πρῶτο σκαλοπάτι·
τέτοια καὶ πάλιν να ἴβλεπα τὴν ἄρκτον καὶ τὴν δύση,
ἴσως εὐρίσκετο κανεὶς για να τὴν ἀγαπήσει.
Ἀλλὰ ἀσ μὴ τὴν ἀγαπὰ κανεὶς, ἀσ εἰν' ἐχθροὶ τῆς,
ἐλπὶδα ἔχει τὸν σταυρόν καὶ τὸ λαμπρὸ σπαθί τῆς,
που εἰς τὴν γῆν σαν ἥλιον φῶς ἡ λάμψις του ἐχύθη·
το εἶδε καὶ τὸ θαύμασε, το εἶδε κι ἐφοβήθη
τὸ κύμα κάθε θάλασσας, ἡ γῆ κάθε ἠπειροῦ,
κι εἶναι τραγοῦδι ἀθάνατο στο στόμα του Ομήρου.
Ἀς τὴν μισοῦν, ἀς τὴν μισοῦν, κι ἀν θέλουν, ἀς τὴν κάψουν,
κι ἕνα φρικτόν ἀνάθεμα πάνω στὴν γῆν ἀς γράψουν·
κι ἀν δὲν μποροῦν τὴν δόξα τῆς να βλέπουν ἔξαπλωμένη,
ἀς ρύψουν καὶ τὴν γῆν μακράν, συντρίμματα να γένει.

Ύστερα από τον θάνατο του ποιητή, η «25η Μαρτίου» (ανα)δημοσιεύτηκε ολόκληρη από τους Ν. Ξιούτα (*Βασίλη Μιχαηλίδη, Ποιήματα*, Λεμεσός, Δημοτική Βιβλιοθήκη Λεμεσού, 1960, σσ. 47-48), Π. Παρασκευά (*Βασίλης Μιχαηλίδης, Άπαντα*, τ. 2, Λευκωσία, Χρ. Ανδρέου, 1987, σσ. 76-77, 258-260), Γ. Κατσούρη (*Βασίλης Μιχαηλίδης, Άπαντα*, τ. 2, Λευκωσία, Χρ. Ανδρέου, 2002, σσ. 90-91, 321-325) και Κ. Βασιλείου (*Βασίλη Μιχαηλίδη, Ο Διάβολος...*, τ. 2, Λευκωσία, Αιγαίον, 2003, σσ. 123-126. *Βασίλη Μιχαηλίδη, Ποιήματα (η έκδοση του 1911)...*, τ. 4, Λευκωσία, Αιγαίον, 2007, σσ. 176-177. *Βασίλη Μιχαηλίδη, Εκλογή από το ποιητικό έργο του...*, τ. 6, Λευκωσία, Αιγαίον 2007, σσ. 150-151). Ωστόσο σε όλες αυτές τις post mortem (ανα)δημοσιεύσεις του ποιήματος εμφιλοχώρησαν λογής λάθη και παραλείψεις, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται σημαντικά η «τελική» πρόθεση του ποιητή – αρκετά από τα λάθη αυτά έχουν εντοπιστεί και εκτεθεί αναλυτικά σε παλιότερες εργασίες (βλ., π.χ., Κ. Ιωάννου, *Η παράδοση και τα εκδοτικά προβλήματα του ποιητικού έργου του κύπριου ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη: το παράδειγμα της «9ης Ιουλίου του 1821 εν Λευκωσία (Κύπρου)»*, Λευκωσία, Ηλίας Επιφανίου, 2017, σσ. 555-556, 558).

Βασίλης Μιχαηλίδης

Η λογοτεχνική κριτική δεν έχει ασχοληθεί συστηματικά με την «Εικοστήν πέμπτην Μαρτίου». Διατρέχοντας κανείς την εκτενή βιβλιογραφία που αφορά τη ζωή και το έργο του Β. Μιχαηλίδη, διαπιστώνει ότι ελάχιστοι μελετητές μπήκαν στον κόπο να ακουμπήσουν το σθηθασκόπιό τους στην καρδιά του ποιήματος.

Η Κ. Α. Παπαϊωάννου, για παράδειγμα, επισημαίνει ότι στο ποίημα αυτό, το οποίο δεν έχει «καλλιτεχνικές και αισθητικές αξιώσεις», ο Β. Μιχαηλίδης «εξυμνεί την 25ην Μαρτίου σαν την ευλογημένη από τον Θεό ημέρα της ελευθερίας» και ότι «καταφέρεται εναντίον [...] της Δύσεως [...] και της Ανατολής, γιατί δεν βοήθησαν την Ελλάδα, παρόλο που θα 'πρεπε να της χρωστούν ευγνωμοσύνη, γιατί με την ανδρεία της τις έσωσε από την τουρκική απειλή». Επίσης, χαρακτηρίζει το ποίημα «ποιητάριο» και υποστηρίζει ότι είναι γραμμένο σε μια γλώσσα η οποία αποτελεί «μείγμα δημοτικής και καθαρευούσης» (Κ. Α. Παπαϊωάννου, «Το 1821 στην κυπριακή λογοτεχνία και τέχνη», *Φιλολογική Κύπρος*, 1971, σσ. 84-85).

Ο Γ. Κατσούρης τοποθετεί την «Εικοστήν πέμπτην Μαρτίου» στην κατηγορία των πατριωτικών ποιημάτων, και παραθέτει τους στ. 9-14 για να δείξει ότι η Ελευθε-

ρία «παρουσιάζεται ως οντότητα εκπορευόμενη από το Θεό», μολονότι στους στίχους αυτούς εμφανίζεται και το λαϊκό στοιχείο της «μεταφορικής δρακοντοκτονίας, που δεν υπάρχει σε άλλους ποιητές που έχουν την ίδια αντίληψη για την ελευθερία (π.χ. στο Σολωμό)». Διαπιστώνει, επίσης, ότι ο στίχος «κι χειροκρότησεν η γη κι εσκήρτησεν η φύσις» παραπέμπει στον σολωμικό στίχο «κι ο ουρανός καμάρωνε κι η γη χειροκροτούσε» (*Ελεύθεροι πολιορκισμένοι*, Γ' σχεδιάσμα, 4), ενώ επισημαίνει ότι τόσο στην «Εικοστήν πέμπτην Μαρτίου» όσο και σε άλλα ποιήματά του ο Β. Μιχαηλίδης δεν ακολουθεί «απλώς ένα συρμό, αλλά διερμηνεύει και τη γύρω του γενικότερη πίστη», αφού «η ποίησή του έχει [...] αντίκρισμα ζωής» (Γ. Κατσούρης, *Βασίλης Μιχαηλίδης: Η ζωή, η προσωπικότητα και το έργο του*, τ. 1, Λευκωσία, Χρ. Ανδρέου, ²2002, σσ. 233, 251, 320, 366).

Ο Α. Μακρίδης υποστηρίζει ότι στην «Εικοστήν πέμπτην Μαρτίου» ο ποιητής «δοξολογεί την απελευθέρωση της Ελλάδας και τη θεωρεί ως το νέο ξεκίνημα του ελληνισμού», ενώ φρονεί ότι οι στίχοι «Αλλά ας μη την αγαπά κανείς, ας είν' εχθροί της, / ελπίδα έχει τον σταυρόν και το λαμπρό σπαθί της, / που εις την γην σαν ήλιου φως η λάμψις του εχύθη» «συνομιλούν» με τους γνωστούς σολω-

μικούς στίχους «Σε γνωρίζω από την κόψη / του σπαθιού την τρομερή» και «Ίδου εμπρός σας τον Σταυρό» (*Ύμνος εις την Ελευθερίαν*, στ. 1-2 και 630, αντίστοιχα) (Α. Μακρίδης, *Βασίλης Μιχαηλίδης: Η διάσταση της ελληνικότητας στο έργο του*, Λευκωσία 2002, σσ. 67, 76). Σε μεταγενέστερη εργασία του ο ίδιος κριτικός εκφράζει την άποψη ότι το ποίημα αυτό, καθώς και τα ποιήματα «Τω ελληνικώ ευδρόμω “Ν. Μιαούλη”», «Η Κύπρος προς τους λέγοντας ότι δεν είναι ελληνική», «Η φωνή των απανταχού Ελλήνων» κ.ά., αποτέλεσαν «ένα στέρεο κρηπίδωμα» για τη σύνθεση της «9ης Ιουλίου» και της «Χιώτισσας» (Α. Μακρίδης, «Βασίλης Μιχαηλίδης και Λεμεσός», *Χρονικόν* 71 [εφ. *Πολίτης*, 5.9.2009], σ. 14).

Τέλος, η Φ. Χατζηαντωνίου επισημαίνει ότι η απόφαση του Β. Μιχαηλίδη να σκιαγραφήσει με μελανά χρώματα την «τρομεράν Τουρκίαν», καθώς και οι αναφορές του στο «βαρύ σπαθί του μουσουλμάνου» και στον «φοβερόν περτέ του τρομερού σουλτάνου», εντάσσονται σε μια γενικότερη τάση του ποιητή να αποτυπώσει αρνητικά την εικόνα του οθωμανού δυνάστη, κάτι που συνάδει απόλυτα και με την κυρίαρχη άποψη των Κυπρίων της εποχής εκείνης για τους μουσουλμάνους κατακτητές του νησιού (Φ. Χατζηαντωνίου, «Απεικονίσεις Τούρ-

κων και Βρετανών στην ποίηση του Βασίλη Μιχαηλίδη», *Νέα Εποχή* 312, Άνοιξη 2012, σ. 80).

Με βάση τη βιβλιογραφία, τα γνωστά σήμερα ποιήματα του Β. Μιχαηλίδη είναι περισσότερα από 200. Η δική μας η έρευνα τα έχει φτάσει στον αριθμό 208. Για να αντιληφθεί κανείς την πρόοδο που έχει επιτευχθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων χρόνων, αρκεί να αναφερθεί ότι στις έως τώρα συγκεντρωτικές εκδόσεις των ποιημάτων του Β. Μιχαηλίδη δεν παραδίδονται περισσότερα από 153 ποιήματα. Αυτά τα γνωστά 208 ποιήματα έχουν σωθεί μέσω της χειρόγραφης ή/και της έντυπης παράδοσης. Τα περισσότερα από αυτά σώζονται μόνον από έναν μάρτυρα, όπως, για παράδειγμα, το ποίημα «Ρωμιός και Τζον Πουλλής / Τζονής και Κακουλλής», το οποίο παραδίδεται μόνο σε ένα ιδιόχειρο χειρόγραφο που φιλοξενείται σήμερα στο γραφείο του δημάρχου Λεμεσού· μόνο από έναν μάρτυρα παραδίδεται και το ποίημα «Η Κύπρος στην μάνα της» το οποίο πρωτοδημοσιεύτηκε στην έκδοση των *Ποιημάτων* του 1911.

Αλλά το ποίημα στο οποίο επικεντρώσαμε την προσοχή μας προηγουμένως, η «Εικοστή πέμπτη Μαρτίου», σώζεται σε έξι διαφορετικούς (χειρόγραφους και έντυπους) μάρτυρες. Αρχικά, παραδίδεται τόσο σε ιδιόχειρο

όσο και σε αντίγραφο χειρόγραφο, τα οποία φυλάσσονται στο αρχείο του παλιού σημαντικού μελετητή Α. Κ. Ιντιάνου στη Λευκωσία· το ιδίόχειρο χειρόγραφο αποτελείται από 52 στίχους και το αντίγραφο χειρόγραφο από 50. Παράδίδεται, επίσης, σε δημοσιεύματα των Λεμεσιανών εφ. *Σάλπιγξ* (3.4.1885), *Αλήθεια* (11.4.1885) και *Ο Διάβολος* (18.4.1888). Και στα τρία αυτά δημοσιεύματα η «Εικοστή πέμπτη Μαρτίου» αποτελείται από 44 στίχους (στην *Αλήθεια* και στον *Διάβολο* οι στίχοι είναι μοιρασμένοι στα ημιστίχιά τους). Τέλος, το ποίημα δημοσιεύτηκε και στη συλλογή *Ποιήματα* του 1911 και αποτελείται από 50 στίχους.

Σύμφωνα με τις δύο δημοσιεύσεις του ποιήματος στη *Σάλπιγγα* και την *Αλήθεια* του έτους 1885, οι εορτασμοί της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου συνέπεσαν σχεδόν με το Πάσχα, τον εορτασμό της Ανάστασης του Χριστού (24 Μαρτίου με το ιουλιανό ημερολόγιο ή 5 Απριλίου με το γρηγοριανό ημερολόγιο). Συγκεκριμένα, στην εκκλησία της Αγίας Νάπας, και με την παρουσία τόσο του υποπρόξενου της Ελλάδας, Ι. Καλούτση, όσο και του αρχιερατικού επιτρόπου Θεοφυλάκτου, ψάλλθηκε δοξολογία, μνημονεύτηκαν οι πεσόντες κατά την Ελληνική Επανάσταση, ρίχθηκαν 21 τιμητικές ολμοβολές και, στη συνέχεια, ο 36χρονος Β. Μιχαηλίδης απήγγειλε

το ποίημά του. Ας δούμε τι σχετικό αναφέρουν οι δύο λεμεσιανές εφημερίδες:

Ρήτορες έλειπον, αλλ' αντί παντός καταλλήλου τη περιστάσει λόγου, ο παρ' ημίν άξιος ποιητής κ. Βασίλειος Μιχαηλίδης απήγγειλε συγκινητικώς το παρά πόδας αξιόλογον ποιημάτιον, [...], διακοπτόμενος εις πάσαν σχεδόν στροφήν υπό ηχηρών «εύγε» και παρατεταμένων ζητωκραυγών. Συγχαίρομεν δημοσία τω αξιολόγω τούτω νέω, ω τοσούτον προσμειδιά η αγαπητή αυτώ Μούσα, διά τε τα ακραιφνή αισθήματα υφ' ών εμφορείται, και διότι τοσούτον πιστώσ εξωγράφησε τους πόθους της πατρίδος του, ης άξιον τέκνον τυγχάνει.

[Στ. Χουρμούζιος], «[Εισαγ. σημ. στο ποίημα “Εις την εικοστήν πέμπτην Μαρτίου” του Β. Μ.],»
εφ. *Σάλπιγξ*, 3.4.1885.

Είτα το πλήθος εξερράγη εις ζωηροτάτας ζητωκραυγήσεις υπέρ του έθνους, υπέρ του βασιλ(ικου) της Ελλάδος οίκου και υπέρ της ενώσεως της Κύπρου

μετά της μητρός Ελλάδος, μεθ' ας ο παρ' ημίν αληθής ποιητής κ. Βασίλειος Μιχαηλίδης απήγγειλεν εν πλήρει ενθουσιασμό και τορωτάτη απαγγελία το κάτωθι δημοσιευόμενον ωραίον ποίημά του, όπερ τούτον ενεθουσίασε το πλήθος, ώστε, λησμονήσαν τούτο την ιερότητα του χώρου εν ω ευρίσκετο, πολλάκις διέκοψε τον ποιητήν επευφημούν αυτόν και ζητωκραυγούν.

[Α. Κ. Παλαιολόγος], «Η 25 Μαρτίου εν Λεμησώ», εφ. *Αλήθεια*, 11.4.1885.

Η πρωταγωνιστική παρουσία του Β. Μιχαηλίδη σε εθνικές ή άλλες γιορτές της πόλης που τον ανέδειξε φαίνεται ότι ήταν αρκετά συχνή την εποχή εκείνη. Ας μην ξεχνούμε, για παράδειγμα, ότι έναν χρόνο νωρίτερα, δηλαδή τον Μάιο του 1884, ο ποιητής απήγγειλε δημόσια ένα ποίημά του προς τιμήν του ελληνικού ευδρόμου «Ναύαρχος Μιαούλης» που είχε φτάσει στη Λεμεσό ([Στ. Χουρμούζιος], «Η κατά την 25 Μαΐου (ε.π.) έλευσις του ελληνικού ευδρόμου “Ναύαρχου Μιαούλη” εις Λεμησόν», εφ. *Σάλπιγξ*, 30.5.1884). Εξάλλου, όπως αναφέρει ο Χρ. Σ. Χουρμούζιος, σε επιστολή του (από Λονδίνο, 30.1.1961)

προς τον ανεψιό του Αιμ. Χουρμούζιο, «οιαδήποτε εθνική εορτή ήτο ευκαιρία ολοψύχου αγαλλιάσεως διά τον ποιητήν, του οποίου την ιεράν φωνήν θα ήκουεν η κοινότης εις εμπνευσμένας επ' εκκλησίας ζητωκραυγάς υπέρ του έθνους» (Α. Παπαλεοντίου - Κ. Ιωάννου, *Αθημοσίευτες επιστολές και άγνωστα ποιήματα του Βασίλη Μιχαηλίδη (από το αρχείο του Αιμίλιου Χουρμούζιου)*, Λευκωσία, Μικροφιλολογικά, 2012, σ. 54).

Με βάση την έκδοση των *Ποιημάτων* του 1911, στην «25η Μαρτίου», στην οποία παρατηρούνται επιδράσεις τόσο από το δημοτικό τραγούδι όσο και από το κίνημα του ρομαντισμού και τα ρομαντικά κείμενα, η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 συσχετίζεται με το «ξύπνημα» του αρχαιοελληνικού θεού του πολέμου, του Άρη: «αυτή η μέρα σήμερα που ξύπνησε τον Άρη» (στ. 1). Ταυτόχρονα όμως η μέρα αυτή είναι ευλογημένη και από τον Θεό της χριστιανισμένης: «που την ευλόγησε ο Θεός με το δεξί Του χέρι» (στ. 3). Επομένως, στο ποίημα οι δύο θρησκείες, η αρχαιοελληνική και η χριστιανική, συνεργούν με τρόπο γόνιμο και δημιουργικό. Εξάλλου, είναι ξεκάθαρο ότι για τον Β. Μιχαηλίδη η 25η Μαρτίου είναι η σημαντικότερη μέρα του χρόνου, επειδή «έβγαλε από την σκλαβιάν ελεύθερο βασίλειο» (στ. 6).

Επίσης, σε διάφορα σημεία του ποιήματος είναι ευδιάκριτη η αντιστικτική σχέση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι: το φως, το οποίο αποτυπώνεται με διάφορους τρόπους («αστέρι», «ήλιος», «ημέρα λαμπρά», «χρυσή ανατολή», «λάμπις»), καταβαραθρώνει το σκοτάδι, δηλαδή τη μακραιώνη σκλαβιά της Ελλάδας.

Η Ελευθερία-Ελλάδα αποδίδεται με ανθρώπινες ιδιότητες. Παρομοιάζεται, αρχικά, με λιοντάρι το οποίο αποκόπτει τα «σιδηρά δεσμά» της δουλείας (στ. 10), ενώ, στη συνέχεια, με πολεμοχαρείς διαθέσεις, κατανικά τον κατακτητή ο οποίος έχει τη μορφή δράκοντα. Ύστερα, στεφανωμένη με το δάφνινο στεφάνι της δόξας, στέφεται βασίλισσα εκεί όπου είχαν «μια φορά τον θρόνον οι θεοί της» (στ. 16). Ο ποιητής κάνει ιδιαίτερη αναφορά στη θεά Αθηνά, επειδή με το δικό της φως (της πολεμικής θεάς και της θεάς της σοφίας) λάμπει σήμερα ολόκληρη η Ευρώπη. Η φτερωτή Ελευθερία-Ελλάδα ανοίγει την αγκαλιά της, κοιτάζει δακρυσμένη προς την ανατολή και εκφράζει την επιθυμία για γρήγορη ενσωμάτωση των αλύτρωτων περιοχών στο ελληνικό βασίλειο. Ασφαλώς εδώ ο ποιητής εννοεί όχι μόνο τις περιοχές της λεγόμενης Μεγάλης Ιδέας, αλλά και την Κύπρο, η οποία εξακολουθεί να παραμένει σκλαβωμένη (βρετανοκρατούμενη).

Ακολουθως, ο ποιητής, αφηγητής και λυρικός ομιλητής ταυτόχρονα, διαπιστώνει με παράπονο ότι η Ελευθερία-Ελλάδα την εποχή εκείνη (δηλαδή μερικά χρόνια ύστερα από τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου και την επακόλουθη ενσωμάτωση της Θεσσαλίας) δεν έχει συμμάχους ούτε εκτιμάται από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά έθνη, αν και θα έπρεπε, αφού, αν δεν ήταν αυτή, τόσο η «άρκτος», δηλ. η Ρωσία, όσο και η «δύσις», δηλαδή προφανώς οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις από την Πρωσία έως τη Μ. Βρετανία, θα εξακολουθούσαν να αισθάνονται φόβο για «το βαρύ σπαθί του μουσουλμάνου» (στ. 35), να είναι γονυπετείς «εμπρός στον φοβερόν περτέ του τρομερού σουλτάνου» (στ. 36) και «να φιλούν του θρόνου του πρώτο σκαλοπάτι» (στ. 38). Ωστόσο η απουσία συμμάχων εξισορροπείται από τη δύναμη του σταυρού και το αιχμηρό σπαθί της Ελευθερίας-Ελλάδας, το οποίο προκάλεσε τον φόβο και τον θαυμασμό όλων, και θα μπορούσε να είναι πηγή έμπνευσης και σ' έναν Όμηρο.

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Σ.Ε.Π.)

Φαίδων Παπαδόπουλος,

Δρ Θεολογίας - Θρησκευολόγος - τ. Επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΡΥΠΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ - ΛΙΝΟΒΑΜΒΑΚΙΣΜΟ

Οπως είχε συμβεί σε άλλες περιοχές που κατακτήθηκαν από τους Οθωμανούς, πολλοί Χριστιανοί της Κύπρου ασπάσθηκαν τον Μωαμεθανισμό, με σκοπό να αποφύγουν τις κάθε είδους καταπιέσεις. Η αποδοχή του Ισλάμ δεν ήταν πάντοτε συνειδητή και πραγματική και για τον λόγο αυτό, από τα πρώτα ήδη έτη της οθωμανικής κατοχής, εμφανίζεται το φαινόμενο του κρυπτοχριστιανισμού ή λινοβαμβακισμού.

Με βάση την ετυμολογία της λέξης, από το «λινός» και «βαμβακερός», που δηλώνει είδος υφάσματος με δύο όψεις διαφορετικές, Λινοβάμβακος είναι ο άνθρωπος με δύο ταυτότητες, τη χριστιανική και τη μουσουλμανική. Την ίδια έννοια έχει και η ονομασία «Πάτσαλος», δηλαδή μαυρόασπρος.

Οι Λινοβάμβακοι είναι γνωστοί και με άλλα ονόματα, όπως «Μεζοκκέρτηδες» και «Μισοκκέτηδες», δηλαδή άνθρωποι με ασταθή χαρακτήρα. Επίσης «Αποστολικοί», από είδος ημιάγριας χαρουπιάς, που στην Κύπρο ονομάζεται αποστολική και «Κουκκουλλόπιστοι», επειδή η πίστη τους είναι κρυμμένη όπως η προνύμφη του μεταξοσκώληκα. Ακόμη, λόγω της κατανάλωσης χοιρινού κρέατος, ελέγοντο και «Λαρδοκόφτες» ενώ, σύνηθες ήταν να παίρνουν το όνομά τους από τον τόπο καταγωγής ή κατοικίας τους (π.χ. Τήλλυροι, Λουρουτζιάτες, Μοναγρίτες κλπ).

Μαρτυρίες περί της αρχαιότητας του φαινομένου υπάρχουν σε οθωμανικά δικονομικά έγγραφα της δεκαετίας του 1590, που αφορούν κυρίως διαμάχες περί τα

κληρονομικά, μεταξύ Χριστιανών γυναικών και «υιών Αμπντουλλάχ», όπως ονομάζονταν οι νεοπροσερχόμενοι στο Ισλάμ¹.

Η παρουσία των Λινοβαμβάκων μαρτυρείται καθόλη τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής² και παρουσίαζε αυξητικές τάσεις σε περιόδους, κατά τις οποίες συνέβαιναν τοπικές εξεγέρσεις, όπως η ελληνική επανάσταση του 1821. Δεδομένου ότι ο φαινομενικός εξισλαμισμός σχετίζεται άμεσα με την προσπάθεια αποφυγής της βαριάς φορολογίας και ιδίως του στρατιωτικού φόρου³, οι αριθμοί των Λινοβαμβάκων παρουσιάζονται αυξημένοι σε εποχές κατά τις οποίες η οθωμανική αυτοκρατορία είχε την ανάγκη μεγαλύτερου αριθμού μαχητών. Οι προσπάθειες επιστράτευσης των Λινοβαμβάκων υπήρξαν ιδιαίτερα έντονες στην περιοχή των Κοκκινοχωρίων, όπως

φαίνεται από επιστολές κατοίκων, με τις οποίες ζητούσαν την παρέμβαση του Αρχιεπισκόπου⁴.

Η περίοδος των τελευταίων ετών της οθωμανικής κατοχής, αλλά και των πρώτων της βρετανικής, αποτέλεσε μεταβατικό στάδιο όσον αφορά την κοινότητα των Λινοβαμβάκων. Οι σουλτανικές μεταρρυθμίσεις αφ' ενός και η ανάληψη της διοίκησης της Κύπρου από χριστιανικό έθνος αφ' ετέρου, ενεθάρρυναν κάπως την επιστροφή τους στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Δέκα μόλις έτη προ της ενάρξεως της βρετανικής κατοχής, οι φερόμενοι ως Μουσουλμάνοι κάτοικοι της κοινότητας Κώμης Αιγιαλού, με επιστολή τους προς τον Αρχιεπίσκοπο δηλώνουν ότι, τόσο οι υπογράφωντες, όσο και «*οι λοιποί που είναι εις το χωρίον όλοι, ανδράσι τε και γυναιξι είναι παρρησιασμένοι Χριστιανοί*»⁵. Κατά την απογραφή

¹ Jennings C.R., *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640*, New York 1993, σελ. 20.

² Αναφορές στους Λινοβάμβακους, προ του 1878, κάνουν πολλοί περιηγητές, μεταξύ των οποίων οι Νταντίνι και Τέρνερ (1815) (Βλέπε: Cobham C.D., *Excerpta Cypria*, Cambridge 1908, σελ. 425).

³ Στους μη Μωαμεθανούς Οθωμανούς υπηκόους επιτρέπετο η απαλλαγή από τη στρατιωτική θητεία (συνήθως πενταετούς διάρκειας) με την καταβολή φόρου, γνωστού με το όνομα Ασκεριέ. Ο φόρος αυτός καταργήθηκε από τους Βρετανούς το έτος 1906.

⁴ Αρχείο Αρχιεπισκοπής Κύπρου (Α.Α.Κ.), Φάκελος ΣΤ, Έγγραφο αρ. 66, σελ. 25, 15-11-1871.

⁵ Α.Α.Κ., Φάκελος Στ', Έγγραφο αρ. 59, σελ. 22, 19-3-1867.

πληθυσμού του έτους 1891 και επί συνόλου 497 κατοίκων της κοινότητας, οι 496 ήσαν Ορθόδοξοι Χριστιανοί⁶.

Παρόμοιο περιεχόμενο είχε και η επιστολή του αρχιμανδρίτου Μελετίου προς τον Αρχιεπίσκοπο, με την οποία τον πληροφορεί ότι οι κάτοικοι των κοινοτήτων Λιοπετρίου και Αυγόρου, «Χριστιανοί και λινοί», ηρνήθησαν να καταγραφούν με τουρκικά ονόματα και εδήλωσαν ευθαρσώς ότι είναι Χριστιανοί⁷. Κατά την ίδια εποχή είχε συντελεσθεί και η επιστροφή των κατοίκων του Μοναγρίου αφού, όπως προκύπτει από επιστολή του μητροπολίτου Κιτίου Κυπριανού προς τον Αρχιεπίσκοπο⁸, οι εν λόγω μέχρι και το έτος 1872 ήσαν «Λινοβάμβακοι», ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1891⁹, οι 269 κάτοικοι του Μοναγρίου ήταν στο σύνολό τους Ορθόδοξοι Χριστιανοί.

Από τις χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις μαζικής επιστροφής Λινοβαμβάκων είναι εκείνη των χωριών της

περιοχής Τηλλυρίας, Αμπέλια και Πύργος¹⁰. Σε σχετική επιστολή τους, ημερομηνίας 6.1.1882, αναφέρονται και τα εξής: «Οι ευσεβάστως υποφαινόμενοι λινοβάμβακοι του χωρίου Αμπέλια και του Πύργου Τηλλυρίας του διαμερίσματος Λεύκας... ως τώρα όντες χριστιανοί Ορθόδοξοι εν τω κρυπτώ διά τον φόβον των διοικούντων την Κύπρον Τούρκων, αναγκαζόμεθα εν τω φανερώ να φαινόμεθα Μωαμεθανοί».

Εκ μέρους των Λινοβαμβάκων ακολουθείτο η τακτική της χρησιμοποίησης ουδετέρων ονομάτων, κοινών στη χριστιανική και μουσουλμανική θρησκεία, όπως Ιμπραχήμ-Αβραάμ, Ισοφ-Ιωσήφ, Σελεϊμάνης-Σολομών, Μούσα-Μωυσής, Μεριέμ-Μαρία. Η μέχρι σήμερα συχνή παρουσία τέτοιων ονομάτων σε πρώην λινοβαμβακικές περιοχές δεν είναι, ασφαλώς, τυχαία.

Η επιστροφή των Λινοβαμβάκων κατά τα πρώτα έτη της βρετανικής κατοχής είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις αλλά, δυστυχώς, δεν ολοκληρώθηκε για τους εξής

⁶ Αρχείο Τμήματος Στατιστικής και Ερευνών (Α.Τ.Σ.Κ.Ε.), Report on the Census of Cyprus 1891, Πίνακας IV, σελ. 38.

⁷ Α.Α.Κ., Φάκελος Στ', Έγγραφο αρ. 65, σελ. 25, 6-11-1871.

⁸ Α.Α.Κ., Φάκελος ΙΙ', Έγγραφο αρ. 355, σελ. 255, 5-6-1872.

⁹ Α.Τ.Σ.Κ.Ε., Report on the Census of Cyprus 1891, Πίνακας IV, σελ. 35.

¹⁰ Κρατικό Αρχείο (Κ.Α.), SA1/10402/P/681/1, 6-1-1882.

λόγους: 1. Σημαντικός αριθμός Λινοβαμβάκων, λόγω στράτευσης ή μικτών γάμων και γενικά λόγω πολυετούς διαβίωσης υπό μουσουλμανικό μανδύα, έκλινε τελικά προς το Ισλάμ. 2. Η αβεβαιότητα σχετικά με το πολιτικό μέλλον της Κύπρου και ιδιαίτερος η φημολογία περί επανόδου των Οθωμανών, αποτέλεσε ανασχετικό παράγοντα. 3. Η βρετανική διοίκηση, όχι μόνο δεν ενεθάρρυνε την επάνοδο των Λινοβαμβάκων, αλλά τουναντίον έπραξε ότι ήτο δυνατόν για να την αποθαρρύνει. 4. Η προσπάθεια επιστροφής των Λινοβαμβάκων δεν είχε πάντοτε την πρέπουσα στήριξη εκ μέρους των μελών και της ηγεσίας της Ορθόδοξης κοινότητας.

Το γεγονός της μαζικής απόκλισης προς το Ισλάμ πολλών Λινοβαμβάκων αποδεικνύεται από την ύπαρξη ισλαμικών κοινοτήτων με χριστιανικά ονόματα, αλλά και με ναούς σε άριστη πολλές φορές κτιριακή κατάσταση. Πέραν των περιπτώσεων των Μουσουλμάνων, οι οποίοι μιλούν αποκλειστικά την ελληνική γλώσσα και ακολουθούν χριστιανικά έθιμα, υπάρχουν περιπτώσεις

Λινοβαμβάκων, οι οποίοι ουδέποτε απέβαλαν επίσημα τη μουσουλμανική ιδιότητα. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις περιπτώσεις των Οθωμανών των Λευκάρων, οι οποίοι «κατανοήσαντες ότι εισίν μεν Οθωμανοί την θρησκείαν, αλλ' Έλληνες Κύπριοι το γένος» υπέγραψαν από κοινού με τους Χριστιανούς Λευκαρίτες υπόμνημα για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα»¹¹, όπως και την περίπτωση κατοίκων μουσουλμανικών σήμερα κοινοτήτων της Τηλλυρίας, οι οποίοι «σύν γυναιξί καί τέκνοις συνηθροίσθησαν» με την ευκαιρία της πανηγύρεως του Αγίου Γεωργίου Βαρίσιας¹². Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση των δύο καταδικασθέντων Μωαμεθανών για τη δολοφονία του ιερέα Παπα-Χαραλάμπους Μιχαηλίδη από τη Λουρουτζίνα. Οι ανωτέρω, κατά τη στιγμή του απαγχονισμού των, επεκαλούντο με δυνατές κραυγές και ελληνιστί το όνομα της Παναγίας¹³.

Κατά τα τελευταία έτη της οθωμανικής κατοχής και μέχρι την προσάρτηση της Κύπρου στο βρετανικό στέμμα (1914), δημιουργείται στη νήσο εμφανές κλίμα τρομοκρα-

¹¹ Νέον Κίτιον, 2-9-1881.

¹² Φωνή της Κύπρου, 3-6-1911.

¹³ Κυπριακός Φύλαξ, 10-12-1924.

τίας εκ μέρους των θεωρουμένων ως γνησίων Τούρκων, εις βάρος των Χριστιανών και των Λινοβαμβάκων. Υπό τις συνθήκες αυτές οπωσδήποτε δεν ήταν δυνατό να συνεχισθεί το κύμα επιστροφής των Λινοβαμβάκων, το οποίο περιορίστηκε ακόμη περισσότερο, μετά τις αποτυχίες του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία (1922).

Στο σύνολο των σχετικών συγγραμμάτων παρατηρείται αδυναμία παράθεσης αριθμητικών δεδομένων για τους Λινοβάμβακους, ενώ οι παρατιθέμενοι από διάφορους συγγραφείς αριθμοί διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Επί παραδείγματι, ο Έλληνας πρόξενος Η. Βασιλειάδης (1879) υπολογίζει τους Λινοβαμβάκους σε 20.000 επί συνόλου 45.000 Κυπρίων Μουσουλμάνων, ενώ ο Αμερικανός Πρόξενος Τσεσονόλα (1877), όπως και η Ε. Σκωτ Στήβενσον (1880), δίνουν αριθμούς μεταξύ 1.200 και 1.500 μόνο ατόμων. Τον αριθμό 1.500 δέχεται και ο Σ. Μπαϊνκερ, ενώ, αντίθετα, ο ανταποκριτής της Καθολικής Propaganda Fide (1902) τους υπολογίζει σε 10.000. Τέλος, ο Διοικητής Λεμεσού Ρ. Μίτσελ αναφέρει ότι, κατά το έτος 1878, οι Λινοβάμβακοι δεν υπερέβαιναν τους 1.200 και έκτοτε ο αριθμός αυτός είχε μειωθεί δραστικά.

Η προβαλλόμενη εκ μέρους όλων των ως άνω συγγραφέων αιτία για την έλλειψη ακριβών στοιχείων είναι η μη κατανομή του πληθυσμού της νήσου, κατά την πρώτη επί βρετανικής κυριαρχίας απογραφή, επί τη βάση του θρησκευματος των κατοίκων. Ωστόσο, η έλλειψη αυτή είχε μεθοδευτεί από τους Βρετανούς αφού, στην παράγραφο VIII της συνοδευτικής έκθεσης της απογραφής του 1881¹⁴, με τίτλο «Θρησκείες του Πληθυσμού», ο υπεύθυνος της απογραφής Φρειδερίκος Μπάρρυ, με τις υπ' αριθμόν 55 μέχρι 63 παρατηρήσεις του, προβαίνει σε αναλυτική παράθεση στοιχείων, που αφορούν στην κατανομή πληθυσμού κατά επαρχία, διαμέρισμα και δήμο, σύμφωνα με τη δηλωθείσα θρησκεία των κατοίκων. Ο πίνακας παραρτήματος με στοιχεία ΙΧ, στον οποίο αποτυπώνεται η κατανομή των κατοίκων σύμφωνα με τη δηλωθείσα θρησκεία κατά πόλη και χωριό, αναφέρεται στο ευρετήριο με την ένδειξη Not Printed (δεν εκτυπώθηκε)¹⁵. Η απόκρυψη του εν λόγω πίνακα μπορεί να εξηγηθεί μόνο ως προσπάθεια αλλοίωσης του πραγματικού αριθμού των Χριστιανών. Εξαιρετικής σημασίας είναι η παρατήρηση με αριθμό 63, στην οποία αναφέρεται ότι:

¹⁴ Α.Τ.Σ.Κ.Ε., Report on the Census of Cyprus, 1881, London 1884, σελ. 12.

¹⁵ Όπου παραπάνω, σελ. 2.

«Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι όλα τα μέλη, όπως μέχρι τώρα έχει εξακριβωθεί, της κοινότητας των «Linothimbaki» sic, (οι οποίοι προηγουμένως ευρίσκοντο κυρίως στα χωριά Αθηαίνου και Λιοπέτρι), έχουν μεταστραφεί ως μέλη της Ορθόδοξης Ελληνικής Εκκλησίας».

Ενδεικτική της πολιτικής των Άγγλων είναι η σχετιζόμενη με περιπτώσεις Λινοβαμβάκων, οι οποίοι είχαν εκφράσει την επιθυμία να επανέλθουν στην Ορθόδοξη κοινότητα, αλληλογραφία. Στις περιπτώσεις αυτές, οι Βρετανοί επεστράτευσαν κάθε είδος γραφειοκρατικής διαδικασίας με στόχο την αποθάρρυνση τους¹⁶.

Ως αποτρεπτικός παράγοντας αναφέρεται συνήθως και ο τρόπος αντιμετώπισης των Λινοβαμβάκων εκ μέρους της επίσημης Εκκλησίας, για την οποία δεν θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι έπραξε παν ό,τι ήταν δυνατό, χωρίς, ωστόσο, να μπορεί να της αποδοθεί κατηγορία για αδιαφορία. Η Εκκλησία κινήθηκε μέσα στα πλαίσια, που επέτρεπαν η εντός των κόλπων της σοβούσα διοικητική κρίση¹⁷ και το γεγονός ότι το σύνολο των μελών της

λινοβαμβακικής κοινότητας δεν προερχόταν αποκλειστικά από πρώην μέλη της. Επί πλέον, ως πνευματικός και κατά δεύτερο λόγο ως εθνικός θεσμός, δεν ήταν δυνατό να προτάξει το εθνικό αίτημα της επιστροφής όλων των Λινοβαμβάκων έναντι της εκκλησιαστικής προϋποθέσεως της ειλικρινούς μετανοίας. Υπάρχουν πάρα πολλές μαρτυρίες, βάσει των οποίων αποδεικνύεται το ενδιαφέρον της Εκκλησίας για τους Λινοβαμβάκους.

Εξέχουσες μορφές κληρικών, που πρωτοστάτησαν στο ζήτημα της επιστροφής των Λινοβαμβάκων, υπήρξαν οι μητροπολίτες Κυρηναίας Χρύσανθος (1880-1889) και Κύριλλος (1889-1893), ο μητροπολίτης Κιτίου Κυπριανός (1868-1886), ο αρχιμανδρίτης Κιτίου Μελέτιος κ.ά.. Στον τύπο της εποχής, παραδείγματος χάριν, καταγράφονται η ίδρυση τεσσάρων ελληνικών σχολείων σε λινοβαμβακικά χωριά της Τηλλυρίας από τον Κυρηναίας Χρύσανθο, όπως και ο επανευαγγελισμός πέντε οικογενειών στο χωριό Κάμπος από τον ίδιο. Επίσης η επιστροφή των Λινοβαμβάκων του χωριού Βαρίσια, μετά από ενέργειες

¹⁶ Α.Α.Κ., Φάκελος Ζ (Β), Έγγραφο αρ. 276, σελ. 120, 17-2-1890.

¹⁷ Όπως είναι γνωστό, ο θάνατος του Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου (1900), προκάλεσε κρίση στα διοικητικά της Κυπριακής Εκκλησίας, η οποία διήρκησε για μια δεκαετία (1909-1916).

του Κυρηναίας Κυρίλλου και η επιστροφή οικογενείας Λινοβαμβάκων του χωριού Περιβόλια Λάρνακος καθώς και δύο οικογενειών από την κοινότητα Κιτίου, ύστερα από προσπάθειες του αρχιμανδρίτου Μελετίου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επιδείχθηκε για τις κοινότητες, στις οποίες η παρουσία των Λινοβαμβάκων ήταν ιδιαίτερα έντονη. Σημειώνουμε χαρακτηριστικά περιπτώσεις δαπάνησης σημαντικών ποσών για τη στήριξη ιερέων, οι οποίοι εφημέρευαν σε λινοβαμβακικές κοινότητες, αλλά και για τη λειτουργία σχολείων σ' αυτές¹⁸.

Σημαντική δράση, με στόχο τη συγκράτηση των Λινοβαμβάκων στο μουσουλμανικό χώρο, ανέπτυξαν προσωπικότητες της ισλαμικής κοινότητας. Με πρωτοβουλία τού Εβκάφ και με τη συνδρομή εύπορων Μουσουλμάνων, κτίστηκαν τεμένη και ιδρύθηκαν σχολεία, ιδίως σε χωριά της Τηλλυρίας¹⁹. Η ίδρυση κοινοτικών σχολείων στα λινοβαμβακικά χωριά, ιδίως κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας, έπαιξε καταλυτικό ρόλο

στην εξέλιξη του Λινοβαμβακισμού, για το λόγο ότι η εκδήλωση προτίμησης μεταξύ του μουσουλμανικού ή του χριστιανικού σχολείου φανέρωνε αυτομάτως και τη θρησκευτική υπόσταση των κατοίκων.

Η σταθεροποίηση των ισλαμικών κοινοτήτων καθιστούσε δύσκολη τη συνέχιση της κρυπτοχριστιανικής ιδιότητας. Πολλοί Λινοβάμβακοι αναγκάζονταν να αποδεχθούν και επίσημα τον Μωαμεθανισμό με την αποδοχή της περιτομής, ενώ η πραγματική τους ιδιότητα παρέμενε συχνά κρυφή μέχρι τον θάνατό τους. Όπως σημειώνει ο Μίτσελ, σε πολλά φερόμενα ως μουσουλμανικά χωριά, «μόνον εκ των σηπομένων μουσουλμανικών νεκροταφείων» μπορούσε κανείς να αντιληφθεί την ύπαρξη και έκταση του φαινομένου του λινοβαμβακισμού²⁰.

Κατά το διάστημα 1878-1914 κοινότητες, οι οποίες εφέροντο ως μουσουλμανικές, λινοβαμβακικές ή μικτές, επέστρεψαν οριστικά στο Χριστιανισμό (π.χ. Λιοπέτρι, Μονάγρι, Άγιος Τύχωνας, Μαθηκολώνη, Ακρούντα, Βαρίσια), ενώ

¹⁸ Α.Α.Κ., Κατάστιχο 67, σελ. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 26, 28, 34, 50, 57, 68, 80 και 82.

¹⁹ Κυπριακός Φύλαξ, 18-8-1897.

²⁰ Mitchel R.L.N., «A Muslim - Christian Sect in Cyprus», Nineteenth Century LXII, London 1908, σελ. 754.

άλλες παρέμειναν οριστικά στο Ισλάμ (Σταυροκώννου, Άγιος Νικόλαος Πάφου, Βρέτσια κ.ά.). Οι κάτοικοι πολλών κοινοτήτων, που παρουσιάζονται μετά το 1914 ως μουσουλμανικές, διατηρούν στοιχεία, τα οποία υπό κανονικές συνθήκες θα χαρακτήριζαν ελληνορθόδοξες κοινότητες.

Στην Κρήτου-Τέρρα της Πάφου, κανένα από τα μέλη της μουσουλμανικής μειοψηφίας γνώριζε την τουρκική γλώσσα, ενώ δεν λειτουργούσε μουσουλμανικό τέμενος και λειτούργησε ελάχιστες φορές μουσουλμανικό σχολείο. Μουσουλμάνοι της κωμόπολης Ιδαλίου τηρούσαν τις χριστιανικές παραδόσεις, ενώ στον Μωαμεθανό κοινοτάρχη αποδίδεται η δήλωση *«Εμείς εννά γινούμεν Έλληνες, ζαττού είμαστον ούλλοι βαφτισμένοι. Εγίώ είμαι Αντρέας»*²¹. Στην κοινότητα Λουρουτζίνας, μέχρι και το 1930, οι μαθητές του υποτιθέμενου μουσουλμανικού σχολείου, όπως και οι γονείς τους, μιλούσαν ελληνικά, μέσα δε στις αίθουσες του σχολείου υπήρχαν επιγραφές στην ελληνική γλώσσα, οι οποίες προέτρεπαν τους μαθητές να μη μιλούν ελληνικά²².

Αρκετές περιπτώσεις Λινοβαμβάκων, ιδίως κατά τη δεκαετία του 1930, διασώζει το εκκλησιαστικό περιοδικό Απόστολος Βαρνάβας, όπως αυτή του Μωαμεθανού, κοινοτάρχου της κοινότητας Κρήτου - Μαρόττου στην επαρχία Πάφου, Κιανή Χουσεΐν, ο οποίος, με προτροπή του μητροπολίτη Πάφου Λεοντίου, *«εφανερώθη εις την Χριστιανικήν πίστιν»*²³. Το παράδειγμά του ακολούθησαν, τόσο τα μέλη της οικογένειάς του, όσο και πολλοί ομοχώριοί του.

Αδιάψευστοι τέλος μάρτυρες της παρουσίας Λινοβαμβάκων μετά το έτος 1914, είναι οι συγγενικοί δεσμοί μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων σε πολλές περιοχές της Κύπρου, όπως και οι προσωπικές εμπειρίες πολλών κατοίκων της νήσου.

²¹ Χριστοδούλου Μ., *«Περί των Λινοβαμβάκων»*, Συμπόσιον Λαογραφίας του Περιοδικού Λαογραφική Κύπρος, Λευκωσία 1972, σελ. 107.

²² Χριστοδούλου Μ., όπου παραπάνω.

²³ Ανωνύμου, *«Χρονικά»*, Απόστολος Βαρνάβας 6, Λευκωσία 1934, σελ. 28.

Μαθητικός διαγωνισμός

Μέσα στα πλαίσια των εορτασμών για τα 200 χρόνια από την έναρξη της εθνικής μας παλιγγενεσίας (1821-2021), το τμήμα Ποιμαντικής Διακονίας της Ιεράς Μητροπόλεως σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας διοργάνωσε μαθητικό διαγωνισμό, στον οποίο συμμετείχαν μαθητές όλων των βαθμίδων από τα εκπαιδευτήρια της Μητροπολιτικής μας περιφέρειας. Πιο κάτω δημοσιεύονται τα βραβευθέντα έργα.

Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Δημοτικού

Θέμα: Είσαι ο Ιωάννης Γεωργίου, ένας νέος, που έφυγε κρυφά από την Κύπρο το 1821, για να πάρει μέρος στην Ελληνική Επανάσταση. Γράψε μια επιστολή στην οικογένειά σου δέκα χρόνια αργότερα, εξιστορώντας κάποιες από τις περιπέτειές σου στην Ελλάδα και περιγράφοντας τα συναισθήματά σου.

Βραβείο 1ο

Δανάη Χριστοδούλου τάξη Στ'
Περιφερειακό Δημοτικό Ταμασού

5/1/1831

Αγαπημένη μου οικογένεια,

Μέσα από αυτές τις γραμμές, ελπίζω να νιώσετε την ψυχή μου. Έτσι πάντα θα βρίσκεστε μέσα της. Ένωσα την ανάγκη να γράψω αυτό το γράμμα, αφού έφυγα βιαστικά χωρίς εξηγήσεις και για να σας μεταφέρω, όσο μπορώ, μέσα από τις λέξεις για το τι ένωσα και έζησα όλα αυτά τα χρόνια.

Απρίλης 1821. Ο αγώνας είχε αρχίσει και η πατρίδα μάς καλούσε. Φεύγοντας με τον φίλο μου τον Απόστολο, έκαίγε μέσα μας η αγάπη και η φλόγα της λευτεριάς για την πατρίδα. Θέλαμε να γίνουμε και εμείς κομμάτι της ιστορίας. Πήραμε κρυφά το πλοίο και αρχίσαμε το μεγάλο μας ταξίδι. Ένα ταξίδι γεμάτο δυσκολίες και αναποδιές. Περάσαμε μέσα από θύελλες και μπόρες, αλλά τίποτα δεν μας πτοούσε.

Στο λιμάνι στην Πελοπόννησο, μας υποδέχτηκαν θερμά τα αδέρφια μας, οι Έλληνες, και μας ενέταξαν στην επανάσταση. Με το που πατήσαμε στην Ελλάδα, ο τόπος μύριζε μπαρούτι. Δεν είχε καμία σχέση με αυτό που είχαμε στο μυαλό μας.

Λάβαμε μέρος σε πολλές μάχες και τα μάτια μας είδαν πολλά. Μια μάχη, όμως, στιγμάτισε τη ζωή μου, καθώς ένωσα στο πετσί μου την απάνθρωπη πλευρά του πολέμου, τη σκληρότητα του ανθρώπου στην προσπάθειά του να επιβιώσει, αλλά και τη μια και μοναδική απόλυτη ανάγκη για ΛΕΥΤΕΡΙΑ, που έκανε πόνο, θλίψη, κακουχίες, πείνα, τρόμο, να μοιάζουν ασήμαντα. Ένας ήταν ο σκοπός και μια η ανάγκη: να ζήσουμε ελεύθεροι.

Ευχή και κατάρα ήταν να ζήσω και να υπερασπιστώ το Μεσολόγγι, που σημάδεψε τον αγώνα και προκάλεσε συγκίνηση σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Η κατάσταση στην πόλη είχε ξεπεράσει κάθε όριο. Είχαμε περικυκλωθεί από τους Οθωμανούς, μα εμείς δεν θα το βάζαμε κάτω. Δε θα παραδίδαμε τα όπλα. Τρόφιμα δεν υπήρχαν και οι κάτοικοι λιμοκτονούσαν, προσπαθώντας να επιβιώσουν με φύκια, δέρματα, ποντίκια κ.ά. Ο Απόστολος έγινε ένας πραγματικός ήρωας, στηρίζοντας μέχρι την τελευταία στιγμή την πατρίδα. Μέχρι που η πείνα τον πρόδωσε. Έσφιξα τα δόντια και ακολούθησα τις οδηγίες του αρχηγού Μαυροκορδάτου για την ηρωική έξοδο. Οι σκηνές δραματικές. Κάποιος μας είχε προδώσει. Λίγοι καταφέραμε να ζήσουμε.

Έχουν περάσει πια δέκα χρόνια από τη μέρα που έφυγα για τον αγώνα, που με στιγμάτισε σαν άνθρωπο. Ύρω μου τώρα είναι η καταστροφή, που αφήνει κάθε πόλεμος.

Αλλά αναπνέω τον αέρα της λευτεριάς. Νιώθω περήφανος που αποτέλεσα κομμάτι του αγώνα αυτού. Θέλω να σας σφίξω σύντομα στην αγκαλιά μου.

Δικός σας,
Ιωάννης Γεώργιου

Βραβείο 1ο **Ελισάβετ Γιαννακκάρá** τάξη Στ'
Δημοτικό Σχολείο Τσερίου Α'

Πελοπόννησος, Μάρτιος του 1831
Αγαπημένη μου οικογένεια,

Το 'σκασα... Δεν άντεχα άλλο! Ο πόθος μου να πολεμήσω στη μάνα Ελλάδα, να τη βοηθήσω να γλυτώσει από τα οθωμανικά χέρια ήταν τόσο μεγάλος που δε θα άφηνα κανέναν να μπει στο διάβα μου. Μπήκα σ' ένα καράβι στο λιμάνι της Αμμοχώστου κι έφτασα στην Πελοπόννησο. Σίγουρα θ' αναρωτιέστε γιατί δεν έγραψα νωρίτερα. Μπορεί και να με νομίζατε νεκρό, μα ο Μεγαλοδύναμος είχε προνοήσει για μένα. Τώρα μόρρεσα. Τώρα βρήκα το θάρρος να σας γράψω. Οι καταραμένες μέρες της τουρκικής σκλαβιάς ήταν αφόρητες, ο αγώνας δύσκολος, μα τα κατάφερα! Είμαι ζωντανός!

Εντάχθηκα στο ασκέρι του «Γέρου του Μωριά» και έγινα κλέφτης. Έμαθα πολλά για τον κλεφτοπόλεμο από τον σπουδαίο καπετάν Θεοδωρή Κολοκοτρώνη! Γνώρισα κι άλλους οπλαρχηγούς και πολλά γενναία παλικάρια. Τα καριοφίλια και οι πιστόλες έπαιρναν φωτιά, και τα γιαταγάνια θέριζαν τον εχθρό. Αίματα, ουρλιαχτά, φωνές, παλικάρια που πέθαιναν, τραγικές εικόνες έζησαν τα μάτια μου. Υπήρχαν φορές που η λευτεριά μας χαμογελούσε και μας πλησίαζε. Υπήρχαν κι άλλες, όμως, που ήταν σαν να χανόταν στο σκοτάδι... Ο τουρκικός στρατός ήταν ατέλειωτος! Πολλοί, πάρα πολλοί οι άπιστοι! Μα σιγά που θα το βάζαμε κάτω... Με νύχια και με δόντια, με την καρδιά στο στόμα συνεχίζαμε να πολεμάμε. «Ελευθερία ή θάνατος!» Υπήρχαν στιγμές που με κυριεύε η ανησυχία. Δε σας κρύβω ότι φοβόμουν μήπως συμβεί το μοιραίο. Ευτυχώς, οι νικητήριες μάχες στο Βαλτέτσι, στην Τριπολιτσά και στα Δερβενάκια αναπτέρωσαν το ηθικό και την περηφάνεια μας και μας έδωσαν την πίστη και το κουράγιο να συνεχίσουμε! Δε θα ξεχάσω ποτέ τα γλέντια που κάναμε τα βράδια γύρω από τη φωτιά αφού κατατροπώναμε τον εχθρό!

Κι όταν πια μετά από χρόνια ο αγώνας τελείωσε και οι Τούρκοι ηττήθηκαν, μια σκέψη τριγύριζε στο μυαλό μου: «Αποστολή εξετελέσθη, η Ελλάδα μας είναι ελεύθερη! Σ' ευχαριστώ πολύ, Θεέ μου, που έβαλες το χέρι σου! Άντε, για βοήθα μας κι εμάς, τους δύστυχους Κύπριους να απελευθερωθούμε από τους άπιστους και να αναπνεύ-

σουμε ελεύθερα στα πατρικά μας εδάφη!» «Μακάρι», ψιθύριζα κι έκανα τον σταυρό μου.

Τώρα ζω στην πολυβασανισμένη αλλά πανέμορφη, ελεύθερη Πελοπόννησο! Πατέρα, θυμάσαι όταν ήμουν τόσος δα που μου έλεγες: «Αγοράκι μου, όταν μεγαλώσεις θα βρεις μια καλή κοπέλα και θα κάνεις το δικό σου σπιτικό, τη δική σου οικογένεια». Ε, τώρα έκανα! Βρήκα μια πολύ καλή κοπέλα, την Ελεωνόρα και έχουμε και δύο μικρά πλασματάκια! Την Άννα και τον Διονύση! Σας στέλνουν όλοι χαιρετίσματα!

Σας φιλώ!
Ο γιος σας,
Ιωάννης Γεωργίου

Βραβείο 2ο

Μαρία Χόπλαρου τάξη Στ'
Δημοτικό Σχολείο Τσερίου Α'

8 Φεβρουαρίου, 1831
Καλάβρυτα, Ελλάδα

Αγαπημένη μου οικογένεια,

Σας χαιρετώ από την Ελλάδα. Σας πεθύμησα πολύ, μα τώρα αυτά είναι περιττά. Εδώ, μυρίζει άρωμα ελευθερίας.

Μην ανησυχείτε, θα έρθει και η δική σας σειρά! Όλοι με είπατε τρελό που έφυγα, αλλά εγώ δεν άντεχα την καταπίεση.

Στην Κύπρο, οι συνθήκες δεν επέτρεπαν να ξεσηκωθούμε. Έτσι, για να εκδικηθώ τους Τούρκους, αποφάσισα να το κάνω αυτό στην Ελλάδα. Ήθελα πολύ να γευτώ τη γενναιότητα των Ελλήνων, των αγωνιστών που ήταν πρόθυμοι να θυσιάσουν και τη ζωή τους για την ελευθερία της Ελλάδας. «Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή,» μας έμαθε ο πολεμιστής της πέννας, Ρήγας Φεραίος.

Όλα άρχισαν όταν έμαθα για την ομάδα ενός ατρόμητου κλέφτη, του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Πρώτα όμως, έπρεπε να ορκιστώ στη Φιλική Εταιρεία. Διάβασα με περηφάνια και συγκίνηση τους όρκους.

Μετά από αυτό, είχα την τιμή να με δεχτεί στην ομάδα του ο γενναίος αυτός οπλαρχηγός. Αμέσως αναλάβαμε δράση. Το δύσκολο μας έργο στην Τριπολιτσά κράτησε μήνες. Όλοι μας υποφέραμε πολύ, μα τελικά τα καταφέραμε, χάρη στο πείσμα του αρχηγού μας που μας ενθάρρυνε. Οι Τούρκοι όμως, δεν έλεγαν να τα παρατήσουν. Κι αυτό μας δυσκόλευε εμάς, μα ο αρχηγός μας έβρισκε για όλα μια λύση. Τελικά, τα καταφέραμε να καταλάβουμε την πόλη! Ήταν σημαντική νίκη για τους Έλληνες, γιατί ήταν η έδρα του πασά.

Μετά από αυτή τη νίκη, πήραμε θάρρος και ήμασταν βέβαιοι πως κόντευε η ελευθερία της πατρίδας.

Μα ο σουλτάνος είχε άλλα σχέδια. 30.000 άντρες ξεκίνησαν για να έρθουν να καταπνίξουν την επανάσταση. Με το παμπόνηρο σχέδιο του αρχηγού, τους οδηγήσαμε στα στενά των Δερβενακιών. Ήμασταν 800 και αυτοί... Δειλιάσαμε! Μα ο αρχηγός, ανέβηκε σ' έναν βράχο και μας εμπύχωσε. Τα λόγια του μπήκαν φωτιά μες την καρδιά μου. Κρυφτήκαμε πίσω από τα βράχια και με το που έφτασαν, ορμήσαμε. Μετά από αυτή τη μεγάλη νίκη, ο οπλαρχηγός μας ονομάστηκε Γέρος του Μοριά.

Δυστυχώς όμως, ξέσπασαν εμφύλιες διαταραχές. Ο αρχηγός μας συκοφαντήθηκε και φυλακίστηκε. Το όνειρό μου κατέρρευσε. Ένωθα πως η διχόνοια έσβηνε τη θέληση για ελευθερία! Μετά την απελευθέρωση του αρχηγού, η φλόγα ξανάναψε και εμείς ριχτήκαμε με νύχια και με δόντια στις μάχες. Βίωσα τον θάνατο, τον πόνο, τα κλάματα, την καταστροφή... όμως και τη γενναιότητα και την αυτοθυσία. Ευτυχώς για την Ελλάδα βοήθησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις και τελικά, έφτασε η άνοιξη της λευτεριάς. «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά», είπε ένας ποιητής, ο Σολωμός.

Εύχομαι η πολυπόθητη ώρα να έρθει και στην Κύπρο!

Με αγάπη για τη λευτεριά,
Ιωάννης Γεωργίου

3η Απριλίου 1831

Αγαπημένη μου οικογένεια,

Σας στέλνω αυτό το γράμμα, γιατί όλοι μου λείψατε εδώ και δέκα χρόνια. Το φυλακτό της μητέρας το έχω πάντα μέσα στη τσέπη του πανωφοριού μου, εκεί στη θέση της καρδιάς μου.

Την πρώτη κιόλας μέρα, που έφυγα από κοντά σας, φοβήθηκα και τρόμαξα για τη ζωή μου. Όταν μπήκα στο πυρπολικό καράβι του καπετάν Κανάρη, που με μετέφερε κρυφά προς την Ελλάδα, υπήρχαν πολλοί συμπολεμιστές μου. Είδα κάποιους να κρατάνε καριοφίλια και άλλους να κρατάνε απλά ένα φυλακτό σαν το δικό μου, που πάνω απεικόνιζε τα ονόματα της οικογένειάς τους.

Μετά από πολλές μέρες επικίνδυνου ταξιδιού στα νερά της Μεσογείου, φτάσαμε στην Ελλάδα, που έμοιαζε με εμπόλεμη ζώνη. Ήταν μια μεγάλη μπαρουταποθήκη με δεκάδες κανόνια, καριοφίλια και φρεγάτες που αντάλλαζαν εχθρικά τα βόλια τους.

Μια από τις μάχες που συμμετείχα ήταν αυτή στα Δερβενάκια. Ενταχθήκαμε στην ομάδα του καπετάνιου Κολοκοτρώνη, όταν έλαβε το μήνυμα από τον γραμμα-

τικό του Δράμαλη πως φεύγει για την Τρίπολη. Η ευφύια, όμως, του αρχηγού, μάς οδήγησε στα στενά των Δερβενακίων πάνω στους γύρω λόφους και τα υψώματα, περιμένοντας το ασκέρι του Δράμαλη. Κρυμμένοι πίσω από αυτά για μέρες, στις 26 Ιουλίου του 1822 φάνηκε από μακριά το ιππικό και πυροβολικό του Δράμαλη. Έπρεπε να δείτε τι όπλα κρατούσαν οι αντίπαλοι! Η καρδιά μου πήγε να σπάσει... Αμέσως, μπήκε σε εφαρμογή το σχέδιο του αρχηγού. «Εμπρός μωρέ! Κάψτε τις καλλιέργειες! Μην αφήσετε όρθια δεμάτια στον κάμπο! Κάντε τους να χάσουν τον δρόμο τους!». Μέσα στον πανικό που επικρατούσε, δεν θα ξεχάσω ποτέ εκείνη τη στιγμή που πέρασε ξυστά από το πλευρό μου το βόλι.

Αφήνοντας πίσω μας την Πελοπόννησο, περάσαμε απέναντι στην Στερεά Ελλάδα με νέες στρατηγικές, ώστε να στείλουμε τρόφιμα και πολεμοφόδια στους εγκλωβισμένους Μεσολογγίτες. Κινδύνευαν θανάσιμα από την πολιορκία του Κιουταχή. Μια νύχτα, εγώ και κάποιοι συμπολεμιστές μου μπήκαμε στο καράβι του Μιαούλη. Αποστολή μας ήταν να σώσουμε το Μεσολόγγι που λιμοκτονούσε. Καταφέραμε να σπάσουμε τον κλοιό των τούρκικων πλοίων και να πάρουμε την πρώτη δόση των αναγκαίων για τους αποκλεισμένους. Συνάντησα πολλούς να είναι κλεισμένοι μέσα στα σπίτια τους, να κλαίνε για τους συγγενείς τους που χάθηκαν από την πείνα και τις συγκρού-

σεις. Νεκρά σώματα παντού... Βόλια πεταμένα από κανόνια, τουφέκια και καριοφίλια. Όλοι τους τρώγανε ό,τι βρισκανε μπροστά τους... Τα μάτια τους μαύρισαν από την πείνα, οι μανάδες δεν μπορούσαν πλέον να ταΐσουν τα μωρά τους, οι άντρες με δυσκολία σήκωναν το τουφέκι... Δεν καταφέραμε να τους ξαναστείλουμε εφόδια. Το τέλος της πόλης ήταν τραγικό και μαζί ηρωικό...

Μετά από τόσα χρόνια αγώνα για ελευθερία στην Ελλάδα, θέλω να έρθω στην Κύπρο μας. Θέλω να αντικρύσω τα πρόσωπά σας και να σας αγκαλιάσω. Σίγουρα αξίζει και η πατρίδα μας τη δικιά της λευτεριά!

Με αδελφικούς χαιρετισμούς
Ιωάννης Γεωργίου

Βραβείο 3ο **Θεοφάνης Κυριάκου** τάξη Δ'
Δημοτικό Σχολείο Μαθιάτη

25 Μαρτίου 1831

Αγαπημένοι μου γονείς,

Τώρα που τελείωσε ο πόλεμος βρήκα το χρόνο και το κουράγιο να σας στείλω αυτό το γράμμα. Θέλω να ξέρετε ότι είμαι καλά και σας έχω πεθυμήσει. Όλα αυτά τα χρόνια

πέρασα δύσκολα μακριά σας. Ελπίζω να μην μου κρατάτε κακία που έφυγα κρυφά για να έρθω να συμπαρασταθώ στους σκλαβωμένους Έλληνες. Πρέπει να με καταλάβετε, με έπνιγε η σκλαβιά. Όταν έμαθα ότι άρχισε να οργανώνεται η επανάσταση, κάτι ξύπνησε μέσα μου, ένιωθα ότι έχω χρέος να έρθω, να βοηθήσω να ελευθερωθούμε!

Όταν πρωτοέφτασα στην Πελοπόννησο ο ξεσηκωμός δεν είχε ξεκινήσει ακόμα. Έτσι πήγα κι εγώ στα βουνά κι έγινα ένας από τους λεγόμενους κλέφτες. Ακόμα θυμάμαι εκείνα τα βράδια. Περιμέναμε να πέσει ο ήλιος, να σκοτεινιάσει καλά και πηγαίναμε με αργά και σταθερά βήματα μέσα στα κοπάδια των τούρκων γαιοκτημόνων. Εκεί οι πιο γενναίοι από μας πηδούσαμε μέσα στην περιτοιχισμένη μάντρα ανά τετράδες, αρπάζαμε τις κατσίκες ή τα πρόβατα και με σχοινιά τους δέναμε γρήγορα τα πόδια. Στη συνέχεια, ορμούσαμε γρήγορα έξω και τα παίρναμε μαζί μας στο βουνό. Ακολουθώς τα σφάζαμε και τα ψήναμε θάβοντάς τα στο χώμα, για να μην μας προδώσει ο καπνός τους και μας πιάσουν οι Τούρκοι. Το ψημένο κρέας το μοιράζαμε μετά στις οικογένειες που το είχαν ανάγκη. Εισπράτταμε πολλή αγάπη από τους συμπατριώτες μας γι' αυτή μας την πράξη!

Έτσι περνούσε λοιπόν ο δύσκολος καιρός της σκλαβιάς. Μαθαίναμε όμως τα νέα για τις μάχες στη Μολδοβλαχία και παίρναμε θάρρος ότι πλησιάζει ο ξεση-

κωμός. Πλάι στον καλό μου φίλο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ονειρευόμασταν την ελευθερία και σχεδιάζαμε τα επόμενα μας βήματα! Όσπου έφτασε η ευλογημένη μέρα της 25η Μαρτίου το 1821, όπου ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ύψωσε το λάβαρο της επανάστασης!

Ο πόλεμος ήταν σκληρός και δύσκολος. Οι Τούρκοι ήταν περισσότεροι και είχαν πολύ καλύτερα όπλα από μας. Εμείς όμως είχαμε το δίκαιο με το μέρος μας και την Παναγιά στο πλευρό μας! Συμμετείχα σε πολλές μάχες που έμειναν στην ιστορία αλλά κάποιες από αυτές χαραχτηκαν στην ψυχή μου. Μια από αυτές είναι η κατάληψη της Τριπολιτσάς, όταν με τον Θεοδωρή πολιορκήσαμε το προπύργιο των Οθωμανών και καταφέραμε να νικήσουμε! Αξέχαστη θα μου μείνει και η μάχη στα Δερβενάκια. Αισθάνομαι ακόμα την ικανοποίηση που νιώσαμε μιας και καταφέραμε τεράστιες καταστροφές στον οθωμανικό στρατό! Εκεί, στο πεδίο της μάχης γνώρισα σπουδαίους αγωνιστές που έδωσαν τη ψυχή και το σώμα τους και πολέμησαν σκληρά για την απελευθέρωση της Ελλάδας!

Και τα χρόνια πέρασαν, οι νίκες όλο και πλήθαιναν ώσπου ήρθε η πολυπόθητη στιγμή της απελευθέρωσης. Τόσα χρόνια σκλαβιάς, καταπίεσης, πόνου και δυστυχίας δεν μας λύγισαν.

Συνεχίσαμε να πολεμάμε, για να μπορέσουν τα παιδιά μας μια μέρα να ζήσουν καλύτερα.

Συνεχίσαμε, γιατί το χρωστούσαμε στις ψυχές των φίλων μας που χάσαμε στη μάχη.

Συνεχίσαμε, γιατί το οφείλαμε στην πατρίδα μας!

Τώρα πια μπορώ να γυρίσω κοντά σας με το κεφάλι ψηλά! Έχετε γεια πατέρα και μητέρα μου, μετρώ τις μέρες που θα ανταμώσουμε και πάλι.

Με αγάπη ο γιος σας,
Ιωάννης Γεωργίου

Βραβείο 3ο

Ευαγγελία Γερολεμίδα τάξη Στ΄
Δημοτικό Σχολείο Λακατάμειας Κ.Β.

Αθήνα, 17 Ιουνίου 1831

Αγαπημένη μου οικογένεια,

Πόσο πολύ σας έχω πεθυμήσει! Ελπίζω να σας δω σύντομα. Εύχομαι να είσαστε όλοι καλά στην υγεία σας. Αναρωτιέμαι πολλές φορές όταν σας σκέφτομαι πώς περνάτε στην Κύπρο με τον εχθρό πάνω στο κεφάλι σας. Φαντάζομαι ότι δεν είναι και ωραία. Πεθυμώ επίσης το αγαπημένο μου χωριό την Μελανδρύνια στην όμορφη Κερύνεια μας. Μακάρι να μπορούσα να ανάψω ένα

κεράκι στο μοναστήρι της Παναγίας μας στον οικισμό!
Η συγκίνηση μου είναι μεγάλη!

Συγχωρέστε με που έφυγα χωρίς να σας δώσω πολύ χρόνο να με αποχαιρετήσετε. Ένωθα μεγάλη ανάγκη να πολεμήσω πλάι στα αδέρφια μας, τους Έλληνες, σε αυτόν τον αγώνα κατά των Οθωμανών. Φεύγοντας κρυφά από την Κύπρο το 1821 υπηρέτησα τον πρώτο χρόνο αρχικά ως ναυτικός. Οι συναγωνιστές μου με φώναζαν ο Ιωάννης ο Κύπριος.

Την επόμενη χρονιά είχα την τιμή να γνωρίσω τον μεγάλο και γενναίο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Μαζί του έδωσα μάχες στην Κόρινθο, στην Τριπολιτσά και στα Δερβενάκια. Μεγάλος ήταν ο πόθος του Κολοκοτρώνη και των άλλων αγωνιστών για ελευθερία. Δεν σας κρύβω ότι σε όλες αυτές τις μάχες συμμετείχα με αποφασιστικότητα και αγωνιστικότητα για την μεγάλη νίκη. Δεν σκεφτόμουν την παραμικρή περίπτωση να πάει κάτι στραβά. Πριν από κάθε μάχη άλλωστε έκανα πάντα τον σταυρό μου και την προσευχή μου και αυτό μου έδινε δύναμη και θάρρος! Είχα πάντα στο μυαλό μου την φράση του μεγάλο αρχιστράτηγου ότι «Ο Θεός Έβαλε Την Υπογραφή Του Για Τη Λευτεριά Της Ελλάδας Και Δεν Την Παίρνει Πίσω».

Αργότερα υπηρέτησα με τον σπουδαίο οπλαρχηγό Γεώργιο Καραϊσκάκη. Δώσαμε μάχες στον Πειραιά και στο Φάληρο. Ένα πρωί είχα ένα άσχημο προαίσθημα! Τελικά

βγήκε αληθινό! Στο Φάληρο ένα καταραμένο βόλι βρήκε τον Καραϊσκάκη. Τραυματίστηκα και εγώ. Φοβήθηκα πάρα πολύ για την ζωή του αρχιστράτηγου μου και όχι τόσο για την δική μου. Απογοητεύτηκα που δεν μπορούσα να βοηθήσω άλλο τους συναγωνιστές μου όσο καιρό ήμουν τραυματισμένος. Τελικά, το άσχημο μαντάτο δεν άργησε να έρθει! Πέθανε! Κάτι έπαθα μέσα μου. Έπεσε το ηθικό μου! (Όχι μόνο το δικό μου αλλά και όλων των παλικαριών.) Ένωθα να ξεψυχώ και γω μαζί του. Όσο ένιωθα το ηθικό μου να πέφτει, άλλο τόσο ένιωθα θυμό για τους κατακτητές. Αυτό κράτησε λίγες μέρες. Μετά όμως μάζεψα τα κομμάτια μου και γίνηκα άγριο θηρίο! Με επιμονή και γενναιότητα ορκίστηκα να συνεχίσω αυτόν τον αγώνα! Οι Οθωμανοί θα έφευγαν με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο! Στο τέλος τα καταφέραμε! Στείλαμε τον εχθρό από εκεί που ήρθε! Η Ελλάδα μας είναι ελεύθερη και πάλι!

Νιώθω περηφάνεια και συγκίνηση που καταφέραμε Έλληνες και Κύπριοι να σταθούμε ενάντια στον γίγαντα εχθρό μας και να τον νικήσουμε! Εύχομαι να ζήσω και την ελευθερία της Κύπρου μας!

Σας φιλώ,
Ο γιός σας
Ιωάννης Γεωργίου
(ο Κύπριος)

Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Γυμνασίου

Θέμα: Προσωπικό Ημερολόγιο - Ιωάννης Σταυριανός,
Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από τα μάτια ενός Κύπριου Αγωνιστή.

A' Βραβείο

Γκαμήλ Άνα Σιμόν Φαράκ τάξη Γ'
B' Περιφερειακό Γυμνάσιο Λευκωσίας
Μαλούντας

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ 1804 - 1887

Η Ελληνική Επανάσταση μέσα από τα μάτια
ενός Κύπριου Αγωνιστή

28 Νοεμβρίου 1820

Πριν από μερικές μέρες έφτασα με τον πατέρα μου Χατζησταυριανό στην Αλεξάνδρεια της Παλαιστίνης για εμπορικές δουλειές. Σήμερα ήρθαμε σε επαφή με τη Φιλική Εταιρεία. Επικρατεί μεγάλη μυστικότητα. Η αποστολή μας είναι υψηλή.

30 Νοεμβρίου 1820

Διστάζουμε... πείρα πολεμική και όπλα δεν έχουμε. Ετοιμασίες για δράση στην ξηρά και στην θάλασσα δεν έγιναν. Να συνεννοηθούμε και να δράσουμε από κοινού

δεν είναι εύκολο, αφού είμαστε σκορπισμένοι. Η γεωγραφική θέση της Κύπρου επιτρέπει στην Τουρκία να στείλει από τα παράλια δυνάμεις και να πνίξει στη γένεσή της κάθε επαναστατική κίνηση. Ο πόθος όμως για την ελευθερία, ο πόθος το να ζήσουμε μαζί με τους άλλους Έλληνες που πολεμούν για τον ίδιο ιερό σκοπό, ελεύθεροι και ενωμένοι, είναι πιο δυνατός από την φωνή της λογικής.

19 Ιουνίου 1822

Επιστρέψαμε Κύπρο. Μόλις ανακαλύψαμε ότι η κινητή μας περιουσία έχει κλαπεί από τους Τούρκους. Το πλήγμα για τον πατέρα μου είναι μεγάλο και τον οδηγεί στον θάνατο. Σήμερα, αποφασίζω να μεταβώ στην Αλεξάνδρεια με την περιουσία που μου απομένει, όπου εκεί θα φτιάξω τη δική μου ομάδα για να λάβω μέρος στην Ελληνική Επανάσταση.

15 Αυγούστου 1822

Με την πατρική περιουσία και με τα λεφτά που συγκέντρωσα, στρατολόγησα 4 Κύπριους, 3 Κρητικούς, τους εξόπλισα και με ένα πλοίο ξεκίνησα να ενωθώ με

τον υπόλοιπο αγωνιζόμενο ελληνισμό. Κάπου στα νερά μεταξύ Ρόδου και Σύμης, το πλοίο μας με τη ρωσική σημαία έπεσε θύμα πειρατείας. Έπρεπε να πάρουμε κρίσιμες αποφάσεις. Είτε να παραδοθούμε αμαχητί, με βέβαιη απώλεια της περιουσίας μας και πιθανότητα σφαγής ή εξανδραποδισμού, είτε να αντισταθούμε. Το παίρνω απόφαση. Ενθαρρύνω τους συνεπιβάτες μου και επιλέγουμε το δεύτερο. Ορκίζομαι να φτάσω στην Ελλάδα και τίποτα δεν θα μπει εμπόδιο στην απόφασή μου αυτή. Είμαι έτοιμος να δώσω τα πάντα για την ανεξαρτησία.

21 Ιανουαρίου 1823

Σήμερα, κατατάχτηκα με τους υπόλοιπους εθελοντές στο σώμα του καπετάν Τζώρτζη Κύπριου και διορίστηκα μπολουκτής, ομαδάρχης δηλαδή.

7 Ιανουαρίου 1825

Αρκετοί Κύπριοι αφιερώθηκαν στον αγώνα. Είμαι περήφανος. Στρατολογήθηκαν υπό τις διαταγές του στρατηγού Μακρυγιάννη, τουλάχιστον επτά Κύπριοι. Από τους επτά, ο Μαύρος και Πίτας καταγράφηκαν ως αξιωματικοί. Το εντυπωσιακό είναι οι ηλικίες των αγωνιστών! Και οι επτά ήταν, από 28 ετών και πάνω. Οι πέντε, μάλιστα, ήταν πάνω από τριάντα ετών.

8 Ιανουαρίου 1825

Σήμερα έμαθα ότι ο Κυπρίδης Γεωργιάδης ονομάστηκε αντιστράτηγος, αυτός που είχε ακολουθήσει τον

Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, ως υπασπιστής του, εναντίον του Ιμπραήμ, με 87 στρατιώτες. Η Κύπρος δηλώνει ένα ηχηρό παρόν στον αγώνα.

5 Μαρτίου 1825

Σήμερα κατατάχτηκα στον τακτικό στρατό της «Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδας», υπό τις διαταγές του Γάλλου φιλέλληνα συνταγματάρχη Φαβιέρου.

23 Μαΐου 1825

Μετά την πτώση της Σφακτηρίας και τη συνθηκολόγηση των πολιορκημένων στο Νεόκαστρο, ανάμεσα στους άνδρες που παρέδωσαν τα όπλα τους στις εχθρικές δυνάμεις, δυστυχώς ήταν και δεκατέσσερις Κύπριοι.

26 Δεκεμβρίου 1825

Σήμερα ο Κυπρίδης Γεωργιάδης θεωρήθηκε ως βασικός ύποπτος της δολοφονίας, του Χριστοφή Παπά Γεωργίου Κυπρίου. Η ταραχή μου είναι έντονη. Δεν ξέρω τι να πιστέψω. Συνταράχτηκε το Ναύπλιο ειδικά η κυπριακή παροικία της πόλης.

8 Αυγούστου 1826

Δυστυχώς μετά από δύο μέρες σκληρή μάχη ηττηθήκαμε στο Χαϊδάρι

5 Φεβρουαρίου 1827

Η ήττα στο Καματερό ήταν συντριπτική, όμως δε σκέφτηκα ούτε μία στιγμή να παραδώσω τα όπλα.

5 Μαρτίου 1827

Μάχη στο Κερατσίνι. Η νίκη μας ήταν σπουδαία. Νικήσαμε τον πολυάριθμο στρατό των Τούρκων με την ανδρεία μας.

13 Ιουλίου 1827

Είμαι συγκλονισμένος. Χθες είδα με τα ίδια μου τα μάτια το θανάσιμο κτύπημα του Καραϊσκάκη. Δεν έγινα από εχθρικό βόλι, αλλά από πισώπλατο κτύπημα στο Φάληρο! Σήμερα, ανήμερα της γιορτής του πέθανε.....

7 Σεπτέμβριος 1829

Δυστυχώς, στην καταστροφή στο Φάληρο στις 24 Απριλίου πιάστηκα αιχμάλωτος. Είδα τους συναγωνιστές μου να σφάζονται, να δέχονται φρικτά βασανιστήρια και να εκτελούνται ο ένας μετά τον άλλο. Από τους 120 Έλληνες εκείνης της μάχης, μόνο τρεις γλύτωσαν. Ο στρατηγός Καλλέργης, ο οποίος πλήρωσε για την ελευθερία του, ένας χριστιανός Κρητικός που αλλαξοπίστησε και εγώ. Ένας Αρβανίτης, ο Χουσεϊν Ντούλλα, έφιππος αρχηγός της σωματοφυλακής του Κιουταχί, έψαχνε να αντικαταστήσει τον χαμένο υπηρέτη του. Για καλή μου τύχη με εντόπισε και με οδήγησε στον Κιουταχί, για να ζητήσει άδεια να με πάρει στην υπηρεσία του. Τα πράγματα ήταν δύσκολα. Κανένας άνω των 7 ετών δεν θα έμενε ζωντανός, προμήνησε ο Πασάς... Ευτυχώς, με τα άριστα τουρκικά μου κατάφερα να τον πείσω πουλώντας του παραμύθια. Του είχα πει, πως δήθεν υπηρε-

τούσα τον αρχηγό του τακτικού στρατού και δεν είμαι στρατιώτης. Ο Πασάς πείστηκε και επέτρεψε στον Αρβανίτη να αποχωρήσει με μένα, το νέο του υπηρέτη... Φυσικά, κατόρθωσα ν' απελευθερωθώ και να επιστρέψω στην υπηρεσία.

21 Ιουλίου 1832

Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης. Η Ελλάδα είναι πλέον Ανεξάρτητο Κράτος. Το αίμα των Κυπρίων Ελλήνων πότισε το βλαστάρι της Λευτεριάς που τώρα άνθισε...

25 Μαρτίου 1844

Διορίστηκα στην Καλαμάτα ως αντιμοίραρχος. Η Συνταγματική Μοναρχία είναι πια γεγονός.

12 Οκτωβρίου 1862

Επιτέλους εκδιώχθηκε ο Όθωνας! Επέστρεψα κι εγώ μετά τον διωγμό και τον εκτοπισμό μου στην Αίγινα. Εκεί στην Αίγινα... μαζί με άλλους παλαιούς αγωνιστές που επαναστατήσαμε κατά του Όθωνα την 1^η Φεβρουαρίου κατά την Ναυπλιακή Επανάσταση

10 Οκτωβρίου 1863

Θα αποστρατευθώ με τον βαθμό του ταγματάρχη. Είμαι πια ήρεμος, περήφανος, πλήρης. Θα ριζώσω.. Θα ριζώσω στη χώρα για τη δημιουργία της οποίας έχυσα, κυριολεκτικά, το αίμα μου ...θα ασχοληθώ με κάτι που με ευχαριστεί ως απλός άνθρωπος με το εμπόριο μέχρι το τέλος της ζωής μου... Ως απλός Έλληνας Κύπριος...

B' Βραβείο

Χριστοδούλου Γιώργος τάξη Β'
Γυμνάσιο Ανθουπόλεως

Η Μάχη στο Χάνι της Γραβιάς 1821, από το ημερολόγιο του Κύπριου Αγωνιστή Δημήτριου Οικονομίδη

7 Μαρτίου 1821

Σήμερα συναντήθηκα με τον ξάδελφό μου, Νικολή Οικονομίδη. Αυτός είχε μνηθεί πριν από εμένα στη Φιλική Εταιρεία. Το λοιπόν αυτός ο ξάδελφος, μου είπε ότι σε λίγες μέρες θα έρθει καράβι από την Ελλάδα και να είμαι έτοιμος, για να πάμε να πολεμήσουμε στο πλευρό των αδελφών Ελλήνων.

20 Μαρτίου 1821

Ο Νικολής μου είπε ότι απόψε τα μεσάνυχτα έπρεπε να βρίσκομαι στο Κίτι στην παραλία νότια της Παναγιάς της Αγγελόκτιστης. Μάλιστα μου είπε να έχω λίγα τρόφιμα για το ταξίδι, γιατί θα διαρκούσε κάποιες μέρες. Τα υπόλοιπα θα τα αναλάμβανε ο ίδιος.

27 Μαρτίου 1821

Επιτέλους έφτασα στην Ελλάδα, ευτυχώς χωρίς να μας πάρει είδηση κανείς. Οι Ψαριανοί ναυτικοί ξέρουν τι κάνουν. Μόλις πάτησα το πόδι μου στο έδαφος γονάτισα

και προσκύνησα με δάκρυα στα μάτια, τα Άγια Χώματα της Μητέρας Πατρίδας. Εγώ με τον Νικολή και με άλλους δύο Κύπριους, τον Κυπρίδημο Γεωργιάδη και τον Κυπριανό Βικέντιο θα πηγαίναμε προς την Ρούμελη, για να συναντήσουμε τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, που ήταν γνωστός του Νικολή.

15 Απριλίου 1821

Στο χωριό Λειβαδιά συναντήσαμε τον πατήρ Χαράλαμπο, ο οποίος μας οδήγησε στον Μιχαήλ, τσιράκι του Ανδρούτσου. Αυτός μας οδήγησε σε κάτι δύσβατα μέρη και εκεί αντίκρυσα τον περίφημο αρματολό Οδυσσέα Ανδρούτσο. Μια αγέρωχη κορμιοστασιά και με πλατύ χαμόγελο μας υποδέχτηκε ο αρχηγός και μετά μας γνώρισε στο υπόλοιπο τσούρμο.

30 Απριλίου 1821

Σήμερα ο Ανδρούτσος μας κάλεσε και μας ανακοίνωσε ότι θα πορευτούμε προς την κεντρική Στερεά, για να συναντήσουμε τους άλλους οπλαρχηγούς, ώστε να καταστρωθεί σχέδιο, για να ανακοπεί η πορεία του τουρκικού στρατού που όδευε για την Πελοπόννησο, για να καταπνίξει την εκεί επανάσταση.

3 Μαΐου 1821

Με το τσούρμο του Ανδρούτσου φτάσαμε στη Γραβιά και συναντήσαμε τους άλλους οπλαρχηγούς τον Κοσμά Σουλιώτη, τον Ευστάθιο Κατσκογιάννη και μια ομάδα

από 100 περίπου άνδρες. Αμέσως συγκλήθηκε πολεμικό συμβούλιο στο Χάνι της Γραβιάς και με τη συμμετοχή των οπλαρχηγών Δυοβουνιώτη και Πανουργιά. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο Ομέρ Βρυώνης πορευόταν για την Πελοπόννησο, μέσω του Γαλαξιδίου. Διαφώνησαν, όμως, ως προς το σχέδιο αντιμετώπισής του. Ο Ανδρούτσος τότε μας πρότεινε να κλειστούμε και να δώσουμε τη μάχη στο Χάνι, για να πολεμήσουμε και να ανακόψουμε την πορεία του Ομέρ Βρυώνη, ενώ οι Δυοβουνιώτης και Πανουργιάς το έκριναν ακατάλληλο, επειδή αυτό ήταν πλινθόκτιστο και βρισκόταν σε ανοικτό πεδίο.

Ανάμεσα στους στρατιώτες επικρατούσε ανησυχία και δυσφορία, βλέποντας τους οπλαρχηγούς μας να διαφωνούν μεταξύ τους. Τότε ο Ανδρούτσος διαπιστώνοντας ότι το ηθικό μας ήταν πτοημένο και λόγω των γεγονότων της Αλαμάνας, στάθηκε στη μέση και μας κάλεσε όσοι επιθυμούσαμε να τον ακολουθήσουμε στη μάχη, να σύρουμε τον χορό μαζί του. 120 παλικάρια έσυραν τον τσάμικο. Τα άλλα παλικάρια ακολούθησαν τους άλλους οπλαρχηγούς. Έτσι το ένα τσούρμο, με τον Πανουργιά και τον Δυοβουνιώτη, έπιασε τα υψώματα του Χλωμού, αριστερά από τον δρόμο και το άλλο με τον Κοσμά Σουλιώτη και τον Κατσοκογιάννη, έπιασε τα υψώματα δεξιά από τον δρόμο. Εγώ διάλεξα να μείνω στην ομάδα του Οδυσσέα Ανδρούτσου μαζί με άλλους 119 άντρες και κλειστήκαμε μέσα στο Χάνι.

Μόλις χωριστήκαμε, ο Ανδρούτσος έδωσε οδηγίες. Μας χώρισε σε ομάδες και αμέσως πιάσαμε δουλειά. Κάποιοι ανάλαβαν να φράξουν τα ανοίγματα και άλλοι να ανοίξουν πολεμίστρες στον μαντρότοιχο του χανιού. Το μετατρέψαμε σε απόρθητο φρούριο και περιμέναμε να αντιμετωπίσουμε τον εχθρό.

8 Μαΐου 1821

Με το πρώτο φως της μέρας είδαμε τον πολυάριθμο στρατό των Τούρκων να πλησιάζει. Ο Ομέρ Βρυώνης διέταξε τον στρατό του να επιτεθεί κατά των ανδρών του Δυοβουνιώτη και του Πανουργιά, οι οποίοι και διασκορπίστηκαν στα γύρω βουνά. Βλέποντας ο Ανδρούτσος από τον μαντρότοιχο ψηλά την εξέλιξη των γεγονότων, γύρισε και μας είπε: « Ορέ παλικάρια ήρθε η ώρα να δείξουμε στον Τούρκο τι άντρες γεννά η Ελλάδα μας. Ήρθε η ώρα να πολεμήσουμε για την ελευθερία μας, όπως έκαναν και οι δοξασμένοι πρόγονοί μας. Η ταν ή επί τας».

Στη συνέχεια οι Τούρκοι περικύκλωσαν την περιοχή και το Χάνι. Ο Ομέρ Βρυώνης έστειλε τον Χασάν-δερβίση, για να πει στον Ανδρούτσο να παραδοθεί. Ο δερβίσης προχώρησε έφιππος προς το Χάνι. Ο Ανδρούτσος απάντησε στον δερβίση «Μολών λαβέ». Η διαπραγμάτευση έγινε υβριστική, με αποτέλεσμα ο δερβίσης να πέσει νεκρός από σφαίρα του Ανδρούτσου και αυτό το γεγονός ήταν το σύνθημα για την έναρξη της μάχης. Οι Τούρκοι μας επιτέ-

θηκαν, αλλά εμείς κρατούσαμε γερά. Καταφέραμε να τους αποκρούσουμε προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες και αναγκάζοντάς τους να υποχωρήσουν. Ο Ομέρ Βρυώνης θύμωσε με την ανικανότητα των αξιωματικών του και διέταξε και νέα επίθεση κατά το μεσημέρι. Και αυτή την επίθεση καταφέραμε να την αποκρούσουμε με μεγάλη επιτυχία!

Τις πρώτες ώρες του δειλινού ο Ομέρ Βρυώνης διέταξε κατάπαυση του πυρός και αντιληφθήκαμε ότι προσπαθούσε να κερδίσει χρόνο μέχρι να φέρουν κανόνια, για να μας ανατινάξει το κτίριο.

Μόλις νύχτωσε ο Ανδρούτσος κάλεσε συμβούλιο και μας ανακοίνωσε ότι έπρεπε το ίδιο βράδυ να εγκαταλείψουμε το χάνι, γιατί ήταν ο μόνος τρόπος να γλυτώσουμε.

9 Μαΐου 1821

Γύρω στις δύο τα ξημερώματα, δόθηκε το σύνθημα και 114 άνδρες επιχειρήσαμε την «ηρωική έξοδο». Οι έξι είχαν σκοτωθεί κατά τη διάρκεια της μάχης. Αιφνιδιάσαμε τις τουρκικές φρουρές που είχαν περικυκλώσει το Χάνι. Συρθήκαμε και χαθήκαμε μέσα στα σπαρτά. Όταν ξεμακρύναμε από τον κίνδυνο ανασυνταχθήκαμε και πήγαμε να συναντήσουμε τους άλλους οπλαρχηγούς, οι οποίοι αναγνώρισαν τον Ανδρούτσο ως τον ηγέτη της Ανατολικής Στερεάς! Ήμουν πολύ περήφανος που αξιώθηκα με τη συμμετοχή μου αυτή να συμβάλω στην ελευθερία της Ελλάδας!

Ζήτω η Ελλάδα! Ζήτω το Έθνος!

Γ' Βραβείο

Κωνσταντίνου Θέκλα τάξη Γ'

Γυμνάσιο Ανθουπόλεως

Ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας στη Χίο 1822,
από το ημερολόγιο του πυρπολητή Κωνσταντίνου
Κυπριώτη, γνωστού και ως Ψαριανός

1 Ιουνίου 1822

Σήμερα ο αρχηγός μας ο Κωνσταντίνος Κανάρης, έδωσε εντολή να μαζευτούμε όλοι οι άνδρες στην σπηλιά στην κορφή του βουνού, διότι επιθυμούσε να μας μιλήσει. Μας ανακοίνωσε πως σε λίγες ημέρες οι Τούρκοι θα γιόρταζαν το «μπαϊράμι» τους και θα ήταν η τέλεια ευκαιρία για μια επίθεση, για να εκδικηθούμε τη σφαγή της Χίου, αφού όλοι θα διασκέδαζαν και όλα τα πλοία θα ήταν φωτισμένα.

4 Ιουνίου 1822

Όλοι οι άνδρες περιμέναμε με αγωνία να πάρουμε εντολές από τον Κανάρη. Είπε σε μένα και τον Ιωάννη Θεοφιλόπουλο να πάμε να πάρουμε τις βάρκες και να τις πάμε στον Κάτω Γιαλό στην ακτή νότια της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου, γιατί εκεί ήταν απόμερα και δεν θα μας έβλεπε κανείς. Όταν φτάσαμε όλοι, αρχίσαμε να φτιάχνουμε τα πυρπολικά, γεμίζοντας τις βάρκες με μπα-

ρούτι. Μετά τις κρύψαμε πίσω από κάτι βράχους και περιμέναμε νέες εντολές.

6 Ιουνίου 1822

Η ημέρα έφτασε. Όλα ήταν έτοιμα και περιμέναμε να σκοτεινιάσει. Ο άνεμος ήταν ούριος και ξέραμε πως αυτό θα μας ευνοήσει. Ήμασταν αρκετά σκεφτικοί για την έκβαση του εγχειρήματός μας, αλλά και αισιόδοξοι διότι πάντα έχουμε την Παναγιά μαζί μας και τον Άγιο Νικόλαο, τον προστάτη των ναυτικών. Μαζί μας στην ακτή κατέβηκε και ο πατήρ Θεόδουλος κρατώντας την εικόνα του Αγίου Νικολάου. Αφού προσκυνήσαμε, μας έδωσε την ευχή του για την ευόδωση του αγώνα μας.

6 προς 7 Ιουνίου 1822

Η ώρα έφτασε. Μπήκαμε όλοι μέσα στις βάρκες και κατευθυνθήκαμε προς τη Χίο. Όσο πλησιάζαμε ακούαμε τις φωνές και τα γλέντια όλο και πιο δυνατά. Ο άνεμος ευτυχώς ήταν ευνοϊκός.

Φτάσαμε στα πλοία των Τούρκων. Πρώτος κατευθύνθηκε ο Πιπίνος με το πλήρωμά του προς την αντιναυαρχίδα. Πριν προλάβουν να στερεώσουν καλά το μπουρλότο, ο Πιπίνος το πυροδότησε. Το πλήρωμα του τουρκικού πλοίου, μας αντιλήφθηκε, αλλά ο Πιπίνος πρόλαβε να απομακρύνει το μπουρλότο. Όλοι τότε τρομοκρατηθήκαμε, αφού νομίσαμε πως θα ξεκινούσαν να μας βράνε με τα κανόνια.

Ευτυχώς, ο Κανάρης με τον Θεοφιλόπουλο παρέμειναν ψύχραιμοι και μας καθησύχασαν. Η μόνη μας λύση ήταν να πυρπολήσουμε τη ναυαρχίδα μαζί με το τουρκικό πλήρωμά της. Το μοναδικό μπουρλότο που μας είχε μείνει ήταν του Κανάρη. Με πηδαλιούχο τον Θεοφιλόπουλο, καταφέραμε με εξαιρετικούς ελιγμούς να φτάσουμε στη ναυαρχίδα κολλώντας γερά το μπουρλότο στη μεριά που φυσούσε ο άνεμος.

Σε λίγα λεπτά, αφού κολυμπήσαμε στα κρύα νερά, καταφέραμε να επιβιβαστούμε στα πλοία που μας περίμεναν και κατευθυνθήκαμε προς τα Ψαρά, καθώς η φωτιά πλέον είχε μεταδοθεί σε όλα τα πλοία, με αποτέλεσμα να πεθάνουν χιλιάδες Τούρκοι μαζί και ο Καρά Αλής.

Ξημέρωμα 7 Ιουνίου 1822

Φτάσαμε στα Ψαρά, όπου μας περίμεναν ο λαός μας και ο κλήρος, για να μας συγχαρούν και να πάρει όλοι μαζί στην Εκκλησιά του Αγίου Νικολάου, για να τον ευχαριστήσουμε και να τελέσουμε δοξολογία.

Στη διάρκεια της δοξολογίας ο Κανάρης εκφώνησε λόγο και είπε ανάμεσα στα άλλα τα ακόλουθα:

«Σήμερα καταφέραμε να δώσουμε ένα γερό πλήγμα στον εχθρό και αυτό είναι αποτέλεσμα της συλλογικής προσπάθειας, της συνεργασίας όλων μας, της ομοψυχίας, του ηρωισμού και της αυταπάρνησης που επέδειξαν οι άντρες μου, αλλά προπάντων της πίστης μας

στο δίκαιο του αγώνα μας. Αγωνιζόμαστε για την ελευθερία της πατρίδας μας που στενάζει εδώ και τετρακόσια χρόνια κάτω από τον τουρκικό ζυγό. Λοιπόν, τώρα ήρθε η ώρα να σηκώσουμε κεφάλι στον κατακτητή και τίποτα δεν μας σταματά. Γιατί αν είμαστε λίγοι και αδύνατοι στα άρματα είναι δυνατός ο Θεός που μας προστατεύει! Και όπως είπε ο Γέρος του Μοριά «ο Θεός έβαλε την υπογραφή του για την Ελευθερία της Ελλάδας και δεν την παίρνει πίσω». Καλή δύναμη, καλό αγώνα με σύνεση και σωφροσύνη!

Ζήτω η Πατρίδα, Ζήτω η Ελευθερία!»

Ήμασταν όλοι πάρα πολύ περήφανοι για το κατόρθωμά μας και μετά από αυτήν μας την νίκη ήμασταν έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε τον εχθρό μέχρι το τέλος.

Λευτεριά ή Θάνατος!

Γ' Βραβείο

Αγρότου Βασιλική τάξη Γ'
Γυμνάσιο Ανθουπόλεως

Θέμα: Ποίημα

Αγωνιζόμενη Κύπρος
Κύπρος μου πάντα Ελληνική
ένιωθες στους αιώνες,
κλαδί απ' το ίδιο το δεντρί
ανάσα απ' την ίδια την πνοή,
στου έθνους τους αγώνες.

Στου γένους τους ξεσηκωμούς
πάντα παρούσα η κόρη,
της λευτεριάς μικρό δεντρί
πελώριο δέντρο να γενεί,
παντού ν' απλώσουν κλώνοι.

Η Κύπρος τούτο το δεντρί
το πότισε με αίμα, είχε κι αυτή συμμετοχή,
στην ιστορία να γραφτεί
το έπος του ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ!

Να ενώσουμε πρέπει γροθιές
η ΚΟΡΗ με τη ΜΑΝΑ,
μια καρδιά σε δυο κορμιά
μια ψυχή, μια ανασαιμιά,
για ν' αντηχήσει στο ντουινιά
Ανάστασης Καμπάνα!

Βραβευθέντα κείμενα τάξεων Λυκείου

Α' Βραβείο

Κοτζιάπαση Σταυριάνα τάξη Α'
Περιφερειακό Λύκειο Μ. Κουτσόφτα-
Α. Παναγίδη Παλαιομετόχου

Κατηγορία: Συγγραφή γραπτού κειμένου

Επιστολή: Ένας Κύπριος αγωνιστής γράφει στον Πατέρα του

Μύλοι, 13 Ιουνίου 1852

Αγαπημένε μου πατέρα,

Μόλις πήρα το γράμμα σου και το διάβασα με μεγάλη χαρά και ανυπομονησία. Ήθελα να μάθω τα νέα σας, να βεβαιωθώ ότι είστε όλοι καλά. Όπως καταλαβαίνεις η μακροχρόνια απουσία μου κι η απόσταση που μας χωρίζει αυξάνει την έγνοια και την ανησυχία μου για σας! Είστε συνεχώς στη σκέψη, στην καρδιά και στις προσευχές μου. Χαίρομαι που διαβάζω ότι είστε όλοι καλά αλλά λυπάμαι που η κατάσταση εξακολουθεί να είναι δύσκολη για το νησί μας. Και εδώ όμως τα πράγματα δεν είναι καλύτερα. Περνάμε πολύ δύσκολα. Το μόνο που μου

δίνει δύναμη να συνεχίσω να αγωνίζομαι είναι η σκέψη ότι πολεμάω για τις πολυαγαπημένες μου πατρίδες την Ελλάδα και την Κύπρο. Ότι πολεμάω για την ελευθερία όλων εσάς που λατρεύω. Τώρα που σου γραφώ πάτερ μου, μόλις επέστρεψα από μια δύσκολη μάχη όπου πολεμήσαμε με όλη μας τη δύναμη τον πολυάριθμο και δυνατό στρατό των Αιγυπτίων. Ήταν μια άنيση μάχη κι όμως καταφέραμε να νικήσουμε! Είμαι χαρούμενος και ταυτόχρονα κουρασμένος, τλαιπωρημένος και βαθύτατα λυπημένος. Μας βοήθησε ο Θεός να σώσουμε τους Μύλους! Να σημειώσουμε την πρώτη μεγάλη και σημαντική μας νίκη! Αυτή η νίκη κατάφερε να αναπτερώσει τις ελπίδες μας και να μας δώσει δύναμη. Πλέον είμαι σίγουρος πως η πολυπόθητη ελευθερία δεν θα αργήσει να φανεί. Γι' αυτό κυρίως ήθελα να σου γράψω απόψε. Για να σου μεταφέρω την πίστη μου ότι όλα θα πάνε καλά, ότι πλησιάζει η μέρα που θα τελειώσει ο αγώνας μας και που θα επιστρέψω νικητής στο νησί μας και στην αγκαλιά σας. Παράλληλα όμως ήθελα να μοιραστώ μαζί σου και τη θλίψη μου, τον πόνο που βαραίνει απόψε την καρδιά μου και δεν με αφήνει να χαρώ όσο θα ήθελα. Εδώ, στους Μύλους, ένα χωριό στον Μωριά έφτασα με 480

περίπου άλλους άντρες πριν δύο μέρες. Μαζί μας βρίσκονται τρεις σπουδαίοι οπλαρχηγοί, ο Υψηλάντης που ορίστηκε αρχηγός μας, ο Μακρυγιάννης και ο Μαυρομιχάλης. Εγώ είμαι στην ομάδα του Μακρυγιάννη. Πολλές φορές πολεμώ δίπλα του. Μαθαίνω πολλά απ' αυτόν. Είναι σπουδαίος δάσκαλος και πολύ καλός πολεμιστής.

Οι Μύλοι, πατέρα, είναι μια πολύ σημαντική περιοχή για μας. Εδώ υπάρχουν αποθήκες γεμάτες δημητριακά. Απ' εδώ μπορούμε να υπερασπιστούμε το Ναύπλιο. Έπρεπε να την προστατέψουμε, να την οχυρώσουμε. Γιατί ήταν ανοχύρωτη! Το πιστεύεις; Εμείς, με οδηγίες του Μακρυγιάννη οχυρώσαμε τους Μύλους. Μάλιστα κατά τη διάρκεια του χτισίματος των οχυρώσεων, μας επισκέφθηκε ο Γάλλος ναύαρχος Δεριγνύ. Επιθεώρησε τα έργα μας και είπε στον Μακρυγιάννη ότι οι θέσεις μας είναι αδύνατες. Ο Μακρυγιάννης τότε του απάντησε πως μπορεί να είναι αδύνατες οι θέσεις μας κι εμείς, είναι όμως δυνατός ο Θεός που μας προστατεύει και ότι θα δείξουμε την τύχη μας σ' αυτές τις αδύνατες θέσεις. Και πράγματι σήμερα σ' αυτές τις αδύνατες θέσεις πατέρα γράψαμε ιστορία. Δίκαιο είχε ο Μακρυγιάννης! Όπως πάντα!

Σήμερα πατέρα ξημέρωσε μια δύσκολη μέρα για μας. Πρωί, πρωί έφθασε εδώ ο πανίσχυρος στρατός του Ιμπραήμ και μας αιφνιδίασε. Δεν τους περιμέναμε τόσο σύντομα. Για να καταλάβεις, το βράδυ οι φρουροί μας

είχαν εγκαταλείψει τις θέσεις τους και πήγαν για ύπνο. Ευτυχώς για άλλη μια φορά μας έσωσε ο Μακρυγιάννης και ο Μεγαλοδύναμος. Από θαύμα γλιτώσαμε! Όπως μας εξήγησε ο ίδιος ο Μακρυγιάννης, δοξάζοντας τον Θεό, ενώ κοιμόταν δύο φορές είδε στον ύπνο του έναν άνθρωπο που τον πρόσταζε να σηκωθεί. Σηκώθηκε και με 50 περίπου άντρες επιτέθηκε στους Αιγύπτιους. Σκότωσε αρκετούς και τους ανάγκασε να αποσυρθούν. Αυτοί όμως ανασυγκροτήθηκαν και νωρίς το απόγευμα μας περικύκλωσαν και μας επιτέθηκαν ξανά. Με μεγαλύτερη λύσσα! Ήταν πολλοί, άγριοι και γεμάτοι μίσος! Δεν μπορούσαμε να τους αντιμετωπίσουμε πατέρα. Πολεμήσαμε με πείσμα, με όλη μας τη δύναμη αλλά τελικά αναγκαστήκαμε να υποχωρήσουμε. Για λίγο βέβαια. Μετά μαζέψαμε τις δυνάμεις μας και αντεπιτεθήκαμε. Η μάχη ήταν άγρια και ο Μακρυγιάννης κινδύνευσε να αιχμαλωτιστεί. Με δυσκολία καταφέραμε να τον σώσουμε. Δυστυχώς όμως τραυματίστηκε στο δεξί χέρι. Δεν μας το είπε την ώρα της μάχης για να μην επηρεαστούμε. Τώρα μόλις το έμαθα κι εγώ. Πολεμούσα μαζί του, δίπλα του και δεν κατάλαβα τίποτα.

Τώρα, το βράδυ, οι Αιγύπτιοι κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να μας νικήσουν και αποσύρθηκαν. Έμαθα ότι είχαν 50 νεκρούς και άλλους τόσους τραυματίες. Εμείς είχαμε 4 νεκρούς και 5 τραυματίες. Δυστυχώς όμως πατέρα μου,

ανάμεσα στους νεκρούς είναι και ο συμπατριώτης μας ο Μιχάλης Κυπραίος που πληγώθηκε βαριά πολεμώντας μαζί μας, δίπλα στον Μακρυγιάννη. Δεν τα κατάφερε όμως. Ξεψύχησε λίγο αργότερα. Ο Μακρυγιάννης λυπήθηκε πολύ. Πρώτη φορά τον είδα να δακρύζει. «Πέθανε ένας καλός και γενναίος πατριώτης» είπε και σκούπισε τα δάκρυά του.

Όπως καταλαβαίνεις πατέρα μου, λυπήθηκα κι εγώ πολύ! Η καρδιά μου μαύρισε! Γι αυτό σου είπα ότι σήμερα είμαι χαρούμενος αλλά συνάμα και πολύ λυπημένος. Ο Μιχάλης ήταν στην ομάδα μου. Μαζί τρώγαμε, μαζί κοιμόμασταν. Πολλές φορές το απόγευμα καθόμασταν μαζί και θυμόμασταν την Κύπρο μας. Μιλούσαμε για σας, για τα όνειρα μας, για την ελευθερία. Ήταν σαν αδελφός μου. Μου θύμιζε την πατρίδα, την Κύπρο μας. Για τον Μιχάλη σου έγραψα σε προηγούμενη επιστολή μου. Θυμάσαι; Ήρθε στην επαναστατημένη Ελλάδα από την αρχή του αγώνα και εντάχθηκε στην ομάδα του Μακρυγιάννη. Εδώ τον γνώρισα. Τον θαύμαζα πολύ! Ήταν πολύ γενναίος. Ήθελα να του μοιάσω. Τον περασμένο Απρίλιο απέδειξε σε όλους μας ότι είναι παλληκάρι κι ότι δε φοβάται τίποτα. Θυμάμαι ότι τότε ήμασταν όλοι, μαζί με τον Μακρυγιάννη, αποκλεισμένοι στο Νεόκαστρο, που το πολιορκούσε και πάλι ο Ιμπραήμ. Στον κόλπο της πόλης

βρισκόταν ένα αγγλικό πολεμικό πλοίο, αλλά δεν μπορούσαμε να το πλησιάσουμε και να ζητήσουμε βοήθεια. Για να επικοινωνήσουμε μαζί του, έπρεπε κάποιος από εμάς να κολυπήσει μέχρι εκεί. Ο Μακρυγιάννης ανέθεσε τη δύσκολη αυτή αποστολή στον Μιχάλη. Μια αποστολή καθαρή αυτοκτονία. Το αντιλαμβάνεσαι πατέρα; Έπρεπε να κολυπήσει το βράδυ ανάμεσα σε τουρκικά πλοία για να φθάσει στο αγγλικό καράβι και να μεταφέρει το μήνυμά μας. Ο Μιχάλης δέχτηκε πρόθυμα! Έπεσε στη θάλασσα και άρχισε να κολυμπά. Οι Αιγύπτιοι τον αντιλήφθηκαν βέβαια και έβαλαν τα καράβια τους να τον κυνηγούν όλη τη νύκτα. Αυτός όμως κατόρθωσε να φθάσει στο καράβι και να δώσει το μήνυμά μας. Έτσι, λίγο μετά, έφτασαν τρία πλοία, ένα αυστριακό, ένα γαλλικό και ένα αγγλικό και μας έσωσαν. Για την ακρίβεια είναι η γενναιότητα του Κυπραίου, έτσι τον φώναζαν όλοι, που μας έσωσε. Αυτός μας έδωσε τη δυνατότητα να ζήσουμε και να χαρούμε τη σημερινή μεγάλη μας επιτυχία. Ό ίδιος όμως, πολυαγαπημένε μου πατέρα, δεν τα κατάφερε αυτή τη φορά, δεν πρόλαβε να χάσει την επιτυχία μας. Ξεψύχησε πριν λίγο αφού πολέμησε για άλλη μια φορά με γενναιότητα και αυταπάρνηση. Λυπάμαι πολύ, η καρδιά μου σπαράζει αλλά είμαι σίγουρος ότι η θυσία του δεν θα πάει χαμένη. Δεν μπορεί να πάει χαμένη.

Αυτά είναι τα νέα μου. Λυπάμαι αν σας στεναχώρησα αλλά είχα ανάγκη να τα πω, να τα βγάλω από μέσα μου. Δεν θέλω να σας φορτώνω και με τα δικά μου προβλήματα. Ξέρω ότι φτάνουν και περισσεύουν τα δικά σας. Μου γράφετε ότι δεν αντέχετε άλλο να σκύβετε το κεφάλι στους Τούρκους κι ότι δύσκολα τα καταφέρνετε με το χαράτσι και τον φόρο της δεκάτης. Το ξέρω πατέρα μου. Το ξέρω ότι δύσκολα τα καταφέρνετε, ότι δύσκολα επιβιώνετε Παμ' όλα αυτά συνεχίζετε να στέλνετε χρήματα για την επανάσταση του γένους. Για να στηρίξετε την πολυβασανισμένη μητέρα και να βοηθήσετε όλους εμάς που πολεμάμε εδώ. Σας ευχαριστώ πολύ!

Έχει κι όλας τέσσερα χρόνια που είμαι μακριά σας, που πολεμώ. Μετά τις σφαγές του Κιουτσούκ Μεχμέτ στη Λευκωσία, τον Ιούλιο 1821, δεν άντεχα άλλο! Πνιγόμουν! Το έβλεπες, το ήξερες. Ο Αρχιεπίσκοπός μας ήταν νεκρός, απαγχονισμένος. Κάθε ιδέα για επανάσταση στο νησί μας εγκαταλείφθηκε. Πολλοί άντρες μέλη της Φιλικής Εταιρείας έφυγαν από το νησί μας και ήρθαν εδώ, στην επαναστατημένη Ελλάδα. Εγώ δε θα μπορούσα να μείνω έξω από όλη αυτή την προσπάθεια. Άλλωστε έτσι με γάλωσες... Να κοιτάζω μπροστά, να μην κάνω ποτέ βήματα προς τα πίσω...

Δεν μετανιώνω που τους ακολούθησα, που ακολούθησα τα ιδανικά και τις αξίες μου. Αλήθεια, θυμάσαι τη μέρα που έφευγα αγαπημένη μου πατέρα; Μου έδωσες την ευχή σου και ό,τι χρήματα είχαμε στο σπίτι να τα φέρω εδώ. «Για την ελευθερία της πατρίδας μας» μου είπες και δάκρυσες. «Είμαι σίγουρος ότι θα νικήσετε και ότι μετά θα `ρθει κι σειρά του δικού μας νησιού, της Κύπρου μας». Τώρα πατέρα είμαι κι εγώ σίγουρος. Η μέρα της ελευθερίας μας πλησιάζει. Οι θυσίες τόσων αντρών, όπως και του Μιχάλη, δεν θα πάνε χαμένες. Σύντομα θα απαλλαγούμε από τον οθωμανικό ζυγό. Σύντομα θα ανταμώσουμε ξανά αλλά πλέον θα είμαστε ελεύθεροι! Θα ορίζουμε την πατρίδα, τη ζωή και το μέλλον μας.

Περιμένω νέα σας! Καλή αντάμωση!

Σας ασπάζομαι,
Ο γιος σας
19705

Β' Βραβείο

Στυλλή Μαρία τάξη Β'
Περιφερειακό Λύκειο Μ. Κουτσόφτα-
Α. Παναγίδη Παλαιομετόχου

Κατηγορία: *Επιστολή του Δημήτρη Υψηλάντη στον αδελφό του Αλέξανδρο Υψηλάντη*

20 Ιανουαρίου 1828

Πολυαγαπημένε μου αδελφέ σε χαιρετώ,

Έχει αρκετό καιρό να μιλήσουμε. Σήμερα όμως πήρα την απόφαση να σου γράψω. Έστω κι αργά ... Ελπίζω να με συγχωρέσεις για την καθυστέρηση. Ξέρεις καλύτερα από τον καθένα πως οι συνθήκες είναι δύσκολες και πως δε μας επιτρέπουν συχνή επικοινωνία. Ευτυχώς όμως, αδελφέ μου, μετά από τόσα χρονιά και τόσες θυσίες, βλέπω το τέλος του αγώνα μας να πλησιάζει. Το νιώθω πως θα δικαιωθούμε. Θέλω να δικαιωθούμε. Πρέπει να δικαιωθούμε! Το οφείλουμε στους νεκρούς μας, το οφείλουμε στις κατοπινές γενιές μα πάνω από όλα στον εαυτό μας!

Αδελφέ μου, σου ορκίζομαι ότι δε θα εγκαταλείψω τον αγώνα. Δεν αντέχω να ξαναδώ τη γη μας και τους ανθρώπους της να υποφέρουν. Αισθάνομαι όμως ότι εί-

μαστε πολύ κοντά στο τέλος. Βλέπω ήδη την ελευθερία να πλησιάζει. Πόσους συμπολεμιστές αποχαιρετήσαμε σ' αυτήν μας τη μάχη; Ποιον να πρωτοθυμηθώ; Τον Διάκο; Τον Ανδρούτσο; Τον Καραϊσκάκη; Ή εσένα πολυαγαπημένε μου αδελφέ; Και τι να πρωτοθυμηθώ από τον καθένα σας; Από πού να αρχίσω; Από το θάρρος και τη γενναιότητα σας; Από τον τρόπο που αψηφήσατε τον θάνατο; Από τον τρόπο που χαράξατε το όνομα σας στην ελληνική ιστορία; Και εσένα αδελφέ πώς να σε πρωτοθυμηθώ; Ως μωρό; Ως έφηβο; Ως υπολοχαγό; Ως ήρωα; Ως ήρωα βέβαια! Στην καρδιά και στο μυαλό μου θα μείνεις για πάντα ως ήρωας. Γιατί είσαι ήρωας! Ο μεγάλος μου αδελφός είναι ο αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας, ο αρχηγός της επανάστασης του γένους μας, ο δικός μου ήρωας!

Από εσένα αγαπημένε μου αδελφέ αντλώ δύναμη και θάρρος. Από εσένα εμπνέομαι. Θυμάμαι και θα συνεχίσω να θυμάμαι, για όσο καιρό μου απομένει, τη μεγάλη αγάπη που έτρεφες για την πατρίδα και το πάθος με το οποίο μιλούσες για την απελευθέρωσή της. Ο φόβος του θανάτου δε σε εμπόδισε ποτέ. Πήγες στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και προσπάθησες το ακατόρθωτο! Να νικήσεις τους ισχυρούς Οθωμανούς! Μαζί σου είχες θελοντές ακόμη και από τη μικρή Κύπρο. Την Κύπρο που ανταποκρίθηκε αμέσως στο κάλεσμα σου για χρηματική ενίσχυση του αγώνα. Εσύ ο ίδιος ζήτησες με επιστολή σου, χρησι-

μοποιώντας συνθηματική γλώσσα, από τον αρχιεπίσκοπο Κυπριανό, συνεισφορά για την «έναρξη του Σχολείου» στην Πελοπόννησο, και αυτή ήρθε όσο πιο γρήγορα το επέτρεπαν οι συνθήκες. Και τι δεν πρόσφεραν οι Κύπριοι αδελφοί μας στον αγώνα μας; Ξέρεις ότι μαζί μας ενώθηκαν και πολέμησαν χίλιοι περίπου Κύπριοι στρατιώτες; Αξιοθαύμαστος αριθμός για ένα τόσο μικρό νησί.

Γιατί θυμήθηκα σήμερα τον θαυμασμό που έτρεφες για τους Κύπριους που σε ακολούθησαν; Γιατί σήμερα, πριν μάθω το μαντάτο που μαύρισε τη ψυχή μου, ένας Κύπριος με έσωσε από σίγουρο θάνατο. Φαντάσου! Κινδύνεψα να πεθάνω κι εγώ σήμερα! Με είχαν περικυκλώσει οι εχθροί και δεν θα κατάφερα να ξεφύγω αν δεν εμφανιζόταν ο Χριστός Μιχαήλου, ένας Κύπριος. Αυτός με βοήθησε να γλιτώσω! Τότε θυμήθηκα τον θαυμασμό που έτρεφες κι εσύ για τους Κύπριους αδελφούς μας. Θυμήθηκα πόσο εκτιμούσες τη συνεισφορά της Κύπρου στην επαναστατική μας προσπάθεια. Εκείνη την ώρα, την ώρα που κατάλαβα ότι ένας Κύπριος με έσωσε από σίγουρο θάνατο, αυτό το τόσο μικρό νησί πήρε μυθικές διαστάσεις μέσα μου, ριζώθηκε για τα καλά στην καρδιά μου.

Τότε ήρθαν στη μνήμη μου κι άλλα παραδείγματα Κυπρίων που έδειξαν γενναιότητα την ώρα της μάχης. Θυμήθηκα τον Μιχαήλ τον Κυπραίο που έφερε εις πέρας μια πολύ επικίνδυνη αποστολή. Εγώ δεν έλαβαν μέ-

ρος σ' εκείνη τη μάχη αλλά είναι μια από τις ιστορίες που διηγούμαστε συχνά όταν μαζευόμαστε για να τιμήσουμε τους νεκρούς μιας μάχης. Η κάθε μια απ' αυτές τις ιστορίες μένει στο μυαλό μου επειδή έχει κάτι το μοναδικό. Αυτή όμως δεν έμεινε απλώς στο μυαλό μου μα χαραχτηκε και στην καρδιά μου. Την ακούω κι ανατριχιάζω σύγκορμος! Άκου αδελφέ, ήταν Απρίλιος του 1825 στο φρούριο του Νεόκαστρου και οι Έλληνες στρατιώτες περικυκλώθηκαν από τουρκικά καράβια. Μόνος τρόπος διάσωσής τους ήταν να μεταφερθεί μήνυμα κινδύνου στο αγγλικό καράβι, που βρισκόταν καμιά πενηνταριά λεύγες μακριά τους. Μοναδικός τρόπος επικοινωνίας μ' αυτό ήταν το κολύμπι. Το ακούει, λένε, ο Μιχαήλ, και προσφέρεται να πάει αυτός. Κολύμπι γνωρίζεις; Τον ρωτάνε. Στην Κύπρο γεννήθηκα, απαιτείται η γνώση του, απαντάει εκείνος και δίχως άλλη κουβέντα, πηδά στη θάλασσα και αρχίζει να κολυμπά. Λίγες λεύγες μακριά τον αντιλαμβάνονται οι εχθροί κι αρχίζουν να τον πυροβολούν στο νερό. Οι έγκλειστοι Έλληνες παρακολουθούν με κομμένη την ανάσα. Αναπνοή παίρνουν μόνο όταν τα σχοινιά του αγγλικού πλοίου τον ανεβάζουν πάνω. Ο Μιχαήλ ξεγλιστρά από τους εχθρούς σαν χέλι και μεταφέρει το μήνυμα. Σε λίγο τρία καράβια σώζουν τους Έλληνες πολεμιστές.

Όταν την άκουσα την ιστορία, ένιωσα την ανάγκη να γνωρίσω αυτόν τον άνθρωπο και ευτυχώς τα κατάφερα.

Πολεμήσαμε μαζί στους Μύλους, στη τελευταία μάχη του Μιχαήλ. Σ' αυτή τη μάχη πέθανε. Τον τιμήσαμε όπως του άξιζε. Σαν έναν ήρωα που πολεμούσε για τη μητέρα πατρίδα και συγχρόνως για τη γη που τον γέννησε. Τον τιμήσαμε διπλά!

Για να πω την αλήθεια, εγώ από σένα έμαθα πως ανάμεσα μας πολεμούν και Κύπριοι στρατιώτες. Εσύ βέβαια, σίγουρα γνώριζες εξ αρχής τη συμμετοχή τους. Φαντάζομαι όμως πως όπως εμένα θα υπάρχουν πολλοί. Και είναι κρίμα και άδικο να μην τιμούμε ισότιμα όλους τους στρατιώτες που έδωσαν το παρόν τους στο κάλεσμα της πατρίδας. Για αυτό σου υπόσχομαι ότι όταν απελευθερωθεί η πατρίδα θα προσπαθήσω να εντοπίσω και να τιμήσω όλους τους στρατιώτες και ειδικότερα τους Κύπριους. Όχι μόνο για να αναγνωριστούν και να τιμηθούν όπως πρέπει, μα και για σένα αδελφέ μου. Για να σε τιμήσω και να κρατήσω ζωντανή την ανάμνηση σου, εκτός αν δεν θελήσεις να με πάρεις μαζί σου πριν δω ελεύθερη την πατρίδα.

Ξέρεις τι παραμένει για μένα μυστήριο ακόμη, αδελφέ μου; Ο λόγος που οι Κύπριοι δεν έχουν επαναστατήσει ακόμη. Επειδή δε γνωρίζουν από όπλα και στρατό; Αυτό όμως δεν τους εμπόδισε να πολεμάνε μαζί μας. Μόνος στόχος τους είναι η απελευθέρωση της Ελλάδας και η ένωση τους με εμάς. Τι τους εμποδίζει λοιπόν;

Αγαπημένε μου αδελφέ, γνωρίζεις πολύ καλά τι θα πει να τρέχει ελληνικό αίμα στις φλέβες σου. Είμαι σίγουρος ότι όση δύναμη κι αν έχουν οι Τούρκοι εμείς έχουμε δύο πράγματα που δεν θα μπορέσουν να μας πάρουν ποτέ, το ελληνικό αίμα και την ιστορία μας. Αυτά τα δύο είναι που μας κρατούν ζωντανούς, που μας σηκώνουν στα πόδια μας. Γιατί ο Έλληνας δε σκλαβώνετε. Γιατί ο Έλληνας ζητάει ελευθερία. Γιατί τα ελληνικά κύτταρα έχουν την τάση να αντιστέκονται και στο τέλος, να αποβάλλουν την αδικία, με κάθε κόστος. Γιατί ο Έλληνας ζει μόνο με δικαιοσύνη. Γιατί ο Έλληνας αντιπροσωπεύει τη δικαιοσύνη και η Ελλάδα, όπως έμαθα από εσένα αδελφέ μου είναι η δικαιοσύνη. Καλό ταξίδι και καλή αντάμωση αδελφέ μου!

Ο μικρός σου αδελφός,
Δημήτρης Υψηλάντης
54735

Γ' Βραβείο

Χριστοφόρου Παναγιώτα τάξη Β'
Λύκειο Αγίου Γεωργίου Λακατάμειας

Επιστολή

Λευκωσία, 18 Ιανουαρίου 2021

Αγαπημένη Μαριάμ,

Γράφω μετά από πολύ καιρό εξαιτίας ενός γεγονότος που μετά από διακόσια χρόνια ακόμα μου φέρνει δάκρυα υπερηφάνειας στα μάτια ως Ελληνίδα. Το έθνος μας φέτος γιορτάζει δυο αιώνες από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Νιώθω πως αυτή η επιστολή δεν φτάνει για να εκφράσω τα βαθύτερα μου συναισθήματα για τους εθνικούς μας ευεργέτες που ο κόσμος τους έλεγε τρελούς». Νιώθω ευάλωτη και βαθιά συγκινημένη, για αυτό εναποθέτω τα αισθήματα μου και τους στοχασμούς μου σε αυτή την κόλλα χαρτί. Ο παραλήπτης είσαι εσύ γιατί πέρα από το γεγονός ότι τα δόγματα μας διαφέρουν, η αγάπη για την πατρίδα και για τον Θεό υπερνικά όλους τους φραγμούς και τα εμπόδια του κόσμου. Έπειτα, ως Έλληνες της Κύπρου πρέπει να είμαστε συγκινημένοι για τη συμβολή των Κυπρίων στην επανάστα-

ση και ειδικότερα της εκκλησίας, αφού μας διακατείχε ο ίδιος πόθος για να δούμε τη γαλανόλευκη σημαία να κυματίζει υπερήφανα.

Κατά πρώτο λόγο, γίνεται αναφορά για συμμετοχή χιλίων περίπου Κυπρίων στον αγώνα, με τους περισσότερους να δωρίζουν τη ζωή τους στο όνομα της μητέρας Ελλάδας. Ακολούθως, πολύ περισσότεροι ήταν αυτοί που υπέστησαν το βαρύ τίμημα των αντιποίνων που διέπρατταν οι αιμοβόροι Οθωμανοί Τούρκοι, αφού θορυβούμενοι μόνο και μόνο στην ιδέα μιας επανάστασης από τους Κυπρίους διέρχονταν σε πραγματικά ανήθικες πράξεις. Την στιγμή που ξέσπασε η επανάσταση στον ελληνικό χώρο ο Σουλτάνος διέταξε να αφοπλιστούν όλοι οι Έλληνες της Κύπρου, πράγμα που έπραξαν με σκοπό να κατευνάσουν τις υποψίες.

Οι θηριωδίες συνεχίστηκαν στο νησί με πρωταρχικό στόχο την κάμψη του εθνικού φρονήματος των Κυπρίων. Οι Κύπριοι δεν υπολόγιζαν βασανιστήρια, σφαγές και λεηλασίες όταν η Ελλάδα πολεμούσε ωσάν λιοντάρι να κατακτήσει το ευλογημένο αγαθό της ελευθερίας. Αγέρωχη και γενναία μορφή αποτέλεσε ο Αρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησεύς που δεν έκανε πίσω μπροστά στις βίαιες και γεμάτες μίσος απειλές των Τούρκων και επιχείρησε με επαναστατικά φυλλάδια να ξεσηκώσει τους κάτοικους της Λάρνακας για μία εξέγερση σε κυπριακό έδαφος. Η δίψα

του για λευτεριά ήταν τόσο μεγάλη που δεν έμεινε μόνο στις προκηρύξεις, οι οποίες δυστυχώς σκέπασαν με ένα σεντόνι από αίμα το νησί. Μετέβηκε αργότερα στην Ελλάδα και πολέμησε γενναία ενάντια στον τουρκικό ζυγό.

Μια άλλη ιστορική μορφή στον αγώνα αποτελεί ο στρατηγός Χατζηπέτρος. Συγκροτώντας μία ομάδα ανδρών, οργάνωσε τη φάλαγγα των Κυπρίων. Η φάλαγγα των Κυπρίων πολέμησε γενναία σε διάφορες μάχες ατενίζοντας τη δική τους σημαία. Λευκή με ένα μπλε σταυρό στη μέση και στο ένα τεταρτημόριο να γράφει «Σημαία ελληνική πατρίς Κύπρου». Εκατό τριάντα θαραλέοι Κύπριοι στρατιώτες έχασαν τη ζωή τους ψελλίζοντας τη λέξη ελευθερία στα χείλη τους στη μάχη των Αθηνών, ενώ ένας ακόμα μεγάλος αριθμός Φαλαγγιτών πέθανε κατά την έξοδο του Μεσολογγίου. Ο στρατηγός Χατζηπέτρος δείχνοντας τα παράσημα στη στολή του, έλεγε «Αυτά μου τα 'δωκεν ο ηρωισμός και η παλικαριά των Κυπρίων Φαλαγγιτών».

Επιπροσθέτως, διαβάζοντας αποσπάσματα από τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, εντόπισα έναν αφανή Κύπριο ήρωα που μου κίνησε το ενδιαφέρον και θα ήθελα να τον μοιραστώ μαζί σου. Ήταν Απρίλιος του 1825, όταν ξεκίνησε τούρκικη πολιορκία με τους στρατιώτες του Μακρυγιάννη να βρίσκονται κλεισμένοι στο Φρούριο του Νεόκαστρου. Ένα πολεμικό, αγγλικό πλοίο

ήταν κοντά στον κόλπο της πόλης χαρίζοντας ένα τόνο αισιοδοξίας στους αγωνιστές. Το πρόβλημα που παρουσιάστηκε ήταν ότι ήταν αδύνατο να ζητήσουν βοήθεια εάν δεν κολυμπούσε κάποιος μέχρι το πολεμικό πλοίο. Ο γενναίος Μιχάλης, χωρίς δεύτερη σκέψη, βούτηξε στη θάλασσα καταφέροντας με επιτυχία να δώσει το μήνυμα, σώζοντας έτσι τις ζωές των αγωνιστών που ήταν κλεισμένοι στο κάστρο.

Η ηρωική αυτή μορφή άφησε την τελευταία της πνοή στην μάχη των Μύλων, την σπουδαιότερη μάχη της επανάστασης. Οι Μύλοι, υπήρξαν μία από τις πιο σημαντικές περιοχές της Πελοποννήσου, καθώς τροφοδοτούσαν και παρείχαν νερό στο Ναύπλιο. Στην μάχη αυτή πήραν μέρος αθάνατες φιγούρες όπως ο Υψηλάντης, ο Μακρυγιάννης και διάφοροι Φιλέλληνες με στόχο να αντιμετωπίσουν τους στρατιώτες του Ιμπραήμ. Μετά από σκληρή μάχη οι Αιγύπτιοι κατάφεραν να περάσουν τα οχυρωμένα τείχη της πόλης και να αρχίσει μια σημαντική μάχη. Σε αυτήν την μάχη οι Έλληνες μετρούν επτά απώλειες, μία από αυτές ο Μιχάλης ο Κύπριος, ο οποίος κατάφερε να εμφανίσει δάκρυα περηφάνειας στα μάτια μου, δεν σου το κρύβω.

Δεν δύναμαι τούτες τις άγιες μέρες που τριγυρίζει στο μυαλό μου το σημαντικότερο γεγονός της νεοελληνικής ιστορίας, να μην τιμήσω με την ενθύμηση μου τον εθνομάρτυρα και φιλόπατρη Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό.

Η αθάνατη ιδέα της ρωμιοσύνης κυλούσε στις φλέβες του όπως και η αγάπη του για τον θεό. Υπερέβη την ιδέα του θανάτου και παρέμεινε ακλόνητος μέχρι την τελευταία στιγμή να προτάσσει το ανάστημα του στον κατακτητή. Ακόμη, αγαπούσε ακόμη και τους εχθρούς του θέτοντας ως ύψιστο ιδανικό τον ελληνισμό και τη βασιλεία του Θεού. Στη διαταγή του Σουλτάνου για αφοπλισμό, εμπύχωσε τον λαό λέγοντας «δώστε τα όπλα σας στους Τούρκους και μην φοβάστε. Δεν γίνεστε υπόδουλοι, αν δεν έχετε όπλα. Γίνεστε υπόδουλοι, αν δεν είσθε ελεύθεροι άνθρωποι».

Δεν τον ένοιαζαν τα όπλα παρά μόνο η παιδεία. Καλούσε συνεχώς τους Κυπρίους να μορφώσουν τα παιδιά τους. Το πρώτο του ανδραγάθημα ήταν η οικοδόμηση ενός σχολείου, αφού πίστευε πως η Κύπρος τύχχανε της ελλείψεως από ελληνικά μαθήματα τα οποία στολίζουν τον ανθρώπινο νου. Ακόμη, υπογράμμιζε πως η γνώση της ιστορίας και Θεολογίας θα οδηγούσε στην άθηση της δίψας για ρωμιοσύνη και ελευθερία. Η ελευθερία δεν σημαίνει ελεύθερη χώρα χωρίς κατακτητή και δύναστη, αλλά πνευματική διαύγεια και ευημερία. Αυτό αποτελούσε τη φιλοσοφία του απέναντι στο εθνικό ζήτημα.

Αναντίρρητα, ο Αρχιεπίσκοπος μελετούσε την κάθε του κίνηση προσεκτικά και ήταν προνοητικός. Όταν ξέσπασε η επανάσταση δε παρασύρθηκε από την δίψα του

για ελευθερία αλλά συνεσταλμένος όπως πάντα, μέτρησε τις πιθανότητες που είχε το νησί για να διαπράξει μία τόσο τολμηρή ενέργεια όσο αυτή των Ελλήνων. Με καθαρό νου και προσπαθώντας να μην δοθεί στην λαχτάρα του για ελευθερία, έκρινε πως οι Κύπριοι δεν ήταν έτοιμοι για μια εξέγερση. Οι γύρω περιοχές ήταν υπό τουρκική κυριαρχία έτοιμες σαν αγρίμια να τρέξουν και να καταστείλουν με αίμα οποιαδήποτε εξέγερση. Σαν καλός ποιμένας όφειλε να προστατεύσει τον λαό του και να μην τον εκθέσει σε περισσότερα δεινά από όσα βρισκόταν ήδη.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός ίσως ήταν μνημένος στη Φιλική Εταιρεία, διότι ήταν ενήμερος για τα σχέδια των Φιλικών και πρόθυμος να στηρίξει την επανάσταση με χρήματα και εφόδια. Υπάρχουν πολλά καταγεγραμμένα δρομολόγια ελληνικών πλοίων κατά την διάρκεια την επανάστασης και γίνεται λόγος πιο συγκεκριμένα για ένα. Τον Οκτώβριο του 1821 ο ναύαρχος Κανάρης έφτασε στο νησί με σκοπό να προμηθευτεί έμπυχο και άψυχο υλικό όπως χρήματα και τρόφιμα. Πράγματι, με πόση τόλμη και θάρρος ήταν οπλισμένος για να συμβάλει στην ελληνική επανάσταση κάτω κυριολεκτικά από το άγρυπνο βλέμμα των Τούρκων;

Λόγω της επαναστατικής του δράσης και διάθεσης στο νησί οι Τούρκοι θέλησαν να τον σκοτώσουν φοβερίζοντας με αυτό τον τρόπο του υπόλοιπους Κύπριους που

επιδίδονταν σε παρόμοιες δραστηριότητες, αλλά και να καταπνίξουν κάθε σκέψη για μίμηση των βημάτων της Ελλάδας. Ο Αρχιεπίσκοπος δεν φοβόταν τον θάνατο, συγκεκριμένα είχε την ευκαιρία να ξεφύγει μετά την ειδοποίηση του Τουρκοκύριου φίλου του Κκιόρογλου, αλλά αυτός ήθελε να πεθάνει σαν πραγματικός Ρωμικός για να προστατεύσει τον λαό του. Πρόδηλα, στις 9 Ιουλίου του 1821 υλοποίησαν τα αιμοδιψη σχέδια τους. Απαγχόνισαν τον αρχιεπίσκοπο στην Λευκωσία, καθώς και τον αρχιδιάκονο Μελέτιο, και αποκεφάλισαν τους μητροπολίτες Πάφου, Κηρυνείας και Κιτίου.

Οι Τούρκοι δεν στάθηκαν στον απαγχονισμό των επισκόπων. Την επόμενη μέρα στάλθηκαν πλοία από τη Συρία και Αίγυπτο τα οποία αποβίβασαν στρατιώτες που διέτρεξαν το νησί και κατέσφαξαν Κύπριους με φιλελληνικά αισθήματα. Εκτιμάται ότι σφαγιάστηκαν ως αντίποινα δυο χιλιάδες Κύπριοι. Η δάδα της αγάπης των Κυπρίων για την Ελλάδα, δεν έσβησε ποτέ, αλλά μεγάλωνε, θήριευε και κυνηγούσε την ελευθερία, επιβεβαιώνοντας τα λόγια του Αρχιεπίσκοπου Κυπριανού «η ρωμοσύνη εν να χαθεί όντας ο κόσμος λείπει.» Τελικά, η ελληνική επανάσταση τελειώνει στις 3 Φεβρουαρίου 1830 με την υπογραφή του πρωτοκόλλου από τις μεγάλες δυνάμεις με το οποίο ανακηρύσσεται το ελληνικό, ανεξάρτητο κρά-

τος. Η ιστορία έχει το χάρισμα όμως να επαναλαμβάνεται και να δοκιμάζει την ετοιμότητα των νέων γενιών. Η Κύπρος επιβάλλεται και καλείται να μιμηθεί τις ηρωικές μορφές που ζούσαν και ανέπνεαν για την ελευθερία της Ελλάδας. Η πρόνοια του θεού μας δώρισε το δώρο της γνώσης της ιστορίας, ώστε να καλλιεργείται εθνική ταυτότητα και συνείδηση με σκοπό την αποφυγή παρόμοιων λαθών. Η τόλμη των ηρώων αλλά και η εκκλησία δίνουν το έναυσμα στη νέα γενιά να αντιταχθεί και να αντισταθεί στον ίδιο κατακτητή μετά από διακόσια χρόνια.

Συνοψίζοντας, αποστέλλω αυτήν επιστολή σε εσένα, αφού η νέα γενιά οφείλει να διορθώσει τα λάθη του παρελθόντος. Ενωμένος όλος ο χριστιανικός πληθυσμός, χωρίς φιλονικίες και έχθρες που μετρούν αιώνες πριν, καλλιεργώντας το αίσθημα της αγάπης για τον Θεό και την πατρίδα μπορούμε να ατενίσουμε μία πατρίδα ελεύθερη, μια πατρίδα ενωμένη και προικισμέν Κλείνω με την ελπίδα ότι ποτέ κανείς δεν θα ξεχάσει αυτούς τους ήρωες και ότι την επόμενη φορά η διεύθυνση του αποστολέα δεν θα γράφει Λευκωσία αλλά ένα από τα κατεχόμενα χωριά μας!

Σε χαιρετώ,
Μια νέα που αγαπάει τον τόπο της

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

Κοπή βασιλόπιτας του προσωπικού της Ιεράς μας Μητροπόλεως

Την πρωτοχρονιάτικη Βασιλόπιτα της έκοψε η Ιερά Μητρόπολις Ταμασού και Ορεινής το πρωί της 7ης Ιανουαρίου 2021 στο Συνοδικό της Ιεράς Μητροπόλεως.

Στη σύντομη ομιλία του ο Πανιερώτατος, ευχαρίστησε το προσωπικό που εργάζεται και προσφέρει τις υπηρεσίες του για τη διοικητική λειτουργία της Μητροπόλεως και ευχήθηκε η φετινή χρονιά να είναι πιο καλή από το 2020. Ευχήθηκε σε όλους καλή και ευλογημένη νέα χρονιά με υγεία και πνευματική δύναμη για να ανταπεξερχόμαστε στις δυσκολίες της καθημερινότητας και στις δοκιμασίες της ζωής.

2ο ετήσιο Μνημόσυνο Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης Παύλου

Την Κυριακή 10 Ιανουαρίου 2021 τελέστηκε το 2ο ετήσιο Μνημόσυνο του μακαριστού Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης κυρού Παύλου, στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου στην Πάνω Δευτερά.

Της Θείας Λειτουργίας προέστη ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας, συμπαραστατούμενος από κληρικούς της Μητροπόλεώς του.

Στην σύντομη ομιλία του ο Πανιερώτατος αναφέρθηκε στις αρετές που αναφέρει ο Απόστολος Παύλος στην προς Γαλάτας επιστολή “αγάπη, χαρά, ειρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, αγαθωσύνη, πίστις, πραότης, εγκράτεια”, οι οποίες απηχούν στο πρόσωπο του μακαριστού Μητρο-

πολίτου Παύλου. Ο Πανιερώτατος ανέφερε το εξής: “είχα το προνόμιο, πριν την αιφνίδια κοίμησή του, να γνωρίσω προσωπικά και να ωφεληθώ από την οσία ζωή και ποιμαντορία του”. Στη συνέχεια ο Πανιερώτατος ανέφερε πως, ο μακαριστός Ιεράρχης ως θεολόγος, συγγραφέας, αρθρογράφος και ιεροκήρυκας, υπήρξε σταθερός και ειλικρινής στις αρχές του, χωρίς συμβιβασμούς και ωραιοποιήσεις. Υπήρξε αυστηρός με την αδικία, την απιστία και την αμαρτία σε όλες τις δημόσιες τοποθετήσεις του, γεγονός που του δημιούργουσε πολλές φορές προβλήματα.

Τέλος, ανέφερε ότι ο Μητροπολίτης Σιατίστης Παύλος ήταν ένας Επίσκοπος αγάπης και θυσίας. Θα βρισκείται πάντα στις καρδιές μας, ως ένας πνευματικός βηματοδότης ποιμαντικού ήθους. Ας είναι αιωνία αυτού η μνήμη.

Ο Μητροπολίτης Ταμασού στην ενθρόνιση του νέου Ηγουμένου της Μονής Σταυροβουνίου

Ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας την Κυριακή της Απόκριω, 7 Μαρτίου 2021, συμπροσευχήθηκε κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας στο Καθολικό της Μονής Σταυροβουνίου. Στο τέλος της Θείας Λειτουργίας τελέστηκε η ενθρόνιση του νέου Ηγουμένου της Μονής, Αρχιμανδρίτου Διονυσίου του Γ'.

Προ της ενθρονίσεως τελέστηκε Αρχιερατικό Συλλείτουργο, στο οποίο προεξήρχε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κιτίου κ. Νεκτάριος συμπαραστατούμενος από τον Πανιερώτατο Μητροπολίτη Τριμυθούντος κ. Βαρνάβα, ο οποίος ήταν μέλος της αδελφότητας της Μονής, καθώς και τον Θεοφιλέστατο Επίσκοπο Λήδρας κ. Επιφάνιο, Ηγούμενο της Ιεράς Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Μαχαιρά.

Στη Θεία Λειτουργία παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Πάφου κ. Γεώργιος, ο οποίος εκπροσώπησε τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, οι Πανιερώτατοι Μητροπολίτες Κυρηνείας κ. Χρυσόστομος και Λεμεσού κ. Αθανάσιος, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βόστρων κ. Τιμόθεος, και ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Αρσινόης κ. Παγκράτιος.

Μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας μετέβησαν εν πομπή στο Συνοδικό της Μονής, όπου ο νέος Ηγούμενος δέχθηκε τις ευχές των Αρχιερέων, των Καθηγουμένων άλλων Ιερών Μονών, των μελών της αδελφότητας και των προσκυνητών.

Εκδημία του Οικονόμου π. Ευσταθίου Κωνσταντίνου

Στις 19 Μαρτίου 2021 εξεδήμησε προς Κύριον ο Οικονόμος π. Ευστάθιος Κωνσταντίνου, πρώην Εφημέριος της Κοινότητας Κάτω Μονής.

Η εξόδιος ακολουθία του αιμνήστου πατρός Ευσταθίου, τελέσθηκε στον ιερό ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Κάτω Μονής.

Ευχόμεθα όπως Κύριος ο Θεός κατατάξει την ψυχήν αυτού εν σκηναίς Δικαίων και Αγίων.

Δοξολογία για τις Εθνικές Επετείους της 25ης Μαρτίου και της 1ης Απριλίου στην Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής

Την 25η Μαρτίου, ημέρα έναρξης του αγώνα της Εθνικής Παλιγγενεσίας, η οποία εφέτος συμπίπτει με τη συμπλήρωση 200 ετών από την έναρξη του αγώνα και την 1η Απριλίου, η οποία αποτελεί ιδιαίτερη ημέρα για την Κύπρο, αφού κατά την ημέρα αυτή κηρύχθηκε η έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ (1955), για την απελευθέρωση του νησιού από τους Άγγλους κατακτητές και την ένωση με την Ελλάδα, τίμησε η Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής με πανηγυρική δοξολογία.

Η Ακολουθία της Αναστάσεως στην Ι. Μ. Ταμασού

Με λαμπρότητα και την αρμόζουσα εκκλησιαστική τάξη, εορτάστηκε το θεμελιώδες γεγονός της χριστιανικής πίστεως και ζωής, η Ανάσταση του Κυρίου μας Ιησού Χριστού στην Ιερά Μητρόπολη Ταμασού. Επίκεντρο ήταν ο Καθηδρικός Ναός του Αγίου Νικολάου στο Επισκοπεϊό ιερουργούντος του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐου.

Στη συνέχεια ο Πανιερώτατος εξέφρασε τις πλέον θερμές και πατρικές ευχές του σε όλους για χρόνια πολλά και ευλογημένα, αλλά και φωτισμένα από το ανέσπερον φως του Παναγίου Τάφου.

Της δοξολογίας που τελέστηκε στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Άνω Δευτεράς προέστη ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ Ησαΐας.

Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας κύριος Μάριος Παναγίδης.

Χειροτονία Διακόνου από τον Μητροπολίτη Ταμασού

Στον Ιερό Ναό Αγίων Νόμωνος και Βηχιανού στην κοινότητα Ανάγκυας ιεούργησε την Κυριακή των Μυροφόρων, 16 Μαΐου 2021, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας, ο οποίος τέλεσε και την εις Διάκονο Χειροτονία του μοναχού Αρσενίου Αθανασίου.

Πανηγυρικός Εσπερινός στον Ιερό Ναό Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης Τσερίου

Την Πέμπτη, 20 Μαΐου 2021, τελέστηκε η Ακολουθία του Εσπερινού στον πανηγυρίζοντα Ιερό Ναό Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Τσέρι.

Στον Εσπερινό χοροστάτησε ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας, συμπαραστατούμενος από πολλούς κληρικούς.

Κατά τη διάρκεια του εσπερινού, ο Πανιερώτατος χειροθέτησε εις Αρχιδιάκονο της Ιεράς Μητροπόλεως τον Ιεροδιάκονο Ραφαήλ Μισιαούλη.

Επίσης, κατά τη διάρκεια του Εσπερινού ο Πανιερώτατος τίμησε για την πολυετή τους προσφορά προς την Εκκλησία από τη θέση του Εκκλησιαστικού Επιτρόπου τους κυρίους Κωστάκη Γεωργίου, ο οποίος διετέλεσε για 40 έτη Πρόεδρος της Επιτροπής Τσερίου, Σοφοκλή Νικολάου, Σωτήριο Κκαϊλή, και τις κυρίες Μαρία Ευθυμίου και Μαρία Μίτα.

Στο τέλος του Εσπερινού έγινε η λιτάνευση της ιεράς εικόνας και των ιερών λειψάνων των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης περίξ του Ιερού Ναού.

Χειροτονία διακόνου στην ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής

Το Σάββατο των Μυροφόρων, 22 Μαΐου 2021, ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής κ. Ησαΐας λειτούργησε στον Ιερό Ναό Αποστόλου Ανδρέου και πάντων των εν τη ρωσική γη διαλαμψάντων Αγίων στο Επισκοπεϊό.

Κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, ο Πανιερώτατος χειροτόνησε σε διάκονο τον φοιτητή της Ιερατικής Σχολής “Απόστολος Βαρνάβας”, Σπυρίδωνα Καραντζιά εξ Ελλάδος.

Στο τέλος του ευχήθηκε καλή διακονία και ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός να ενισχύει τόσο αυτόν όσο και την οικογένειά του, ώστε όλοι μαζί εν πνεύματι αγάπης και πίστεως να προοδεύουν και να αγιάζονται χάριτι θεία του Αρχηγού της Εκκλησίας μας Ιησού Χριστού.

Μέγας Χορηγός

Glafkos **Clerides** Institute

Χορηγοί

Athanasios
KTORIDES
FOUNDATION

TAMASOS HAPPY FAMILY PARK
COFFEE HOUSE
— SNACK BAR —

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ/ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ: +357 99 32 73 10

TAMASOS HAPPY FAMILY PARK LTD
ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ 18,
2642 ΒΙΤΣΙΟΠΟΛΙΣ, ΛΕΥΚΩΣΙΑ
(ΚΕΝΤΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ ΤΑΜΑΣΟΥ)

